

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Formy spolupráce Ruské federace se zeměmi
Afrického rohu**

Bc. David Schaffer

Plzeň 2023

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní vztahy

Studijní obor Evropská studia

Diplomová práce

**Formy spolupráce Ruské federace se zeměmi
Afrického rohu**

Bc. David Schaffer

Vedoucí práce:

Ing. Ondřej Horký-Hlucháň, PhD.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2023

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2023

Poděkování:

Největší díky zaslouží vedoucí této diplomové práce, Ing. Ondřej Horký-Hluchán, PhD. Vděčím mu za nemalou trpělivost, užitečné poznámky a obzvláště za ochotu při zodpovídání veškerých mých dotazů.

Obsah

1 Úvod	1
2 Zahraniční politiky a pojem moci	4
2.1 Ruská federace a nástroje tvrdé síly	8
2.1.1 Zahraniční pomoc	8
2.1.2 Sankce	11
2.1.3 Vojenské zásahy	13
2.2 Ruská federace a nástroje měkké síly	14
2.2.1 Kulturní a politické hodnoty	15
2.2.2 Veřejná diplomacie a strategická komunikace	17
3 Historický kontext rusko-afričkých vztahů	18
3.1 Počátky ruského kolonialismu	20
3.2 Ruské zámořské ambice v dobách studené války	22
3.3 Africký roh a proxy soupeření	24
4 Případové studie zemí Širšího Afrického rohu	26
4.1 Džibutsko	27
4.1.1 Politické styky	28
4.1.2 Vojenská spolupráce	28
4.1.3 Obchod a další formy spolupráce	29
4.1.4 Shrnutí	30
4.2 Etiopie	31
4.2.1 Politické styky	32
4.2.2 Obchod a humanitární spolupráce	33
4.2.3 Vojenská spolupráce	34
4.2.4 Ostatní formy spolupráce	35
4.2.5 Shrnutí	37
4.3 Eritrea	38
4.3.1 Politické vztahy	39
4.3.2 Zbrojní průmysl a vojenská spolupráce	40
4.3.3 Další formy spolupráce	41
4.3.4 Shrnutí	42
4.4 Jižní Súdán	43
4.4.1 Politické styky	43
4.4.2 Zbrojní průmysl a vojenská spolupráce	44
4.4.3 Ostatní sektory spolupráce	45
4.4.4 Shrnutí	45
4.5 Keňa	46
4.5.1 Politické vztahy	47
4.5.2 Zbrojní průmysl a vojenská spolupráce	48
4.5.3 Obchod a humanitární asistence	49
4.5.4 Ostatní formy spolupráce	50

4.5.5 Shrnutí.....	52
4.6 Somálsko.....	52
4.6.1 Politické styky.....	54
4.6.2 Obchod, humanitární pomoc a další sektory spolupráce	55
4.6.3 Shrnutí.....	56
4.7 Uganda.....	57
4.7.1 Politické styky.....	58
4.7.2 Vojenská spolupráce a zbrojní průmysl.....	60
4.7.3 Obchod a ostatní formy spolupráce	60
4.7.4 Shrnutí.....	62
4.8 Súdán	62
4.8.1 Politické styky.....	63
4.8.2 Zbrojní průmysl a vojenská spolupráce	65
4.8.3 Obchod a humanitární pomoc.....	66
4.8.4 Ostatní sektory spolupráce.....	67
4.8.5 Shrnutí.....	68
5 Porovnání sektorů spolupráce	69
6 Závěr	76
7 Seznam použité literatury a pramenů	80
8 Resumé	122
9 Přílohy.....	124

1 Úvod

Tato diplomová práce se zabývá spoluprací Ruské federace se státy takzvaného Většího Afrického rohu. Hlavním důvodem pro volbu tohoto tématu je snaha o zvýšení povědomí o aktivitách Ruské federace před vypuknutím konfliktu na Ukrajině, který panuje současnému politickému dění. Díky mezinárodnímu konsenzu států Západu a Evropské unie je jednoduché odsoudit

zahraniční aktivity Ruska, o to důležitější však je zdůraznění i pozitivních aspektů vývoje rusko-afrických vztahů, který předcházel současné situaci. Díky nedostatku česky psaných akademických textů na toto téma je obtížné dohledat nezkrácené informace. A právě za tímto účelem se tato práce pokusí představit regionální strategie Ruské federace v zemích většího Afrického rohu, stejně jako jednotlivé aktivity, které tuto strategii formují.

Pojem Větší Africký roh může mít podle různých autorů rozličnou formu. Kupříkladu autoři Ken Menkhaus a John Prendergast ho v článku *Conflict and Crisis in the Greater Horn of Africa* definují jako geografický region obsahující státy Burundi, Džibutsko, Eritreu, Etiopii, Keňu, Rwandu, Somálsko, Súdán, Jižní Súdán a Ugandu (Menkhaus – Prendergast 1999). Autor Kidane Mengisteab v knize *Regional Integration, Identity and Citizenship in the Greater Horn of Africa* do regionu zahrnuje i Tanzanii (Mengisteab – Bereketab 2012). Pro účely této práce bude pojem Větší Africký roh ztotožněn s regionem IGAD (Intergovernmental Authority on Development), který spojuje země Afrického rohu, údolí Nilu a Velkých afrických jezer¹. Region IGAD je významný politickou spoluprací vlád členských států v oblastech zajišťování potravin, ochrany životního prostředí, míru a bezpečnosti, hospodářské spolupráce a integrace v regionu (Evropská komise 2019).

Historicky se region IGAD pro Ruskou federaci za nadmíru významný označit nedá, intenzivnějšímu zájmu Ruska se těší až v dobách studené války v podobě takzvaných proxy válek, tedy zástupných konfliktů mezi Sovětským svazem a Spojenými státy americkými. Do padesátých let 20. století byl zájem o Afriku stále minimální, důležitější bylo pro Svaz sovětských socialistických republik zavedení kontroly v centrální Asii, jejich tehdejší sfěře vlivu. Počátek padesátých let dvacátého století ale přináší řadu změn sovětské strategie. Prvním

¹ Momentálně se region IGAD skládá z osmi zemí: Džibutsko, Etiopie, Eritrea, Jižní Súdán, Keňa, Somálsko, Súdán a Uganda (IGAD nedatováno).

faktorem je dekolonizace Afriky, přicházející po druhé světové válce, druhá je smrt sovětského vůdce Josifa Vissarionoviče Stalina (Brind 1984: 75). Afrika se v tomto období stává pro Sovětský svaz a Spojené státy americké strategickým regionem pro šíření vlastního vlivu. I přes silící vliv Sovětského svazu v Africe však není jeho pozice jasná. Jak uvádí Harry Brind ve článku *Soviet Policy in the Horn of Africa*, o záměrech Sovětského svazu se mohou stále vést debaty. Není jednoznačné, zda byli Sověti za každým státním převratem a každým západním neúspěchem ve snaze přeměnit kontinent na řadu satelitních států nepřátelských vůči Západu, či byli pouze oportunisty, kteří využívali četných příležitostí k vměšování, objevujících se v nově nezávislých zemích (Brind 1984: 75–95). Podobný sentiment můžeme nalézt i v současném akademickém diskursu, kterému dominuje invaze Ruska na Ukrajině. S počátkem invaze se pozornost obrací na veškeré zahraniční aktivity Ruské federace, do hledáčku světových žurnalistů a výzkumníků se tak mimo jiné dostávají i vztahy se zeměmi Afriky. Podobně jako za studené války se objevují názory, že cílem zvýšeného objemu obchodu, spolupráce a dezinformační kampaně je nejen ospravedlnění ruské invaze na Ukrajinu, ale také snaha přimět africké země k podpoře ruských akcí a zajištění ruského vlivu v regionu (Blankenship – Ordu 2022).

Tato diplomová práce se zaměřuje na období od roku 2000, do počátků invaze na Ukrajinu začátkem roku 2022. Právě rok 2000 byl zvolen díky nástupu současného prezidenta Vladimira Putina, který určuje priority politik Ruské federace dodnes. S vládou prezidenta Putina přichází i navazování aktivnějších rusko-afrických vztahů. Příkladem prohlubování vztahů může být rok 2006, ve kterém se Vladimir Putin stal prvním ruským vůdcem, který navštívil subsaharskou Afriku (Oğultürk 2017). Dalším důkazem toho, že prezident Putin vidí ve Větším Africkém rohu potenciál, je skutečnost, že za jeho vlády docházelo k značnému posilování obchodní spolupráce. Mezi roky 1994 a 2008 vzrostl obchod mezi Ruskou federací a státy Afriky desetinásobně, což může být vnímáno nejen jako produkt exportních politik Ruské federace, ale také jako snaha o vyrovnání vlivu ruských rivalů, převážně Evropské unie, USA, Číny, Indie a

Brazílie (Giles 2013: 9). Podobný trend můžeme sledovat přímo v regionu Většího Afrického rohu. V druhé polovině devadesátých let byla průměrná hodnota Ruského exportu do těchto zemí 47,42 milionů dolarů, od roku 2000, do roku 2020 se tato hodnota zvýšila na 755,14 milionů. Díky tomuto nárůstu ruského exportu se několik zemí Většího Afrického rohu stalo de facto závislými na ruské pšenici, která se stala nejvíce importovanou ruskou komoditou (The Observatory of Economic Complexity nedatováno). Tato závislost nemusí nutně platit pro všechny státy regionu, kupříkladu nejvíce zalidněná země, Etiopie, je v produkci pšenice soběstačná (USDA 2022), to samé se ale nedá říci o druhé nejlidnatější zemi regionu. Keňa má průměrnou roční spotřebu pšenice zhruba 900 000 tun, vypěstovat je schopna pouze 350 000 tun² (KIPPRA 2022). Situace Keni není ojedinělá, Uganda je dalším příkladem země Většího Afrického rohu závislé na Ruském importu pšenice (OEC 2021).

Základem pro teoretický rámec práce je stanovení a představení klíčových pojmů a teoretických přístupů, které budou následně v praktické části využívány na konkrétních příkladech ruských aktivit. Nejpodstatnější je stanovení a objasnění nástrojů zahraniční politiky využívaných Ruskou federací ve zkoumaném regionu. Důvodem pro podrobné představení nástrojů je skutečnost, že jsou dále využívány jako kritérium komparace forem spolupráce s jednotlivými zeměmi. Tato část práce také obsahuje historický kontext spolupráce Ruské federace, či jejího soudobého ekvivalentu s regionem Většího Afrického rohu. Důraz je zde položen na vysvětlení rozdílů, či naopak podobností, mezi spoluprací těchto dvou aktérů v době studené války a současností.

Praktická část práce je pojata jako komparativní studie jednotlivých zemí Většího Afrického rohu z hlediska spolupráce s Ruskou federací, na představenou spolupráci aplikuje poznatky popsané v teoretické části. Cílem práce je poskytnout

² Tato situace vyústila v potřebu importovat značné množství pšenice ze zahraničí, Ruská federace se v tomto ohledu stala klíčovým partnerem. Za rok 2020 a 2021 bylo Rusko odpovědné za 31% celkového exportu pšenice do Keni (KIPPRA 2022).

interpretaci toho, jakým způsobem v regionu Většího Afrického rohu Ruská federace v minulosti využívala a v současnosti aktivně využívá nástroje zahraniční politiky. Z cíle vyplývá následující výzkumná otázka: lze ze získaných dat stanovit vzor pro aktivity Ruské federace ve zkoumaných zemích? Základem pro komparaci jsou individuální projekty a aktivity realizované díky spolupráci s Ruskou federací, či pod ruským dozorem. Významnou součástí této práce je dále představení priorit spolupráce v jednotlivých zemích, tedy jakou formou se tato kooperace nejčastěji projevuje – zda se jedná spíše o vojenské zásahy, dodávky zbraní, či spíše více humanitární formy, například vzdělávání.

2 Zahraniční politiky a pojem moci

Spolupráce dvou či více států je produktem aktivit delegovaných v rámci zahraniční politiky zúčastněných zemí. Proto je hned ze začátku práce nutno zdůraznit, co si máme pod pojmem zahraniční politika představit. Jako mnoho pojmů oblasti mezinárodních vztahů nemá zahraniční politika jednu všeobecně využívanou definici. Pro účely této práce je tedy definována jako mechanismus, který je využíván národními vládami států k řízení svých interakcí a vztahů s ostatními zeměmi. Dá se také považovat za činnost státu, kterou naplňuje své cíle a zájmy na mezinárodním poli (Petrič 2013: 1).

Je však nutno zdůraznit, že tato definice vynechává skutečnost, že i nestátní aktéři mohou být aktivní v procesu vytváření zahraniční politiky. Na rozdíl od tradičního aktéra zahraniční politiky, tedy státu, nestátní aktéři nedisponují formální mocí nad populací, stejně jako oficiálně neovládají území. Tvrzení, že oficiálně neovládají území ale může být zavádějící. Kupříkladu by bylo těžké argumentovat, že teroristická organizace Taliban, která momentálně ovládá 32 z 34 provincií Afghánistánu druhou uvedenou charakteristiku nestátních aktérů splňuje. Stejně tak by bylo nemožné argumentovat tím, že se Taliban zásadní měrou nepodílí na vytváření zahraniční politiky Afganistanu a okolních států (Roggio 2022). Teroristické organizace nejsou jediným příkladem nestátních aktérů, v procesu vytváření zahraničních politik jsou často významné i nestátní

neziskové organizace (NGOs), mezivládní korporace, soukromé vojenské organizace³, média, organizované etnické skupiny, akademické organizace, skupiny organizovaného zločinu, či lobbistické skupiny (Wijninga – Oosterveld – Galdiga – Marten 2002: 141 – 144).

Dříve než se zaměříme na konkrétní nástroje, kterých stát v rámci své zahraniční politiky může využívat, tak je podstatné zmínit provázanost pojmů moci a zahraniční politiky. Významným teoretikem pojmu moc je americký politolog Josepha S. Nye, jehož poznatky napomohou k formulování teoretického rámce této práce. Moc je označována jako schopnost provádět změny, či jim odolávat, stejně jako schopnost dosáhnout toho, co chceme (Boulding 1989: 15). Pojem moc se v historii spojoval převážně s ukazateli prosperity, jako je například populace, velikost území, přírodní zdroje, síla ekonomiky a stabilita vlády. Obzvláště v dobách středověku byla zásadní větší populace, která znamenala jak větší finanční obnos do královské pokladny z vybraných daní, tak větší armádu (Nye 1990: 154). Moderní vývoj dělby moci je spojen s formováním takzvaných tří aspektů moci. První aspekt byl stanoven Robertem Dahlem koncem padesátých let minulého století a zaměřuje se na schopnost přimět ostatní, aby jednali v rozporu s jejich původními preferencemi a strategiemi. V šedesátých letech autoři Bachrach a Baratz přidávají aspekt druhý, tedy vytvoření agendy, podle které se preference a strategie ostatních zemí stávají irelevantní. Třetí aspekt moci přidal v sedmdesátých letech Steven Lukas, který poukázal na skutečnost, že není potřeba vytvořit mezinárodní agendu, pouze stačí pomáhat formovat počáteční preference ostatních aktérů ke svému obrazu. Určitý nátlak využívají všechny tři aspekty, u druhého a třetího je ale podstatně méně viditelný a hůře odhalitelný (Nye 2011: 14–15).

V současném akademickém a politickém diskursu o mezinárodní moci je stanoveno několik typů, které můžeme prezentovat na škále. Na jednom konci

³ Jako například ruská Wagnerova skupina

škály se objevuje takzvaná tvrdá síla (*hard power*), která je často spojována s tradičními ukazateli moci, na druhém konci se objevuje měkká síla (*soft power*)⁴. Tvrdá síla je zaměřena na donucovací prostředky. Velice důležitou součástí tvrdé síly je armádní složka státu. Realisté, jako například Hans Morgenthau, považují právě tvrdou sílu za dominantní, vidí přežití státu jako hlavní prioritu. Přežití státu je nejlépe zaručeno silnou armádou, která je schopna odolat veškerým hrozbám. Tvrdá síla se neobejde bez nátlaku, ať už se jedná o nátlak vojenský, či ekonomický. Tato forma politické moci je často agresivnější, než síla měkká. Využívána je převážně silnými státy, protože je nejúčinnější, když je aplikována silnějším aktérem na aktéra, který disponuje slabší vojenskou, či ekonomickou mocí (Tandon 2020). Měkká síla je zaměřena spíše na diplomacii. Je to schopnost země přesvědčit ostatní aktéry, aby dělali, co chce, bez využití násilí nebo nátlaku (Nye 1990: *passim*).

Ve článku *Get Smart: Combining Hard and Soft Power* z roku 2009 Joseph S. Nye toto dělení dále rozvádí a přidává pojem chytrá síla (*smart power*). Termín chytrá síla poprvé stanovil již v roce 2003, kdy ho označil jako kombinaci měkké a tvrdé síly. Tímto novým rozdělením se pokusil prosadit myšlenku, že měkká síla samotná nestačí na vytvoření úspěšné a efektivní zahraniční politiky (Nye 2009: 160). Zahraniční politiky je stát schopen utvářet na základě tří principů: nátlakem, platbou a atrakcí. Zatímco nátlak a platba jsou tradiční nástroje tvrdé síly, atrakce je doména měkké síly. Zastává ale názor, že zatímco stát může využívat převážně měkkou, či převážně tvrdou sílu, ani jednu možnost nemůže naprosto nahradit (Nye 2009: *passim*). Chytrá síla je tedy ideální formou vytváření zahraničních politik státu, která by měla vést k největším úspěchům. Jako příklad úspěšné aplikace chytré moci uvádí Čínu, která využívá jak tvrdou sílu pomocí aplikace sankcí, či omezeným přístupem na její trh, tak měkkou sílu přitažlivosti a vidiny napodobování čínského úspěchu a prosperity (Nye 2011: 19). Od nástupu Vladimira Putina, až do invaze na Ukrajinu, která zemi uvrhla do značné

⁴ Pojem *soft power* poprvé stanovil Joseph S. Nye ve článku *Soft power* v roce 1990 (Nye 1990: *passim*).

mezinárodní izolace, by se i Ruská federace dala považovat za centrum chytré síly. Specifikum ruské chytré síly ale spočívá v odkazech na historii, Ruská federace často využívá úspěchů svého předchůdce, Sovětského svazu, při spolupráci s elitami z Blízkého východu, Afriky a Latinské Ameriky, které získaly vzdělání v SSSR a stále jsou Rusku loajální, obzvláště ve vojenských a energetických projektech (Usacheva 2016: 3–4). Prioritou ale stále zůstávají sousední země Ruské federace, dalo by se tedy říci, že Ruská chytrá moc nemá globální povahu. Je to spíše přístup, který přehodnocuje staré sovětské strategie a snaží se obnovit vliv Moskvy v postsovětském prostoru (Ivanov 2021: 58).

Jak tedy vyplývá z této kapitoly, všeobecně uznávané formy zahraniční politiky se dají nalézt na škále od měkké, po tvrdou sílu, převážně podle stupně využívaného nátlaku. Nástroje zahraniční politiky však nemusí nutně spadat pouze pod jeden, či druhý typ síly. Silné námořnictvo může být bráno jako jasný nástroj tvrdé síly státu. Už jen existence námořních jednotek může sloužit jako odstrašující nástroj, stejně tak ale mohou tyto jednotky být využity při formování měkké síly. Příkladem je námořnictvo Spojených států amerických. Je to velice silná součást armády, která má bezesporu odstrašující účinky v souladu s tvrdou politikou USA. Jejich nasazení v roce 2004 při asistenci tsunami zasažené Indonésie ale mělo silný účinek na zvýšení sympatií a přitažlivosti USA v očích indonéské vlády (Nye 2011: 19).

2.1 Ruská federace a nástroje tvrdé síly

Nástroje tvrdé síly se dají zařadit do dvou širokých kategorií. První kategorie je definována vojenskou hrozbou, druhá ekonomickými zásahy, jak pozitivními, tak negativními⁵. Pro obě tyto kategorie je důležitá jedna společná

⁵ Kombinace vojenských trestů a ekonomických odměn je často popisována teorií „*cukru a biče*“ (anglicky stick and carrot theory). Princip této teorie spočívá ve snaze odměňovat žádoucí chování pomocí odměn (převážně ekonomických) a nežádoucí aktivity trestat vojenskou, či ekonomickou hrozbou (Akçay – Kanat 2017: 215–217).

vlastnost, obě jsou odvozeny od hmatatelných reálií. Velikost armády, či finanční prostředky jsou více intuitivní, než ideologická základna, což podstatně ulehčuje následné využití nátlaku. Pro účely této práce budou stanoveny tři okruhy nástrojů tvrdé síly: zahraniční pomoc, sankce a vojenská moc.

2.1.1 Zahraniční pomoc

Zahraniční pomoc je velice polarizující téma. Kontroverze zahraniční pomoci velice dobře shrnul teoretik realismu Hans Morgenthau ve článku *A Political Theory of Foreign Aid*. Tvrdí zde, že pohled na zahraniční pomoc může spočívat v poněkud naivní myšlence, že silnější země pomocí tohoto nástroje naplňují závazky bohatých států vůči státům chudým. Stejně tak ale může být zahraniční pomoc brána jako nástroj sloužící k transformaci slabších států podle priorit poskytovatele, bez ohledu na ideologické závazky (Morgenthau 1962: passim). Státy poskytnutím zahraniční pomoci mohou vysílat mnoho rozličných signálů. Mohou tím vyjádřit podporu vládě státu, odměnit žádoucí chování, pokusit se o posílení partnerství, či zlepšit image své vlastní země na globální sféře. Stejně tak ale mohou zastavit proud mezinárodní pomoci v případě, že je nutné daný stát potrestat za aplikování rozhodnutí, které poskytovatel pomoci shledá za nežádoucí. Tato práce zařazuje zahraniční pomoc pod kategorii tvrdé síly, pracuje s pojmem zahraniční pomoci v kontextu ruské tradice doprovázení humanitárních, či vzdělávacích složek částí armády, ochrana tohoto personálu se často stává záminkou vysvětlující „legální“ přítomnost svých vojenských jednotek na území jiných států (CENSS 2020).

Hans Morgenthau stanovuje šest druhů zahraniční pomoci. Konkrétně se jedná o humanitární pomoc, subsistenční zahraniční pomoc, vojenskou pomoc, prestižní zahraniční pomoc, zahraniční pomoc za účelem ekonomického rozvoje a úplatky⁶ (Morgenthau 1962: 301). Humanitární pomoc je jediná kategorie, kterou

⁶ Originálně humanitarian foreign aid, subsistence foreign aid, military foreign aid, prestige foreign aid, foreign aid for economic development and bribery.

uvádí za nepoliticky motivovanou *per se*. To ale neznamená, že není možné její aplikací dosáhnout politických cílů. Tradičně se jedná o asistenci zemím zasaženým přírodními katastrofami typu potopa, nadměrné sucho, zemětřesení, či epidemie. Ve srovnání s Austrálií, Kanadou, Evropskou unií, Japonskem, Spojeným královstvím, Spojenými státy americkými a mnoha nevládními organizacemi poskytlo Rusko od konce studené války africkým zemím pouze nepatrný podíl humanitární pomoci (Page – Stronski 2022). Spíše než na humanitární pomoc se Rusko v Africe zaměřuje na ozbrojování. Sám náměstek ministra zahraničních věcí Ruska Mikhail Bogdanov prohlásil, že je Rusko připraveno spolupracovat s africkými zeměmi při zvyšování úrovně jejich bojovosti (RT 2023). Změnu by ale mohl přinést druhý rusko-africký summit, plánovaný na červenec 2023, který by měl představit rozsáhlý humanitární program. Co ale tento program bude obsahovat, zůstává zatím neobjasněno (RIA Novosti 2022). Subsistenční zahraniční pomoc je určena pro státy, jejichž zdroje nestačí k financování vlastních veřejných služeb⁷. Přidáním peněz do státního rozpočtu se odvrátí rozvrat organizované společnosti, což dále zajistí bezpečnost v regionu (Morgenthau 1962: 301–302). Nejedná se však o nástroj, který by ruské zahraniční politiky aktivně využívaly.

Vojenskou zahraniční pomoc Morgenthau označuje za tradiční způsob, kterým národy posilují svá spojenectví. Označuje jí za dělbu práce mezi dvěma spojenci, jeden poskytuje peníze, materiál a výcvik, druhý poskytuje především pracovní sílu. Tato forma zahraniční pomoci je pro Rusko velice významná. Ať už se jedná o výcvik afrického vojenského personálu, nebo asistenci ruských ozbrojených složek přímo v Africe, obě tyto možnosti by se daly pro Rusko považovat za prioritu. Ruský prezident Vladimir Putin v rozhovoru z roku 2019 pro agenturu TASS v přípravách na první rusko-africký summit prohlásil, že za posledních pět let prošlo v Rusku výcvikem více než 2500 vojáků z afrických zemí. Dále zmínil, že praxe výcviku vojenského personálu z afrických zemí za snížené

⁷ Za náchylné státy Hans Morgenthau označuje kupříkladu Niger a Jordánsko (Morgenthau 1962: 302).

náklady nebo dokonce zdarma je velmi žádaná (TASS 2019 a). Trénování vojenských sil Ruskou federací není vždy zdarma, stále je ale tato možnost levnější, než využití podobných nabídek zemí Západu (Hairsine 2022).

Druhá možnost, tedy přítomnost ruského ozbrojeného personálu v Africe je také podstatná, důležité je ale zmínit, že ne vždy pochází ze strany oficiální ruské armády. V tomto ohledu je velice významným aktérem soukromá vojenská organizace Wagnerova skupina. I když oficiálně pod správu ruské vlády nespadá, často se vedou diskuse, zda tomu tak opravdu je. Převládá názor, že je Wagnerova skupina spíše zástupnou silou ruské armády, velmi úzce propojenou s ruskou vojenskou rozvědkou (Reynolds 2019: 2). Přímo v regionu Afrického rohu je Wagnerova skupina aktivní například v Súdánu, kde jí údajně výměnou za část zisků vláda sídlící v hlavním městě Chartúm zajistila privilegovaný přístup k lukrativnímu odvětví těžby zlata v zemi (Fitzpatrick 2022). S vojenskou zahraniční pomocí je také spojen pojem prestižní zahraniční pomoc. Hans Morgenthau tento druh zahraniční pomoci představuje na příkladu darovaných stíhaček. Poskytování moderních stíhaček pro zaostalé země může samozřejmě plnit skutečnou vojenskou funkci. Stejně tak ale může zvýšit prestiž přijímajícího národa doma i v zahraničí. Národ nově vlastní některé z nejpozoruhodnějších nástrojů moderního válčení si může alespoň užívat iluzi, že se stal moderní vojenskou mocností. Pro dárce může odměna přijít v podobě specifických politických výhod (Morgenthau 1962: 302–303). Moderním příkladem by mohla být Eritrea, která v březnu 2022 přijala osm útočných dronů Zala KYB od Ruské federace (Eritrean Press Agency 2022).

Všechny tyto druhy by se daly považovat za všeobecně uznávané, kontroverzněji však působí označení úplatků za neoficiální nástroj zahraniční pomoci. Hans Morgenthau v tomto ohledu argumentuje historickou zkušeností. Do začátku devatenáctého století byly úplatky považovány za integrální nástroj diplomacie států. Bylo běžné, že vláda vyplácela ministři zahraničí nebo velvyslanci jiné země finanční příspěvky. V moderní době takováto praxe samozřejmě běžná není, úplatky se však stále v určité formě zachovaly. Stále jsou

využívány jako nástroj pro koupi politických služeb. Rozdíl je v tom, že tyto úplatky nyní proudí od jedné vlády k druhé pomocí nástrojů skutečné zahraniční pomoci (Morgenthau 1962: 302). Nevýhoda úplatků v současné době vězí ve skutečnosti, že je tento proces podstatně jednodušší odhalit. Mnoho prospěšných programů bylo zrušeno, protože se ztratily peníze. To má za následek, že některé vlády, které jsou charakterizovány jako slabé nebo zkorumpované, jsou odříznuty od zahraniční pomoci (Gharib 2017). Díky nelegální povaze úplatků je zřejmé, že se k využívání tohoto nástroje zahraničních politik státy hlásit nebudou, proto je zbytečné ji do následné případové studie zahrnovat.

2.1.2 Sankce

Sankce mohou mít mnoho podob. Pojem sankce je často spojován s ekonomickými prvky, mohou se však vztahovat i na zbrojní, či diplomatickou sféru. Nejjednodušší vysvětlení sankcí spočívá v porovnání s předchozí kapitolou. Zatímco zahraniční pomoc je určena k odměňování, či nápomoci druhému státu, sankce zastávají roli trestu. Je zde podstatně viditelnější role nátlaku. Cíle sankcí je možno rozdělit do pěti skupin: sankce s cílem změnit politiky cílové země, změnit vládnoucí režim v cílové zemi, narušení vojenské výbojnosti, snížení vojenského potenciálu a celkové změny chování dané země (Druláková – Trávníčková – Zemanová 2009: 68).

Nejčastější forma sankcí je ekonomická. Jedná se o opatření uvalené jedním státem, či multilaterální organizací na stát druhý. Mezi mnoho podob ekonomických sankcí patří například snížení a přerušování zahraniční pomoci, omezení vývozu a dovozu, zmrazení aktiv, zvýšení cel, či zrušení obchodního statusu doložky nejvyšších výhod (Haass 1998). Všechna tato opatření mají jasně stanovený cíl, který je pro každý případ specifický. Společně s dosažením, či nedosažením tohoto cíle ale přichází i mnoho vedlejších produktů. Odrazení dalších potenciálních viníků, zvýšení nákladů způsobených nespoluprací, izolování provokatérů, prokázání vlastního odhodlání spojencům, či vyslání symbolické zprávy jsou příklady mnoha důsledků sankcí (Weiss 1999: 503). I přes

popularitu ekonomických sankcí je nutné zmínit, že mají mnoho oponentů. Je velice náročné vytvářet sankce, které vyvíjejí nátlak pouze na provinilce a zároveň negativně neovlivňují civilní obyvatelstvo (Weiss 1999: *passim*). K vyrovnání těchto nedostatků slouží takzvané chytré sankce. Tento přesnější politický nástroj by měl cílovou zemi zasáhnout tam, kde to nejvíce bolí. Neměl by se zaměřovat na poškození celkové ekonomiky státu a hrubé ekonomické škody, ale na tom, zda cílová vláda a její klíčoví spolupracovníci pocítují značnou ekonomickou bolest z nedodržování předpisů (Drezner 2003: 107). I přes velikou popularitu sankcí jako prostředku tvrdé síly států je nutno zmínit, že nepatří mezi často využívané nástroje ruských zahraničních politik, obvláště v regionu Afrického rohu. Spíše se dají označit za nástroj, kterým Západní svět působí na Rusko, než za nástroj, kterým by Rusko samotné dosahovalo vlastních zájmů.

Mimo ekonomickou sféru mohou být sankce dále využity ve formě zbrojního embarga, které má za cíl zabránit eskalaci konfliktu odříznutím agresora od dodávek zbraní a dalšího materiálu. Zbrojní embargo ale je přesný opak ruských zahraničních politik a cílů, které jak již bylo výše zmíněno, vnímají zásobování afrických států zbraněmi za prioritu. Další významnou sférou sankcí je diplomacie. Příkladem aktivit, které se dají za diplomatické sankce považovat, je odvolání nebo odmítnutí státní návštěvy, neúčast na významné mezinárodní konferenci, odvolání vlastních diplomatů z cílové země, prohlášení cizích diplomatů za *persona non grata*, přerušování diplomatických styků, či odmítnutí podpory při volbě do orgánů mezinárodní organizace (Druláková– Trávníčková– Zemanová 2009: 69). Ani tato forma sankcí není Ruskem v regionu Afrického rohu aktivně využívána. I když příklady jejího využití v ruských zahraničních politikách nalézt můžeme, zaměřovány bývají většinou proti zemím Západu. V roce 2022 Rusko zakázalo vstup do země 963 Američanům, včetně prezidenta Spojených států amerických Joe Bidena, jeho dcery a manželky, které Rusko označilo za „zodpovědné za formování rusofobního kurzu“ (iDNES 2022).

2.1.3 Vojenské zásahy

Vojenské zásahy se dají považovat za nejstarší nástroj tvrdé síly států. Zatímco v současné době je využití vojenského potenciálu země k prosazení vlastních zájmů často kritizováno, není možné popřít jeho historickou účinnost. Zatímco zahraniční pomoc vyžaduje značnou koordinaci a úsilí obou zúčastněných států a sankce podstatnou ekonomickou provázanost a závislost, vojenské zásahy jsou podstatně jednodušší. Tyto zásahy jsou definovány jako aplikace vojenské síly mimo vlastní území za účelem dosažení vlastních cílů při zajišťování, ochraně, nebo prosazování národních zájmů prostřednictvím hrozby, nebo použití síly (Kaldor – Selchow 2015).

Zatímco vojenská síla je nadále velice účinným nástrojem dosažení vlastních zájmů, je nutno zmínit, že na jejím vlivu spíše ubývá. Mnohé se změnilo od dob středověké Evropy, kdy vojenská tažení jednoho státu, proti státu druhému, byla nejpodstatnějším nástrojem řešení sporů. Hlavním argumentem pro oslabení vojenských nástrojů bývá fakt, že oproti minulosti je v moderním politickém diskursu podstatně větší důraz kladen na univerzální humanitární hodnoty (Gray 2011: 6–8). Moderní etický kód se zaměřuje spíše na omezení násilí a zachování míru, jakékoliv využití vojenské síly se tedy setká s kritikou jak v domácím prostředí, tak v zahraničí. Dalším faktorem pro odvrát od vojenských nástrojů je fakt, že vyhlášení války, či jiné vojenské intervence je v moderním mezinárodním prostředí podstatně složitější. Díky silnému tlaku na zachování míru ze strany mezinárodní společnosti se podmínky pro vyhlášení války značně změnily, což určitým způsobem omezuje její odstrašující potenciál. Toto tvrzení prosazuje kupříkladu expert na strategické teorie a vojenskou historii Colin Gray, který tvrdí, že „kvalifikace ospravedlnění vyžadovaných pro použití síly vzrostla, což znamená, že se oblast politického významu vojenských složek zmenšila“ (Gray 2011: 7). Je však znovu nutno zmínit ruskou Wagnerovu skupinu, která se svým

neoficiálním statusem⁸ může těmto omezením vyhnout, čímž umožňuje ruské vojenské působení v Africe bez zásahů ruské armády.

2.2 Ruská federace a nástroje měkké síly

Zatímco tvrdá moc je založena na hmatatelných reáliích, jako je například velikost a vybavení armády, měkká moc je podstatně více ideologicky založená. Právě toto odvození od abstraktních pojmů znamená, že je měkká síla náročnější jak na aplikaci, tak na pochopení. Pro všechny nástroje měkké síly ale platí jedna konstanta: státy by měly být ovlivněny pomocí atrakce, ne nátlaku. Když Joseph S. Nye v osmdesátých letech stanovuje koncept měkké síly, tak ho označuje v moderním systému za důležitější, než tradiční tvrdou sílu. Tvrdí, že v moderním politickém systému se vyplatí být spíše informačně bohatou zemí, než bohatou kapitálově (Nye 1990: 164–165). Přejít na informačně založenou společnost můžeme sledovat jak v ekonomických, tak diplomatických sektorech států⁹.

Výhod měkké síly je podle Nye mnoho. Dokáže-li stát, aby jeho moc vypadala v očích ostatních jako legitimní, bude narážet na menší odpor vůči jeho přáním a požadavkům. Pokud je jeho kultura a ideologie přitažlivá, ostatní ji budou ochotněji následovat. Pokud stát dokáže stanovit mezinárodní normy v souladu s hodnotami své společnosti, je méně pravděpodobné, že se bude muset měnit, spíše donutí ke změně státy ostatní. Pokud bude podporovat instituce, které usměrňují aktivity ostatních členských států, může být ušetřen vysokých nákladů při aplikaci donucovací moci (Nye 1990: 1967). Co se týče samotných nástrojů měkké síly, Nye stanovuje tři hlavní kategorie, ze kterých vychází: kultura, politické hodnoty a diplomacie (Nye 2008: *passim*).

⁸ Díky kterému se mohou objevit argumenty, že se zásahy Wagnerovy skupiny nedají považovat za použití vojenské síly státu.

⁹ Joseph S. Nye zastává názor, že historická zkušenost ukazuje, že dominantní státy měly přístup k značným přírodním zdrojům, což jim umožnilo technologický náskok, v současnosti je však více ceněn organizační talent a flexibilita (Nye 1990: 165).

2.2.1 Kulturní a politické hodnoty

Kultura se dá označit za set hodnot, které definují daný stát v mezinárodním prostředí. Stejně tak ale kultura může být synonymem pro její produkty, které se na mezinárodní scénu dostávají. K měkké síle států mohou napomáhat například významná literární díla, umělecká díla, média, filmy, ale také tradice. Když je řeč o kultuře, první myšlenky se často zaměřují právě na umělecká, či jiná populární díla v daném státu vyprodukovaná. Při zmínce o americké kultuře je těžké podcenit vliv Hollywoodu, stejně jako je u Itálie složité vyhnout se zmínce o operě. Ani Rusku není propagace vlastní kultury v zahraničí cizí. Co se týče regionu Afrického rohu, jen stěží se v tomto ohledu najde významnější akce než každoroční festival ruské kultury, který vrcholí v hlavním městě Etiopie, Addis Ababa. Na programu tohoto festivalu bývají koncerty ruských hudebníků, kteří uvedou ruskou a sovětskou klasiku, stejně jako výstava fotografií krás ruského severu (Russkiy Mir 2022).

Export kultury ale není jediný příklad formování měkké síly státu kulturou. Interní vliv kultury je stejně důležitý, jako ten externí. Kultura prostupuje společností, zvyky a tradice obyvatel státu jsou hlavním faktorem, který interní kulturu formuje. A právě tito kulturou ovlivnění občané volí své zástupce, často podle kulturních norem, se kterými se ztotožňují. Kultura tak hraje důležitou roli v procesu volby politických zástupců, jejichž rozhodnutí jsou dále z části formulovány vnímáním specifickým pro jejich vlastní kulturu (Haneş – Andrei 2015: 35). Stručně řečeno, i domácí kultura má velký vliv na formování zahraničních politik státu. I přes sílu atrakce může být kultura také zdrojem konfliktů. Tato teorie byla prezentována ve významném díle oboru mezinárodních vztahů, a to v knize *Střet civilizací* od Samuela Huntingtona, ve kterém prosazuje myšlenku, že ve světě po studené válce bude dominantním zdrojem konfliktů kulturní charakter (Huntington 1996: passim).

Další velice podstatnou součástí kultury státu je jeho vzdělávací systém. Investice do školství, vyspělý vzdělávací systém a kvalita učitelů a profesorů je

stejně důležitou součástí kulturních nástrojů měkké síly, jako právě umělecká díla (Nye 2008; Haneş – Andrei 2015). Pro Sovětský svaz se vzdělávání studentů ze zemí třetího světa stalo prioritou. Od 50. let 20. století do konce studené války získaly desetitisíce afrických studentů vzdělání na sovětských univerzitách (Katsakioris 2021: 267). V roce 1960 založila vláda SSSR zejména pro studenty z Afriky, Asie a Latinské Ameriky v Moskvě Univerzitu družby národů, která sovětský zájem o mezinárodní studenty symbolizovala. I v současnosti zastávají absolventi sovětských škol, jako je prezident Angoly João Lourenço, nebo bývalý prezident Středoafričské republiky Michel Djotodia, nejvyšší funkce v mnoha afrických státech (Katsakioris 2021: 268). A právě na tuto tradici se současný prezident Ruska Vladimir Putin snaží navázat tím, že opět rozšiřuje nabídky stipendií na akademické vzdělávací programy ruských univerzit. Narozdíl od sovětských univerzit se ale ty ruské obecně nedají považovat za světově proslulé, podle nejaktuálnějšího vydání publikace QS World University Rankings v roce 2022 se nejlépe umístila Moskevská státní univerzita M. V. Lomonosova, která se světově umístila až na 75. místě (QS World University Rankings 2023). Zatímco se Rusko počtem zahraničních studentů z africky světově nejpopulárnějším destinacím, jako je Čína, Francie, nebo Spojené státy americké nemůže rovnat, může se stále chlubit více než sedmadvaceti tisíci studenty (Statista 2022). Pouze čas ukáže, zda byla tato strategie stejně účinná, jako za dob studené války, nebo byl sovětský úspěch neopakovatelný fenomén zapříčiněný nedostatkem kvalitních univerzit v nově samostatných afrických zemích.

2.2.2 Veřejná diplomacie a strategická komunikace

Diplomacie se považuje za snahu o navázání vztahů mezi jednotlivými státy. Může mít mnoho forem, například obchodní, sportovní, kulturní, environmentální, či bezpečnostní. Historicky byla diplomacie doménou politických elit. Důraz byl kladen na dialog zastupitelů státu, který měl vyústit v preferenční jednání mezi těmito státy. Tato forma diplomacie je stále aktuální a Ruskem aktivně využívána, což dokazuje například oficiální návštěva Ugandy a Etiopie Ministrem zahraničních věcí Sergejem Lavrovem, za účelem prohlubování

přátelských diplomatických vztahů (Biryabarema 2022). V moderní době ale čím dál tím větší váhu získává diplomacie veřejná. Veřejná diplomacie, pro kterou jsou klíčovými aktéry zastupitelské úřady, je definována jako snaha státu přímo působit na veřejnost státu jiného. Obsahuje interakce nejen se zahraničními vládami, ale především s nevládními aktéry a organizacemi a často prezentuje různé soukromé názory, není omezena pouze na názory vlády (Nye 2008: 101). Joseph S. Nye stanovuje pro veřejnou diplomacii tři dimenze. První dimenze je založena na časté komunikaci. Cílem je představit rozhodnutí vlády jak domácím aktérům, tak i těm zahraničním. Prioritou při vytváření politik veřejné diplomacie by mělo být co nejrychlejší informování zahraničních médií, díky čemuž se stát vyhne šíření zavádějících informací (Nye 2008: 101). Druhá dimenze je zaměřena na strategickou komunikaci. Stát by měl vytvořit sadu jednoduchých témat, které bude postupně propagovat. Strategická komunikace by se dala přirovnat ke kampani, pod kterou stát pořádá symbolické akce za účelem prosazení centrálního tématu, nebo vládního rozhodnutí. Pro účinnou strategickou komunikaci je důležité, aby stát rozuměl zahraniční veřejnosti. Jen tak může vytvořit témata, která v ní budou opravdu rezonovat.

Poslední dimenzí veřejné diplomacie je vytváření dlouhodobých vztahů s klíčovými aktéry pomocí stipendií, zahraničních výměn, školení, seminářů a konferencí (Nye 2008: 102). Tyto tři dimenze by měly při správné aplikaci vytvořit ideální prostředí pro šíření atraktivního *image* země, což jí umožní získávání výsledků bez vyvinutí nátlaku. Abychom pochopili skutečný význam mechanismů veřejné diplomacie Moskvy v Africe, je nutné objasnit historický kontext. Praxe ruské veřejné diplomacie existovala již před začátkem 21. století, v dobách studené války bylo jejím hlavním cílem šířit sovětskou ideologii ve snaze konkurovat Spojeným státům americkým, které využívaly stejných nástrojů k propagaci své opoziční ideologie. Lze tedy tvrdit, že mechanismy veřejné diplomacie obou supervelmocí byly použity k šíření propagandy během studené války (Antwi-Boasiako 2022: 467). Zatímco propagace ideologie byla utlumena, značná část veřejné diplomacie Ruska je stále zaměřena na opozici Západního světa. Současná

ruská veřejná diplomacie je postavena na dvou hlavních myšlenkách. První je založen na tvrzení, že je Rusko ochráncem „svobodného světa“ tím, že čelí vnucování demokracie západního typu a odstraňování suverénních vlád. Druhá myšlenka je odvozena od tvrzení, že Rusko chrání tradiční rodinné hodnoty, což mnoho nezápádních zemí, zejména v Africe, vítá (Antwi-Boasiako 2022: 467). Zatímco za vyhrocených dob studené války byla propaganda nedílnou součástí veřejné diplomacie, v současnosti je důležité tyto dva pojmy oddělit, propaganda totiž postrádá důvěryhodnost potřebnou pro funkční veřejnou diplomacii. To však neznamená, že by se Afrika ruské propagandě naprosto vyhnula, právě naopak. Rozdíl je v tom, že dezinformační kampaně již nepřichází z oficiálních zdrojů (Atanesian 2022).

3 Historický kontext rusko-afrických vztahů

V současném procesu formování zahraniční politiky Ruské federace je bezesporu nejvýznamnější osobou prezident Vladimir Putin, v ruském centralizovaném prezidentském systému je prezident zapojen do všech důležitých rozhodnutí a formulací politik. To však neznamená, že by je formuloval sám. Rozhodovací proces je založen na směsi aktivit formálních institucí na jedné straně a osobních či neformálních vztahů, které se kříží a mohou nahradit formálnější institucionální procesy, na straně druhé. Ruské bezpečnostní a obranné instituce tradičně hrají nadměrnou roli při vytváření domácí a zahraniční politiky, podnikatelé, vlastníci státních podniků a náboženské nebo kulturní osobnosti se ale také do rozhodování o zahraniční politice mohou zapojovat (Bowen–Welt 2021: 1–3). Priority ruské zahraniční politiky se tradičně zaměřovaly na postsovětský region a země Západu. Po vzoru Sovětského svazu ale Ruská federace také prosazuje globální zahraniční politiku, jejímž cílem je pěstování hlubších vztahů s rozvojovými zeměmi, mezi které patří i země Afrického rohu.

Společná historie Ruské federace a kontinentu Afriky se od ostatních evropských mocností značně liší, čehož Ruská federace aktivně využívá, když

sama sebe označuje za odpůrce kolonialismu. Právě na této myšlence byla také postavena velická část opodstatnění sovětských aktivit v dobách studené války. I v současné době tento sentiment zůstává silný, Rusko se snaží propagovat názor, že je anti-imperialistickou silou, a poukazuje na sovětskou podporu různých afrických válek za nezávislost proti vykořisťovatelským západním kolonialistům (McGlynn 2023). Jasným příkladem může být zpráva ruské ambasády Jihoafrické republiky při příležitosti dne zrušení otroctví 2. prosince 2022, která zněla: „Rusko bylo jednou z mála světových mocností, které neměly kolonie v Africe ani jinde, nebo se účastnily během své historie obchodu s otroky. Rusko všemi možnými způsoby pomáhalo národům afrického kontinentu dosáhnout jejich svobody a suverenity“ (EmbassyofRussia 2020).

Obhájci ruského anti-imperialismu ale často vynechávají fakt, že Rusko bylo v devatenáctém století největší pozemní říší. Nástup Bolševiků v roce 1917 byl spojen s ohlášením konce ruského imperialismu, stejně tak ale Bolševici brutálně bojovali za zachování ruské imperiální hranice (Kassymbekova 2023). Kdyby nově vzniklá Ruská republika, a později vzniklá Ruská sovětská federativní socialistická republika¹⁰, měla opravdu za cíl oproštění se od historického federalismu, zajisté by tak silně nelpěla na udržení hranic získaných obsazením okolních států. Není se tedy čemu divit, že se při označení Ruska za anti-imperialistickou mocnost můžeme setkat s odporem. Za zmínku také stojí, že imperialismus Ruska se od ostatních imperialistických mocností značně liší. V půlce devatenáctého století ruský historik Sergey Solovyov stanovil široce využívanou frázi „historie Ruska je historií země, která se sama kolonizuje“ (McGlynn 2023). V této frázi můžeme nalézt argument mnoha obhájců ruského imperialismu, který vyplývá z názoru, že obsazené země sdílejí ruskou identitu a nutně od impéria patří.

¹⁰ V této době prošlo Rusko mnoha změnami, prozatímní stát po nástupu Bolševiků měl formu Ruské republiky, v roce 1918 se transformovala na Ruskou sovětskou federativní socialistickou republiku a v roce 1922 byla nahrazen Svazem sovětských socialistických republik.

3.1 Počátky ruského kolonialismu

Díky ruskému zaměření na anexe sousedních, lépe udržitelných území se Rusko zapojilo do koloniálních závodů v Africe relativně pozdě. Počátkem osmnáctého století již koloniální mocnosti jako Velká Británie, Francie, či Nizozemsko držely zámořská území jak v Africe, tak Asii. Car Petr I. Veliký měl podobné ambice a za výchozí bod ruského vlivu v Africe zvolil ostrov Madagaskar. Madagaskar se dostal do pozornosti ruského cara díky návrhu švédského žoldáka Daniela Jacoba Wilstera, který se mu představil jako expert na geografii a politický systém Madagaskaru (Wanner 2008: 89–90). Madagaskar označil za pirátský stát s králem v čele, ve skutečnosti ale funkční stát na Madagaskaru neexistoval, na ostrově se nacházelo nemnoho pirátských základen a vesnic neustále válčících Aboridžinců. Car Petr I. Veliký na návrh admirála Wilstera zformoval tajnou expedici, která měla na Madagaskar vyplout, navázat diplomatické styky s madagaskarským králem a zformovat obchodní kolonii, která by umožnila námořní obchod s Indií (The Afrinik nedatováno). První pokus o vytvoření kolonie však skončil neúspěchem, ruské lodě velmi brzy po vyplutí utrpěly vážnou nehodu, která je donutila k návratu do přístavu Reval, kde setrvaly až do smrti cara, čímž se expedice ukončila (Wanner 2008: 91–92).

Významný milník pro kolonialistické mocnosti byl takzvaný závod o Afriku, který začal v osmdesátých letech devatenáctého století. Rozhodně by se nedalo říci, že Rusko nemělo žádný zájem o zámořská území, obzvláště Etiopie byla díky blízkosti k Rudému moři a společnému ortodoxnímu náboženství velmi lákavým cílem (eNCA 2019). Na Berlínské konferenci v roce 1884 Rusko reprezentoval Pyotr Alekseyevich Kapnist, jeho cílem však na rozdíl od ostatních mocností nebylo získání tradičních kolonií. Rusko se spíše zaměřovalo na zaručení bezpečného přístupu do Afriky pro své obchodníky a misionáře (Shepperson 1960). Absence snahy o zámořské území se dají vysvětlit buď jako ruský odpor ke kolonialismu, nebo také realistickým pohledem na logistickou stránku vedení kolonií. Nejkratší cesta do Afriky nutila ruské lodi proplout přes Dardanely, což bylo nerealistické díky značnému počtu rusko-osmanských válek a celkově

napjatým vztahům mezi těmito dvěma mocnostmi. Druhá námořní cesta vedla přes Baltské moře, místo blokády Osmanské říše se ale Rusko tentokrát mohlo obávat komplikací ze strany evropských mocností, jako je například Velká Británie, Francie a Nizozemsko. Poslední dvě možnosti byly obeplutí celé Asie z východu, nebo Evropy ze severu. Obě tyto cesty byly velice dlouhé a nákladné, severní cesta dále měla nevýhodu často zamrzajících moří.

I přes tyto komplikace ale nalezneme jeden příklad, kdy téměř došlo k vytvoření ruské kolonie. Skupina zhruba sto padesáti kozáckých osadníků v čele s objevitelem Nikolaiem Ivanovitchem Ashinovem za území francouzského Somálska vyhlásila kolonii nesoucí jméno Sagallo, která byla známa také jako Nová Moskva. Nutno je však zmínit, že tato výprava nebyla oficiálně podporována, sám car Ruského impéria Alexandr III. se po francouzských stížnostech od snah Ashinova distancoval a dokonce přikázal současnému ministru zahraničních věcí Nikolayovi Girsovi „odstraňte tohoto surovce Ashinova rychle a bez selhání“ (Rollins 1968: 449–450). Ashinov byl následně zajat francouzskou flotilou, dopraven zpět do Ruska a následně vyhoštěn na Sibiř (Rollins 1968: 449–451).

3.2 Ruské zámořské ambice v dobách studené války

Jak vyplývá z minulé kapitoly, ruské snahy na africkém kontinentu se historicky dají v porovnání s ostatními evropskými mocnostmi označit za minimální. Se změnou geopolitického systému po druhé světové válce ale přichází značná proměna ruských priorit. V bipolárním politickém systému ovládaným na západní straně Spojenými státy americkými a na straně východní Svazem sovětských socialistických republik bylo získání vlivu důležitější, než kdykoliv předtím. A právě Afrika se stává velice významnou arénou, ve které tyto dvě supervelmoci soupeří.

Sovětské snahy na černém kontinentu byly již od počátku studené války směsí pragmatismu a ideologických aspirací. Sovětský svaz často zdůrazňoval kontrast mezi svými vlastními ideologickými závazky k podpoře v dekolonizaci a

boji s rasismem, stejně jako historii západního rasismu a kolonialismu. Zároveň byl sovětský zájem o Afriku nutně spojen s prvořadými obavami geopolitického soupeření studené války a ekonomickým realismem, někdy dobře skrytým pod rouškou marxisticko-leninské rétoriky (Matusevich 2019: 27). A pro získání geopolitické výhody bylo jen málo regionů stejně důležitých, jako je právě Africký roh. Strategická poloha Afrického rohu je významná z mnoha důvodů, lemuje státy Arábie bohaté na ropu, ovládá úžinu Báb-al-Mandab a dominuje části Adenského zálivu a Indického oceánu. Už jen pouhý fakt, že Africký roh dohlíží na region, kde se propojuje Rudé moře, Adenský záliv a Indický oceán je podstatnou strategickou výhodou (Schwab 1978: 6). Co se týče námořní přepravy, obzvláště důležité byly ropné tankery. Veškerá ropa z Perského zálivu směřující do Spojených států amerických a západní Evropy je transportována přes vody Afrického rohu a Rudého moře. Obzvláště významným škrťícím bodem je úzký průplav Báb-al-Mandab mezi Džibutskem a Jemenem. Ten, kdo ovládá toto území, efektivně kontroluje i tok ropy do Západního světa (Schwab 1978: 7–8).

Dalším faktorem pro růst geopolitického zájmu o region Afrického rohu byla skutečnost, že díky rozsáhlému nukleárnímu arzenálu otevřený střet mezi Sovětským svazem a Spojenými státy americkými nepřípadal v úvahu. Stín jaderné války zajistil akutnější selektivitu konfliktů vzhledem k důsledkům potenciální jaderné výměny, obě supermocnosti tedy potřebovaly novou arénu, která by se mohla stát klíčovým bojištěm zástupných konfliktů (Mumford 2013: 40). První významné styky Sovětský svaz navázal s Etiopií. Po navázání diplomatických styků v roce 1943 Sověti získali značný vliv v zemi díky obnovení bývalých ruských nemocnic v hlavním městě Addis Ababa. Tyto nemocnice byly postaveny carským Ruskem již v roce 1896 a opuštěny v roce 1906 kvůli složité ekonomické a politické situaci v Rusku (Yordanov 2017: 4). I přes navázání diplomatických vztahů a spolupráce by sovětský vliv v Etiopii neměl být nadhodnocený. V čele Etiopie stál Haile Selassie, který aplikoval dosti selektivní politiku. Pomoc byl ochoten čerpat z obou stran, zatímco se nechtěl ani na jednu vázat. V roce 1956 se stal prvním africkým vůdcem, který navštívil Sovětský svaz,

podepsal zde půjčku v hodnotě 90 milionu rublů a označil Sovětský svaz za největší světovou velmoc (Yordanov 2017: 17). I když tento krok mohl být brán jako odvrát Etiopie od Spojených států amerických, spíše dominoval názor, že byl Haile Selassie odhodlán získat sovětskou ekonomickou pomoc, prostřednictvím které by vyvíjel tlak na Washington (Yordanov 2017: 16). Příkladem spolupráce se Spojenými státy americkými byl například rok 1952, kdy Etiopie nabídla vojenskou základnu Kagnew výměnou za zaručenou finanční a vojenskou asistenci po dobu pětadvaceti let (David 1979: 71).

Zatímco v padesátých letech dvacátého století by se přístup Etiopie dal považovat za selektivní, šedesátá léta symbolizovala příklon spíše k Západnímu světu. Hlavním zdrojem sporů se Sovětským svazem bylo nově vzniklé samostatné Somálsko. Po osamostatnění Somálska v roce 1962 bylo hlavním cílem nově vzniklého státu sloučit všechny africké Somálce pod jednu vlajkou. Naneštěstí pro Etiopii značné množství Somálců žilo v náhorní plošině Ogaden, která byla její součástí (Brind 1984: 79). Somálsko nejdříve o asistenci požádalo Spojené státy americké, které jim nabídly zásobování armády o velikosti 5 000 – 6 000 vojáků, Sovětský svaz ale přišel s nabídkou trénování a zásobování 14 000 vojáků, kterou Somálsko přijalo (David 1979: 72). Tyto ozbrojené složky byly dále využívány při útocích na Etiopské pohraniční území, což u napadané země postupně snižovalo zájem o spolupráci se Sovětským svazem (Yordanov 2017: 35).

3.3 Africký roh a proxy soupeření

Kapitola zahrnující soupeření Spojených států amerických a Sovětského svazu v dobách studené války nemůže vynechat zmínku o takzvaných zástupných, tedy proxy válkách. Proxy válka je způsob boje, kterého se přímo neúčastní ani jeden ze soupeřících aktérů, jejich vliv je spíše založen na podpoře jedné, či druhé válčící strany. Není náhodou, že se značné popularity tyto zástupné konflikty dočkávají převážně v dobách studené války. Hlavním faktorem, který supermocnosti víceméně nutí k tomuto způsobu boje je existence jaderných zbraní.

Dalo by se tedy říci, že proxy válka je výsledkem vynálezu jaderných zbraní a následné potřeby supervelmocí vyhýbat se přímému vzájemnému konfliktu (Bar-Siman-Tov 1984: 263). Jedním z nejvýznamnějších příkladů zástupné války mezi těmito dvěma mocnostmi je válka v Koreji, která se často dává za příklad a vzor. Ani region Afrického rohu ale podobnému soupeření neunikl, i když nikdy nedosáhl takové popularity, jako právě dříve zmíněná válka v Koreji, nebo ve Vietnamu. V regionu Afrického rohu nejlépe splňuje kritéria zástupného konfliktu občanská válka v Etiopii během let 1974, až 1991.

Impulesem pro počátek nepokojů byl hladomor, který zemi sužoval od roku 1971 do roku 1973 díky nadměrnému suchu. Během těchto dvou let na následky hladomoru zemřelo přes 200 000 Etiopanů a více než jeden a půl milionu kusů dobytka, zatímco Haile Selassie a jeho vláda žila v blahobytu a dokonce exportovala životně důležité obilí (Gupta 1978: 161). Jak vyplývá z předchozí kapitoly, Haile Selassie sice udržoval přátelské vztahy se Sovětským svazem, spíše se ale přikláněl na stranu Západu, Sovětský svaz tedy neměl nadměrný zájem v řešení problematické etiopské situace. V roce 1974 ale přišel zlom ve formě studentské demonstrace, která se následně přelila i do řad civilního obyvatelstva a vojenských složek. Zatímco počáteční studentské demokracie byly zamýšleny jako poklidný boj proti feudalismu a zaostalosti Etiopie, revoluční vojenská junta pod vedením Mengistu Haile Mariama navázala kontakt se Sovětským svazem. Studentské ideologické změny se tedy postupně transformovaly v politické diktáty *bratrského* sovětského bloku (Bellucci 2016: 2–3). Díky tomuto vývoji následoval plnohodnotný *coup d'etat*, během kterého byl císař Haile Selassie sesazen a nahrazen prozatímní vojenskou správou socialistické Etiopie, známou převážně pod jménem Derg (Tareke 2009: *passim*). Derg se kromě předchozí spolupráce se sovětským blokem také hlásil k principům Marxismu-Leninismu, není tedy žádnou záhadou, proč měl Sovětský svaz zájem o podporu nového režimu. Změna režimu ale rozhodně neproběhla hladce, v následujících sedmnácti letech tedy probíhal boj

skupiny Derg, podporované Sovětským svazem a EPRDF¹¹, podporovanou Spojenými státy americkými (Gupta 1978: 165). Koncem osmdesátých let ale díky rostoucím nepokojům a přírodním pohromám vzrůstá počet odpůrců prozatímního režimu, což v kombinaci s postupným pádem Sovětského svazu začátkem devadesátých let znamenalo konec občanské války a nastolení režimu EPRDF, stejně jako ukončení zástupného konfliktu (Abbink 2015: *passim*).

Od rozpadu Sovětského svazu ruská zahraniční politika prošla procesem evoluce, ovlivněného řadou faktorů, včetně dramatických změn v mezinárodním prostředí po studené válce, nestálosti mezinárodní situace a změn v domácím politickém a ekonomickém vývoji. První fáze postsovětských zahraničních politik trvala od roku 1991 do roku 1994 a bývá označována za pro-západní diplomacii. První prioritou tohoto období byla snaha o integraci se Západním světem. Rusko usilovalo o vstup do západních mezinárodních organizací a bylo přijato do Mezinárodního měnového fondu, Světové banky a G7. Druhou prioritou bylo hledání partnerství a dokonce spojenectví se Západem. Rusko usilovalo o strategické partnerství se Spojenými státy a evropskými zeměmi, zejména s Německem, Francií, Spojeným královstvím a Itálií (Liu 2022: 87). Od roku 1994, do konce tisíciletí, se zahraniční politiky Ruska zaměřují spíše na multipolární diplomacii s hlavním cílem obnovení postavení Ruska jako velmoci v nově vznikajícím multipolárním světě. Obnovení statutu Ruska jako velmoci nutně znamenalo odvrát od západního partnerství. Rusko začalo bránit expanzi NATO na východ, stejně jako vznášelo námitky proti použití vojenské síly NATO proti jiným zemím¹². Dalším významným krokem bylo navázání strategického partnerství s Čínou v roce 1996 a s Indií v roce 2000 s cílem vyvážit vliv Spojených států amerických (Liu 2022: 88). I přes značné rozdíly v ideologiích těchto dvou období ale najdeme jednu konstantu, zájem o rozvojové země, konkrétně země

¹¹ Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front

¹² Rusko vyjádřilo silný odpor k leteckým útokům NATO proti Svazové republice Jugoslávii v březnu 1999 (Liu 2022: 88).

Afriky, byl minimální. Oživení ruského vlivu v těchto zemích přichází až po roce 2000 s nástupem současného prezident Vladimira Putina (Makarychev 2010: 224–225).

4 Případové studie zemí Širšího Afrického rohu

V předešlých kapitolách byl objasněn historický kontext spolupráce Ruské federace se zeměmi Afrického rohu, stejně jako byly představeny hlavní pojmy potřebné k vytvoření případové studie. Tato kapitola se věnuje jednotlivým zemím Širšího Afrického rohu, tedy Džibutsku, Etiopii, Eritreji, Jižnímu Súdánu, Keni, Somálsku, Súdánu a Ugandě v abecedním pořadí. U každé z těchto zemí budou představeny hlavní formy, kterých spolupráce s Ruskou federací nabývá. Představeny budou jednotlivé aktivity realizované Ruskou federací, či pod jejím dohledem. Z poznatků získaných v teoretické části budou identifikovány využívané nástroje zahraniční politiky, které budou následně označeny v tabulce. Tato tabulka bude poté sloužit jako podklad k zodpovězení hlavní otázky této práce, tedy zda lze ze získaných dat stanovit vzor pro aktivity Ruské federace ve zkoumaných zemích.

4.1 Džibutsko

Geopolitický význam Džibutska je těžké podcenit, i když mnoho faktorů hraje proti jeho důležitosti. Rozlohou významné není, jedná se o osmou nejmenší zemi afrického kontinentu. Za zemi bohatou na přírodní zdroje se také označit nedá, množství minerálů, ropy, či zemního plynu je značně limitované (Sawe 2019). Co se týče rozvoje, nejaktuálnější HDI¹³ Džibutska z roku 2021 bylo 0.509, což je staví na 171. místo ze 191 měření zemí a zařazuje je do kategorie nízkého lidského rozvoje (Country economy 2022). Všechny tyto negativní ukazatele ale vyvažuje výhodná geografická poloha. Džibutsko je totiž jednou ze zemí

¹³ Human Development Index.

lemujících průliv Báb-al-Mandab, který 30 % světové lodní dopravy využívá při cestě k Suezskému průplavu (Hawilti 2021). Právě tento průliv značně zvyšuje mezinárodní prestiž Džibutska a láká zahraniční investory.

Vztahy Džibutska a Ruské federace čelí jednomu zásadnímu problému, Džibutsko je klíčový partner pro Spojené státy americké (U.S. Department of State 2022). Nejen, že diplomatické styky byly se Spojenými státy navázány již v roce 1977, tedy rok před navázáním vztahů se Sovětským svazem, ale také rozsah celkové spolupráce je podstatně intenzivnější (Sun – Zoubir 2016: *passim*). I přes náklonnost k Západnímu světu ale Sovětský svaz poskytoval Džibutsku ekonomickou a vojenskou pomoc, která zahrnovala výstavbu infrastruktury, jako jsou silnice, letiště a přístavy. Sovětský svaz také cvičil džibutský vojenský personál a poskytoval vojenské vybavení. Důležitými milníky spolupráce obou zemí bylo například podepsání Dohody o leteckých komunikacích v roce 1982, Dohody o informační spolupráci v roce 1987, Obchodní dohody z roku 1990 a Dohody o kulturní a vědecké spolupráci, podepsané v roce 1995 (Akademik 2010). Nutno je ale zmínit, že se po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991 vztahy obou zemí zhoršily, protože v postsovětské éře Džibutsko rozvíjelo užší vztahy spíše se západními zeměmi, jako je Francie a Spojené státy americké.

4.1.1 Politické styky

Diplomatickou úroveň spolupráce Rusko a Džibutské splňuje, a to i na nejvyšších úrovních. Ministr zahraničních věcí Džibutska Mahamoud Ali Youssouf se již dvakrát setkal se svým ruským protějškem Sergejem Lavrovem, poprvé v roce 2011 a následně v roce 2021. Poslední návštěva proběhla v Moskvě začátkem června, projednávaná agenda zahrnovala rusko-džibutskou spolupráci v politice, obchodu, ekonomice, investiční činnosti, vzdělávání a zdravotnictví, včetně realizace případných společných projektů v Džibutsku (Klomegah 2021b). Nejprve byla vyzdvižena důležitost vytvoření podmínek pro posílení obchodních, ekonomických, investičních vazeb pro realizaci vzájemně prospěšných projektů. Zdůrazněná odvětví, ve kterých se rusko-džibutská spolupráce připravuje, byla

energetika, dopravní infrastruktura a zemědělství. Podstatná část setkání ministrů se také zaměřovala na vzdělání, vyvrcholila podpisem memoranda o spolupráci mezi Diplomatickou akademií ruského Ministerstva zahraničních věcí a Institutem pro diplomatická studia Ministerstva zahraničních věcí Džibutska (TASS 2021). Za zmínku také stojí obchodní fórum organizované Ruskou federací v Moskvě začátkem roku 2021 v rámci ekonomické a obchodní spolupráce, kterého se zúčastnili ministři Džibutska a Etiopie, kteří měli za úkol zvýšit povědomí o investičním potenciálu Etiopie a Džibutska a představit příležitosti pro malé a střední ruské firmy (Ethiopia Monitor 2022; Torgovo-promyšlennaja palata Rossijskoj Feděracii 2022).

4.1.2 Vojenská spolupráce

Specifikem Džibutska je fakt, že hostí vojenské základny patřící Číně, Itálii, Francii, Německu, Spojenému království, Spojeným státům americkým, Saúdské Arábii a Španělsku. Je tedy očividné, že Džibutsko se zahraničním vojenským základnám nevyhýbá, Ruská základna však i přes značné snahy chybí. Rusko již v roce 2012 projevilo zájem o zřízení vojenské základny v Džibutsku, zejména pro své letectvo. V následujících dvou letech se mezi Ruskou federací a Džibutskem vedly diskuse o množství území, které má být výhradně vyhrazeno pro ruské použití, stejně jako o míře vlivu amerických úřadů na správu vzdušného prostoru Džibutska a ruských investicích v zemi. Hlavním aktérem v tomto jednání byla ruská vojenská delegace, která se snažila prosadit návrh Moskvy, tedy základnu poblíž ranveje mezinárodního letiště, která by zároveň zasahovala až k pobřeží, což by Rusku umožnilo výstavbu námořní základny. Úřady Džibutska Rusku nabídly pozemek o rozloze 5 hektarů, což se ruské armádě zdálo málo, vyjednávání tedy dále pokračovalo (Reichel 2018). I přes tento slibný vývoj ale ukrajinská krize v roce 2014 tato jednání ukončila. Nová geopolitická situace a oživení rusko-amerického soupeření vedly Washington k tomu, aby vyvinul tlak na Džibutsko, čímž zabránil svému rivalovi v instalaci vojenské základny (Klyszcz 2020).

Co se týče zbrojního průmyslu, konkrétní čísla prodeje ruských zbraní do Džibutska jsou obtížně dohledatelné. I při absenci přesných čísel ale víme, že k určité spolupráci dochází. To je zjevné například na džibutském letectvu, které operuje bojové a transportní vrtulníky Mi-24 a Mi-35M ruské výroby (Reichel 2018).

4.1.3 Obchod a další formy spolupráce

Obchod Ruské federace a Džibutska je minimální, z celkové hodnoty Ruského exportu do Džibutska směřuje pouze 0,0018 %, za rok 2020 činila hodnota obchodu obou zemí 10,3 mil. amerických dolarů. Nejednalo se však o rozmanité zboží, přes 85 % z této hodnoty tvořily zpracované kovy a výrobky z nich (Russian Trade nedatováno). Zatímco vojenská ani obchodní sféra spolupráce se nedá považovat za významnou, Rusko neztrácí naději a pokouší se zvýšit svoji prestiž pomocí jiných nástrojů. Hlavním využívaným nástrojem je humanitární pomoc, v září 2020 byla Džibutské republice z federálního rozpočtu přidělena finanční pomoc ve výši 2 milionů USD na financování nákladů spojených s poskytováním humanitární pomoci prostřednictvím Světového potravinového programu, která byla následně proměněna na téměř dvě stě tun potravin. Hrách, který byl přivezen z Ruska, měl pomoci nejchudším obyvatelům venkovských oblastí země (Baltija.eu 2022). Dalším příkladem humanitární pomoci byl prosinec 2022, kdy Ruská federace na žádost Džibutské vlády uvolnila 56,6 milionu rublů (přibližně 21,4 milionů CZK, či 877 tisíc USD). Za tuto částku zajistila 100 000 dávek vakcíny Sputnik Light proti viru COVID-19, kterou následně do Džibutska dopravila (Kosenok 2022).

Zatímco džibutské autority naznačily, že se projednává možnost spolupráce s ruskými společnostmi na projektech těžby a rozvoje obnovitelných zdrojů energie, ke konkrétním projektům momentálně nedochází. Stejně zanedbané jsou i ostatní tradiční sektory spolupráce, jako je například zdravotnictví a zemědělství (Krasnaja Vesna 2021). Ani vzdělávací sektor není aktivní, uvádí se, že od dob

Sovětského svazu se zhruba pouze 50 občanů Džibutska vzdělávalo v ruských a sovětských vzdělávacích institucích (Akademik 2010).

4.1.4 Shrnutí

Strategická poloha Džibutska v průlivu Báb-al-Mandab, přes který prochází 30 % světového námořního obchodu, láká mnoho zahraničních investorů. Vztah Džibutska s Ruskou federací však naráží na jednu podstatnou překážku, Džibutsko je klíčovým partnerem Spojených států amerických. Zatímco Sovětský svaz kdysi Džibutsku poskytoval ekonomickou a vojenskou pomoc, země si od té doby vytvořila užší vztahy spíše se západními národy. Na diplomatické úrovni se obě země zapojují do diskusí na vysoké úrovni pokrývajících širokou škálu oblastí, včetně politiky, obchodu, investic, vzdělávání a zdravotnictví. Rusko i Džibutsko mají obzvláště zájem na rozšíření svých ekonomických vazeb a prozkoumání příležitostí pro vzájemně prospěšné projekty, obchod a investice. Ruské společnosti v posledních letech projevily zájem o investice převážně do džibutské infrastruktury, zejména do výstavby přístavů a železnic, což by mohlo usnadnit obchod mezi Ruskem a Afrikou. Dále se diskutovalo o možných společných projektech v oblasti zemědělství, energetiky a telekomunikací. Pokud jde o vojenský aspekt, přestože Rusko od roku 2012 vyjadřuje zájem o zřízení vojenské základny v Džibutsku, k její realizaci nedošlo.

Celkově se Džibutsko dá pro Ruskou federaci označit za středně významnou zemi. Zatímco chybí významné projekty v prioritních sektorech energetiky a těžebního průmyslu, stejně jako v sektoru vzdělávacím, určitou snahu o hlubší spolupráci nalézt můžeme. Politické styky nejsou zanedbatelné a vojenská spolupráce se zbrojním průmyslem také dosahují relativně intenzivní úrovně. Sektory obchodu a humanitární pomoci se také těší zájmu Ruské federace, za významné se ale označit nedají.

4.2 Etiopie

Etiopie je nejstarší nezávislou zemí Afriky, carské Rusko s ní tedy navázalo oficiální kontakty velice brzy, a to v roce 1889. Druhá návštěva proběhla již v roce 1891, tentokrát pod záštitou Ruské imperiální geografické společnosti, která měla za úkol zmapovat území a společnost Etiopie (Negash 2020: 3). Diplomatické vztahy se ještě podstatně zlepšily poté, co se dobrovolníci z ruské armády podíleli na jednom z největších úspěchů Etiopské historie – bitvy u Adwy v roce 1896. Nebyla to poprvé, co Afričané porazili Evropany, doposud se ale jednalo o pouhé dočasné neúspěchy v jinak neúprosných dobývání. Vítězství Etiopie nad Itálií tentokrát bylo rozhodující, přivedlo dobovačnou válku ke konci (Jonas 2015: passim). Etiopská armáda získala převahu z velké části díky přítomnosti ruských vojenských poradců a třiceti tisícům pušek, pěti milionům nábojnic a pěti tisícům šavlí zakoupených od carského Ruska (United States of Africa 2020). Stejně jako carské Rusko, tak se i Sovětský svaz přiklonil na stranu Etiopie, když ve 30. letech dvacátého století byl jedním z pěti národů, které odmítly uznat italskou okupaci (Negash 2020: 3).

Jak již bylo zmíněno v kapitole rusko-afrického historického kontextu, v roce 1974 etiopský režim Derg založil prosovětský marxisticko-leninský komunistický stát podporující socialistickou ideologii. V následné občanské válce se režim Derg těšil sovětské podpoře až do začátku devadesátých let, kdy Sovětský svaz zkolaboval. Za pomoci Sovětského svazu byla v Etiopii postavena řada průmyslových zařízení a byl proveden rozsáhlý geologický průzkum, současně bylo na území sovětských republik vzděláno přes dvacet tisíc etiopských občanů a pět tisíc odborníků prošlo odborným školením (RIA Novosti 2019 a). Ztráta sovětské podpory urychlila i kolaps Dergu, nová vláda na začátku svého ustavení ve snaze o distancování se od zástupných konfliktů dala jasně najevo, že se nebude účastnit žádné vojenské aliance, heslem vlády se stalo dobré sousedství¹⁴ (Negash

¹⁴ Politika dobrého sousedství, tedy *Good-Neighborliness*, je založena na přátelských vztazích, spolupráci a nevměšování se do vnitřních záležitostí ostatních států (Sucharitul 1996: passim).

2020: 6). Dnes je Etiopie jedním z hlavních partnerů Ruska v Africe, to však neznamená, že by byla orientovaná převážně na východ. Za klíčové partnery země se považuje jak Ruská federace, tak Spojené státy americké a Čína, se všemi těmito zeměmi udržuje vynikající vztahy. Mezinárodní strategie Etiopie byla očividně úspěšná, v posledních třiceti letech se Etiopii podařilo balancovat vztahy s těmito třemi mocnostmi, aniž by některou z nich zklamala (Wilson Center 2021).

4.2.1 Politické styky

Za počátek intenzivní komunikace Etiopie a Ruské federace od začátku tisíciletí se dá považovat rok 2001, kdy se etiopský premiér Meles Zanawi setkal s prezidentem Putinem a podepsal Deklaraci o zásadách přátelských vztahů a partnerství¹⁵ (RIA Novosti 2019 a). Mimo jiné v této deklaraci Ruská federace vyzdvihovala a pochvalovala konstruktivní úsilí Etiopie a dalších členských států IGAD ve snahách o zajištění stability a spolupráce v regionu Afrického rohu (Garant 2001). Obzvláště v posledních letech došlo ke zvýšené výměně návštěv mezi vysokými představiteli obou zemí. Například v roce 2018 jednal ruský Ministr zahraničí Sergej Lavrov během pracovní návštěvy Etiopie s etiopským premiérem Hailemariamem Desalenem, prezidentem Mulatu Teshome a Ministrem zahraničí Workneh Gebeyehu. V roce 2019 na oplátku uskutečnil Ministr zahraničních věcí Etiopie Gedu Andargacheu a etiopská Ministryně národní obrany Lemma Megersa pracovní návštěvu do Ruské federace, kdy se s nimi opět setkal Sergej Lavrov (RIA Novosti 2019 a).

4.2.2 Obchod a humanitární spolupráce

S intenzivními diplomatickými styky je spojen i rozvoj ekonomické a rozvojové spolupráce. Ruská federace aktivně formuluje svou agendu rozvojové a humanitární spolupráce již přes deset let. Po předsednictví Ruska ve společenství G8 v roce 2006 učinila země řadu důležitých kroků ke zvýšení úsilí o rozvojovou spolupráci (The World Bank nedatováno), tyto snahy se obzvláště ukazují na

¹⁵ Děklačaracija o principach družestvennyh otnošenij i partněrstve.

případu Etiopie. V roce 2008 darovala Ruská federace 4 miliony dolarů na program obnovy půdy v Etiopii, počínaje rokem 2010 země plánuje zvýšit příspěvky pro současné programy WFP¹⁶ na 20 milionů USD, přičemž bude nadále poskytovat 10 milionů USD na podporu naléhavých programů. K tomuto navýšení podpory dále v roce 2010 Rusko poskytlo Etiopii humanitární pomoc v podobě 2,9 tisíce tun pšenice v hodnotě 2 milionů dolarů (IDK.RU 2010). Ne veškerá poskytovaná humanitární pomoc je ale zaměřena na dodávání potravin, v roce 2020 Rusko vyčlenilo 3 miliony dolarů na boj s invazí sarančat, který měl zastavit jejich šíření a ochránit živobytí farmářů, stejně jako zajistit bezpečnost etiopského zemědělského sektoru. Etiopie nebyla jedinou postiženou zemí, Ruská federace na posílení boje a podporu operací FAO (*Food and Agriculture Organization*) poskytla celkem 10 milionů dolarů v Etiopii, Keni, Jižním Súdánu a Ugandě (ReliefWeb 2020). V rámci FAO je tato částka bezesporu podstatná, zejména ve srovnání s příspěvky jiných významných dárců, jako je Čína, která poskytla *pouze* 2 miliony dolarů, a Kanada, která přispěla 1 milionem dolarů. Ruská částka je spíše porovnatelná s příspěvkem Evropské unie, který dosáhl 15 milionů (FAO 2020).

Co se týče ekonomického rozvoje, za účelem regulace ekonomických a obchodních vztahů byla zřízena mezivládní komise odpovědná za usnadnění hospodářské, obchodní a vědecké spolupráce, které se účastní obě strany. Jedním z nejvýznamnějších sektorů etiopské ekonomie je zemědělství, etiopskému exportu dominují zemědělské produkty jako káva, olejnatá semena a luštěniny (Trading Economics 2022 a). Samotná Etiopie je ale schopna generovat pouze zhruba 30 % potřebného množství hnojiv, Ruská federace jakožto největší světový vývozce hnojiv se tedy aktivně podílí na dovozu převážně hnojiv minerálních (Ethiopian News Agency 2022; Statista 2023). Spolupráce se dále rozšiřuje v sektorech infrastruktury, dopravy¹⁷ a vzdělávání. V roce 2020 obě země vyjádřily zájem o posílení vazeb v tomto sektoru, převážně podobou rozšířeného stipendijního programu sponzorovaného ruskou vládou, který se momentálně

¹⁶ World Food Programme, největší světová humanitární organizace.

¹⁷ Převážně se Ruská federace snaží zapojit do železničních projektů, Státní ruská železniční společnost aktivně jedná s vládou o potenciálních příležitostech zapojit se do projektů rozvoje železnic (RBC 2013).

připravuje (Ethiopian News Agency 2020), v současné době studuje v Rusku asi 70 etiopských studentů, 50 z nich získává ruská státní stipendia (Minprosveščeniya Rossii 2023). Momentálně nejvýznamnějšími oblastmi ale jsou zbrojním sektor, těžební sektor a energetické projekty.

4.2.3 vojenská spolupráce

Snaha o posílení vojenské spolupráce je dlouhodobá, mezníkem se ale stal rok 2019, kdy etiopský premiér Abiy Ahmed na setkání s prezidentem Vladimírem Putinem souhlasil s jejím rozšířením a zvýšením dodávek ruského vojenského materiálu. První významnou dodávkou byl systém protiraketové obrany Pantsir-S1 (Omar 2021). Pro Etiopii je dohoda mezi oběma zeměmi stěžejní pro modernizaci armády¹⁸, čehož dosílí převážně nákupem ruských zbraní, posílením technických schopností etiopské armády a armádním výcvikem. Ruská federace zas těží ze zvýšení prodeje ruských zbraní a monopolizace etiopského trhu se zbraněmi. Stejně důležité jako ekonomické zisky je také získání vlivu. Tato dohoda je dalším krokem k budování efektivních aliancí v regionu Afrického rohu a obnovení vlivu a strategických pozic ztracených před 30 lety (Omar 2021; Ethiopian News Agency 2021). Důsledkem této dohody se Rusko v posledních letech stalo jedním z hlavních dodavatelů vojenského materiálu do Etiopie, včetně tanků, stíhaček a dalších zbraňových systémů. Přesný počet zbraní dodaných Ruskem do Etiopie ale není veřejně dostupný (Smith 2021), podle údajů Stockholmského mezinárodního institutu pro výzkum míru v letech 2015 až 2019 bylo Rusko zodpovědné za zhruba 40 % dovozu zbraní do Etiopie (SIPRI nedatováno). Výhoda ruských zbraní je převážně fakt, že na rozdíl od mnoha západních zemí Rusko při dovozu zbraní nediskriminuje na základě jejich využití. To je obzvláště podstatné v případě Etiopie, kdy byly zahraniční zbraně využívány v boji s Tigrajskou lidově osvobozenou frontou, což byl ozbrojený konflikt mezinárodně silně odsuzovaný (BBC 2021).

¹⁸ Která je nejsilnější ze všech zemí regionu IGAD (Arogbonlo 2023).

4.2.4 Ostatní formy spolupráce

Již v dobách Sovětského svazu byl na území Etiopie za společných snah obou vlád proveden geologický průzkum, který odhalil značné naleziště nerostných materiálů. Zatímco určité těžební aktivity realizovala sama Etiopie, v posledních pár letech dává najevo zájem o spolupráci v oblasti geologického a nerostného rozvoje s Ruskem, konkrétně s Ruskou federální agenturou pro nerostné zdroje (Rosnedra). Etiopská strana projevila zvýšený zájem o geologické studium pod ruským dozorem a rozvoj ložisek nerostných surovin, zejména zlata, bateriových kovů a uhlovodíků. Vedení institucí podřízených Rosnedře na jednání v příslušných resortech představilo podrobné prezentace schopností ruské geologické vědy, které přispěly k dohodám o systematické organizaci spolupráce v oblasti geologie a využití podloží za účasti Rosnedry a dalších ruských specializovaných firem (Rosnedra nedatováno). Rusové nejsou v etiopském odvětví těžby ropy a minerálů nováčky, stále intenzivněji ale výrobní a energetické společnosti projevují zájem o zapojení se do těchto odvětví. Obzvláště silící poptávky po bateriových kovech si je Ruská federace palčivě vědoma. Navzdory tomu, že Rusko drží čtvrtou největší světovou zásobu těchto vzácných zemin, stále aktivně využívá politických pák k zajištění těžebních dohod po celé Africe, kde je pracovní síla levná a předpisy prakticky neexistují (Cohen 2022).

Poslední vybranou oblastí ruského zájmu je energetická spolupráce, jak v oblasti vodní, tak jaderné energie. Co se týče energie vodní, etiopská vláda má zájem na účasti ruských společností na modernizaci vodní elektrárny Melka Wakena, která se nachází na řece Šibelli a byla postavena Sovětským svazem. Problém ale spočívá v regulačních pravidlech, protože je před zahájením renovací potřeba řádného konkurenčního výběru, etiopská vláda neudělila tento projekt Rosatomu, pouze mu doporučila účast v konkurenčním výběru (RIA Novosti 2019b). Podstatně větší roli Rosatom hraje při spolupráci na pokroku v oblasti druhého zmíněného typu energie – té jaderné. V roce 2017 etiopská vláda v rámci diplomatických diskuzí Ruské federaci navrhla, že má zájem o rozvoj jaderné energie pro civilní účely (VNN 2019). V dubnu roku 2019 se Rusko a Etiopie

dohodly na spolupráci na programu, jehož cílem je poskytnout Addis Abebě schopnost zahájit práce na jaderné elektrárně v následujících deseti letech. Rámcová dohoda byla podepsána Rosatomem a etiopským Ministerstvem inovací a technologií během rusko-afrického ekonomického fóra v Soči. Rusové se zavázali k asistenci při vytváření základů pro etiopský jaderný průmysl, včetně sepsání bezpečnostních předpisů a zřízení skladovacích zařízení pro jaderné palivo a odpad. Konečným cílem tohoto projektu je konstrukce jaderné elektrárny o výkonu 3 GW, která bude zároveň zahrnovat reaktory na vytváření radioaktivních izotopů pro lékařské, zemědělské a výzkumné účely (GCR 2019). Zatímco samotná konstrukce jaderné elektrárny zatím nezačala, projekt je realizován podle plánu a neočekávají se podstatná zdržení (Krasnaja Vesna 2022).

4.2.5 Shrnutí

V současnosti Etiopie patří mezi hlavní partnery Ruska v Africe, za významné partnery ale považuje i Spojené státy americké a Čínu. Strategie etiopské vlády byla velice úspěšná ve vyvažování vztahů s těmito třemi mocnými národy. V roce 2001 se etiopský premiér Meles Zenawi setkal s ruským prezidentem Putinem, což značilo počátek významné komunikace mezi Etiopií a Ruskou federací v 21. století. Od té doby jsou návštěvy na vysoké úrovni mezi oběma zeměmi časté, obzvláště důležité bylo podepsání Deklarace o zásadách přátelských vztahů a partnerství. S nárůstem politických vazeb se objevuje i širší spolupráce v oblastech humanitární pomoci, například v roce 2008 Rusko věnovalo 4 miliony dolarů na etiopský program obnovy půdy a obchodu. Za účelem regulace vzájemného obchodu byla zřízena mezivládní komise pro řízení ekonomických a obchodních vztahů, která je zodpovědná za podporu hospodářské, obchodní a vědecké spolupráce. Zemědělství je jedním z nejkritičtějších odvětví Etiopie a Rusko se aktivně podílí na dovozu zejména minerálních hnojiv. Spolupráce roste také v oblasti infrastruktury, dopravy a vzdělávání. V dubnu 2019 se Etiopie s Ruskou federací dohodla na zahájení programu zaměřeného na zahájení prací na výstavbě jaderné elektrárny během příštích deseti let. Cílem tohoto projektu je konstrukce jaderné elektrárny o výkonu 3 GW, která bude

zahrnovat reaktory na vytváření radioaktivních izotopů pro lékařské, zemědělské a výzkumné účely.

Ze všech zemí Afrického rohu je ruská spolupráce s Etiopií nejintenzivnější, významné projekty se nacházejí jak v oblasti energetiky, tak těžby. Politické styky jsou na velice vysoké úrovni. Co se týče obchodu, Etiopie je hlavním trhem pro vývoz ruských zbraní v regionu, což vytvořilo další vrstvu hospodářské a strategické spolupráce mezi oběma zeměmi. I sektor vzdělávání a humanitární asistence se těší podstatnému zájmu, celkově se ve zkoumaných sektorech spolupráce nenašel žádný, který by se dal považovat na bezvýznamný.

4.3 Eritrea

Eritrea patří mezi jeden z jedenácti takzvaných *párijských států*. *Párijské státy*¹⁹ jsou národy, které jsou kvůli své vládě považovány za vyvržence. Jedná se o země, které nedodržují mezinárodní pravidla nebo odmítají spolupracovat s mezinárodním společenstvím. Často za svou klasifikaci vděčí autokratické vládě, pod kterou jejich vlastní obyvatelé strádají. Mezi charakteristiky párijských států patří především výroba a používání zbraní hromadného ničení, tolerování terorismu, nedostatek svobody projevu a demokracie, stejně jako porušování lidských práv (World Data nedatováno). V současnosti Eritrea bezpochyby upřednostňuje spolupráci s Ruskou federací, oproti zemím Západu. Jasným symbolem této náklonnosti byl březen 2022, kdy Eritrea jako jedna z pouze pěti zemí²⁰ hlasovala proti rezoluci Valného shromáždění OSN požadující, aby Rusko stáhlo své vojenské síly z Ukrajiny (EEAS 2022). Současné pozitivní rusko-eritrejské vztahy ale nejsou založeny na historické zkušenosti, až do roku 1998 byla situace zcela opačná. Nezávislost Eritrea získala v roce 1993, hlavním partnerem se jí téměř okamžitě staly Spojené státy americké, které ji v 90. letech

¹⁹ Pojem *párijský stát*, nebo *stát vyvrhelů*, úzce souvisí s termínem *darebácký stát* (původním jménem *rogue state*), který vytvořil George W. Bush. Na rozdíl od darebáckých států nemusí *párijský stát* nutně představovat hrozbu pro ostatní státy, místo toho jsou hrozby často namířeny pouze proti vlastnímu obyvatelstvu (World Data nedatováno).

²⁰ A jako jediná africká země.

považovaly za klíčový stát v boji proti terorismu. Obě země spolupracovaly na stabilizaci regionu Afrického rohu, za tímto účelem i vedoucí vojenští generálové Spojených států včetně významného generála Tommyho Frankse navštívili Eritreu (Ghebrezghiabher – Gerhelase 2022). I přes toto partnerství se Eritrejský postoj po válce na eritrejsko-etioopských hranicích naprosto změnil. Plánované parlamentní volby byly odloženy na neurčito, připravená ústava země nebyla nikdy implementována. Během tohoto období prezident Afwerki provedl rozsáhlý vnitřní převrat, který upevnil autoritářský režim. V průběhu převratu demontoval struktury státní strany, zatkl nebo vyhostil členy ústředního a výkonného výboru, armádní velitele, a obchodní vůdce. S převratem režimu přišel i převrat ideologie, v posledních dvou dekadách prezident Afwerki projektoval jasnou zprávu: Spojené státy jsou největší hrozbou pro Eritreu (Ghebrezghiabher – Gerhelase 2022).

Se ztrátou jednoho partnera tedy Eritrea navázala klíčové vztahy s dalším aktérem – Ruskou federací. I když se od vzniku Eritrea vážala na Spojené státy, není možné říct, že by východní blok odmítala úplně. První vazby se mezi těmito dvěma zeměmi objevily v polovině minulého století, kdy Moskva podporovala eritrejskou nezávislost od Etiopie (Markelov 2022). Během sovětské éry navštívili zemi techničtí specialisté, kteří poskytovali asistenci při stavbě vrtulníků, vycvičení vojenských pilotů a posádek tanků (RIA Novosti 2023 a). V roce 1967 sovětská inženýři postavili první a dosud jedinou ropnou rafinerii²¹ v přístavním městě Assab u Rudého moře (Markelov 2022). Diplomatické vztahy mezi Ruskem a Eritreou byly navázány v den vyhlášení nezávislosti, tedy 24. května 1993. V roce 1994 bylo otevřeno Velvyslanectví Ruské federace v Asmaře a v roce 1996 Velvyslanectví Eritreje v Moskvě. V roce 1997 byla mezi oběma zeměmi podepsána dohoda o vojensko-technické spolupráci (TASS 2023). Od roku 1998 Ministerstvo pro mimořádné situace Ruské federace dodává do Eritreje humanitární pomoc, včetně potravin, léků a zdravotnického textilu. Příkladem je

²¹ Činnost rafinerie byla kvůli extrémně vysokým provozním nákladům v roce 1997 ukončena, do té doby ji ale Ruská federace aktivně využívala ke zpracování ruské ropy (Mbendi nedatováno; Chichkin 2022).

listopad roku 2000, kdy Ruská federace do Eritreje dodala stany, deky a potraviny pro civilní obyvatelstvo vytlačené suchem a etiopsko-eritrejský ozbrojenými konflikty²² (Ministerstvo inostranných děl Rossijskoj Feděracii 2000).

4.3.1 Politické vztahy

Zatímco určitá spolupráce probíhala neustále, v polovině roku 2010 se bilaterální kontakty zintenzivnily. V roce 2014 byla Eritrea první zemí, která vyslala svého ministra zahraničí na Krym poté, co Rusko poloostrov anektovalo (Ghebrezghiabher – Gerhelase 2022). V únoru 2014 a lednu 2017 se ruský Ministr zahraničí Sergej Lavrov setkal se svým eritrejským protějškem Osmanem Salehem Mohammedem v Moskvě, který při této příležitosti navštívil i náměstka Ministra zahraničí a představitele Ruské federace pro Blízký východ a Afriku Michaila Bogdanova. K dalšímu setkání Ministrů zahraničí došlo v roce 2018, tentokrát v Soči (TASS 2023). V současnosti spolupráce mezi Ruskou federací a Eritreou pokrývá převážně oblasti politického dialogu, ekonomické interakce, kulturních, humanitárních a vzdělávacích kontaktů. Projekty se také připravují v sektorech, energetiky, rozvoje dopravní infrastruktury, informačních a komunikačních technologií a zemědělství, které Sergej Lavrov označil za slibné (TASS 2023). Důležité je však zmínit, že například oproti Etiopii postrádá Eritrea významné bezpečnostní nebo ekonomické vazby s Moskvou, i přes to se ale v širokém spektru otázek drží proruských postojů (Ghebrezghiabher – Gerhelase 2022).

4.3.2 Zbrojní průmysl a vojenská spolupráce

Co se týče tradiční formy spolupráce Afriky s Ruskou federací, tedy posilování zbrojního průmyslu, dodávání zbraní v tomto případě není možné. Na zemi je totiž Radou bezpečnosti OSN uvaleno zbrojní embargo²³, které ani Ruská federace nemůže porušit. Vojenská spolupráce je tedy omezena na školení ozbrojených složek a armádních specialistů (RIA Novosti 2023a). Může se ale

²² Podobné humanitární balíčky dorazily i v letech 1998, 2003, 2008 a 2019 (Chichkin 2022).

²³ Které až do roku 2019 podporovala i Ruská federace (Chichkin 2022).

zdát, že o významné posílení vojenské spolupráce v tomto případě nemá zájem ani Ruská federace. V roce 2021 se ruský prezident Vladimir Putin rozhodl ignorovat nabídku prezidenta Afwerkiho o přenechání vojenské základny v přístavu Assab, která zůstala po odchodu sil Spojených arabských emirátů opuštěna. Místo toho Prezident Putin raději pokračoval ve svém úsilí získat súdánskou základnu ve městě Port Sudan (Ghebrezghiabher – Gerhelase 2022).

4.3.3 Další formy spolupráce

Žádný ze sektorů spolupráce Ruské federace a Eritreje by se nedal označit za dominantní, jedná se spíše o kolekci středně či méně významných projektů. Obchodní spolupráce je stále téměř symbolická, v roce 2021 činil ruský vývoz do Eritreje přibližně 9,19 milionů USD²⁴, což je částka téměř zanedbatelná v porovnání se sousední Etiopií, jejíž ruský dovoz dosahoval částky 194.69 milionů USD (Trading Economics 2022 b; Trading Economics 2022 c). Eritrejský export do Ruské federace činil pouhých 135 tisíc dolarů, z čehož 90 % tvořily dodávky textilních výrobků (Chichkin 2022). Dokonce ani současné prioritní oblasti ruské průmyslové spolupráce, tedy energetická sféra a oblast těžebního průmyslu se zájmu netěší, země má značné naleziště zinku, mědi a zlata, ruské společnosti se ale na jejich těžbě nepodílejí, protože většinu dostupných dolů už vlastní Kanada a Čína (RIA Novosti 2023 b).

Spolupráce na kulturní a vzdělávací úrovni probíhá, nedá se však označit za nadměrně intenzivní. Od roku 2015 jsou Eritrejcům přidělována stipendia ke studiu na ruských univerzitách, v současné době ale v Rusku studuje pouze zhruba 100 občanů Eritreje (TASS 2023). Jak již bylo výše zmíněno, mezi sektory označené ministrem Lavrovem za nadějně je odvětví komunikačních a informačních technologií a zemědělství. V prvním případě je podstatná oboustranná dohoda o spolupráci mezi národním televizním kanálem Eritrean Television Service a mezinárodním televizním kanálem RT (*Russia Today*). Dohoda zahrnuje výměnu

²⁴ Téměř 75 % této částky pocházelo z dodávek obilných produktů (Chichkin 2022).

televizních programů, školení zaměstnanců a také využití RT jako alternativního zdroje informací na eritrejském území, což je eritrejskou vládou označováno za důležitý faktor v boji proti západní informační propagandě (Markelov 2022). Významným projektem dále měl být v roce 2018 Moskvou oznámený projekt vybudování logistického centra, který měl oživit obchod a obchodní dohody mezi zeměmi, od oznámení projektu ale zatím k žádnému reálnému posunu nedošlo (Solomon 2018; TASS 2023). V sektoru zemědělství podobně jako v Etiopii ruské společnosti neustále zvyšují dodávky ekologicky účinných hnojiv, které mají za cíl zlepšit zemědělsko-průmyslový sektor, což Eritreji umožňuje přiblížit se k řešení jednoho z jejích hlavních problémů – hladu (Markelov 2022). Spolupráce ve zdravotnickém sektoru probíhá spíše nárazově, než formou dlouhodobých programů, v roce 2021 během pandemie viru COVID-19 Eritrea s nadšením přijala ruskou nabídku 300 milionů dávek vakcíny Sputnik V spolu s finančním balíčkem pro africké země, které si chtějí zajistit očkování (Klomegah 2021a).

4.3.4 Shrnutí

Současný pozitivní vztah Eritreji k Rusku je nedávný vývoj, který kontrastuje s historickou zkušeností. Během 90. let považovaly Spojené státy americké Eritreu za kritického partnera v boji proti terorismu a obě země udržovaly silné spojenectví a vazby. Po eritrejsko-etioopském pohraničním konfliktu se však eritrejská vláda stala autokratičtější. Navzdory předchozím vazbám na Západní svět se nyní Eritrea obrací na Rusko, jako na významného partnera. Přestože vztah mezi oběma zeměmi není založen na společné historii, Rusko v polovině dvacátého století podporovalo nezávislost Eritreje na Etiopii, poskytovalo také technickou podporu, jako je například výcvik vojenských pilotů a posádek tanků. Obě země spolupracují v několika oblastech, jako je politika, ekonomika, kultura, vzdělávání a zemědělství, tato spolupráce je často pouze symbolická. Zatímco Eritrea často na mezinárodních fórech zastává proruské názory, na rozdíl od Etiopie s Ruskou federací nemá významné bezpečnostní ani ekonomické vazby.

I když se Eritrea snaží Ruské federaci co nejvíce zavděčit, v současnosti by se žádný ze sektorů spolupráce Ruské federace a Eritreje nedal označit za dominantní, nebo nadměrně významný. Obzvláště v sektoru těžebním a energetickém společné projekty chybí téměř úplně.

4.4 Jižní Súdán

Jižní Súdán sdílí naprostou většinu své historie se Súdánem, který je popsán níže v textu, není tedy nutné ji zde opakovat. Samotný Jižní Súdán jako světově nejmladší stát zatím neměl moc příležitostí k navázání významných vztahů jak s Ruskou federací, tak se zbytkem světa. I přes to by se ale vztahy s Ruskou federací daly označit za pozitivní, i když nikterak významné. Rusko je zastáncem nezávislosti Jižního Súdánu od rozdělení země od Súdánu v roce 2011 a od té doby udržuje v zemi diplomatickou přítomnost.

4.4.1 Politické styky

I přes to, že Ruská federace podporovala nezávislost Jižního Súdánu, nebyla v tomto procesu významným aktérem. Nezávislost byla řízena především obyvateli Jižního Súdánu a Africké unie s podporou dalších zemí a mezinárodních organizací. I tak ale velmi brzy Ruská federace navázala diplomatické styky a zřídila ambasádu v hlavním městě Džuba. I když politické styky zesílily po podpisu dohody o vzájemném porozumění mezi zeměmi v roce 2016, nadále zůstávají sporadické. Za vrchol diplomatické spolupráce se dá považovat účast prezidenta Salva Kiira na rusko-africkém summitu, který se konal v říjnu 2019 v Soči.

Na nižších úrovních je jako u většiny afrických zemí podstatnou osobou Sergej Lavrov. Například začátkem roku 2020 se s ním na pracovní návštěvě v Moskvě setkala Ministryně zahraničních věcí a mezinárodní spolupráce Republiky Jižní Súdán Awut Deng Acuil. Na tomto setkání se vedla diplomatická jednání

zaměřená především na posílení ekonomické spolupráce. Zdůraznila, že existuje potenciál pro rozšíření obchodní a hospodářské spolupráce, a to i v oblastech, jako je energetika, stavebnictví, rozvoj automobilové, železniční a kanalizační infrastruktury a zemědělství. Za obzvláště slibný sektor spolupráce označila rozvoj palivového a energetického komplexu v Jižním Súdánu (Krasnaja Vesna 2020; Klomegah 2020).

4.4.2 Zbrojní průmysl a vojenská spolupráce

Vojenská spolupráce s Jižním Súdánem je velice obtížná, většina historie země je poznamenána krvavým ozbrojeným konfliktem mezi obyvateli etnika Dinka, k němuž patří prezident Salva Kiir, a kmenem Nuerů, z něhož pochází Riek Machar, který vedl povstalecké hnutí. Historie konfliktů nevyhnutelně vedla k odsouzení ze strany mezinárodního společenství. V červenci 2011 uvalila Evropská unie na Jižní Súdán stále trvající zbrojní embargo, které zakazuje vývoz zbraní a souvisejícího materiálu do země. V roce 2014 obdobné embargo na zemi uvalily i Spojené státy americké a v roce 2018 i Rada bezpečnosti OSN (DFAT nedatováno). Již v roce 2016 Rusko a Jižní Súdán podepsaly Mezivládní dohodu o vojensko-technické spolupráci, která je stále platná. Obě země souhlasily s využitím této sféry spolupráce k posílení bezpečnosti a vojenských schopností Jižního Súdánu. Důležitou částí smlouvy je ale ujištění, že spolupráce začne až poté, co Rada bezpečnosti OSN definitivně zruší omezení obchodu se zbraněmi (Klomegah 2020). I přes tato omezení Ruská federace prostřednictvím společnosti Rosoboronexport poskytuje Jižnímu Súdánu vojenskou podporu, včetně poskytování zbraní, střeliva a výcviku pro ozbrojené síly země minimálně od roku 2017. Již několik let nelegálně dodávky zbraní procházely Keňou a Ugandou navzdory zbrojnímu embargu každé dva měsíce (Nastoljaščeje Vremja 2023). Důležitým mezníkem byl ale rok 2019, ve kterém byla po uvolnění mezinárodních omezení dodávek zbraní podepsána dohoda o vojenské spolupráci (Novosti VPK 2020). Tato dohoda upevňovala spolupráci v oblastech dodávek zbraní, vojenského materiálu a dalších vojenských produktů, zajištění provozu, oprav a modernizace vojenských výrobků a dodávky náhradních dílů, speciální, vzdělávací

a pomocné techniky a dalších komponentů pro vojenské výrobky. Mimo dodávek materiálu se Ruská federace zavázala k poskytování asistence v oboru vojensko-technické spolupráce, vysílání specialistů na pomoc při realizaci společných programů a školení personálu v příslušných vzdělávacích institucích (Soglašenije meždu Pravitělstvom Rossijskoj Federacii i Pravitělstvom Respubliki Južnyj Sudan o vojenno-techničeskom sotrudničistvě 2019: čl. 1).

4.4.3 Ostatní sektory spolupráce

Jižní Súdán je v regionu IGAD bezesporu nejméně aktivní zemí, co se týče obchodu s Ruskou federací. V roce 2021 Rusko vyvezlo do Jižního Súdánu zboží v hodnotě 6,76 milionů dolarů, z Jižního Súdánu do Ruska putovalo pouhých 38,3 tisíc dolarů (OEC nedatováno a). Republika sice má zájem o nákup ruské zemědělské techniky a potravin, množství je ale značně omezeno. I přes to, že nedostatek potravin v Jižním Súdánu dosáhl kritické úrovně již od doby, kdy země získala nezávislost v roce 2011 (World Food Programme nedatováno), humanitární spolupráce s Ruskou federací je téměř neexistující.

Celkově se žádný sektor spolupráce těchto zemí nedá označit za významný, nebo prioritní. Na rozdíl od Súdánu k těžebním projektům nedochází, energetické spolupráce je minimální a zemědělský a zdravotnický sektor je také zanedbatelný. Ruské univerzity jsou sice otevřené studentům Jižního Súdánu, stipendijní programy nejsou zrovna inkluzivní. Každých pár let ruská vláda vyhlásí sponzorovaná stipendia, obvykle pro 20 žáků. K podávání přihlášek jsou zváni pouze aspirující studenti, a to ještě za poplatek 4 000 jihosúdánských liber²⁵ (Hawari 2023).

4.4.4 Shrnutí

Jako nejmladší země světa Jižní Súdán získal nezávislost na Súdánu v roce 2011. Navzdory tomu má omezené možnosti navázat významné vztahy jak s

²⁵ V přepočtu se jedná o zhruba 31 amerických dolarů.

Ruskem, tak i širším světem. Rusko však nezávislost Jižního Súdánu podporuje a udržuje v zemi diplomatickou přítomnost. Vztahy však i přes podepsání dohody o vzájemném porozumění v roce 2016 zůstávají sporadické, vrcholem diplomatické spolupráce byla účast prezidenta Salvy Kiira na rusko-africkém summitu v roce 2019. Zatímco potenciál pro rozšířenou ekonomickou spolupráci, zejména v energetice, stavebnictví, infrastruktuře a zemědělství existuje, k realizaci významných projektů nedochází. Vojenská spolupráce je také náročná kvůli historii ozbrojeného konfliktu v Jižním Súdánu, několik zemí, včetně Evropské unie a Spojených států, uvalilo na zemi zbrojní embarga. I přes tato omezení ale v roce 2016 Rusko a Jižní Súdán podepsaly mezivládní dohodu o vojensko-technické spolupráci, rozsah vojenské spolupráce však zůstává nejasný.

Jižní Súdán se pro Ruskou federaci za prioritní zemi v regionu IGAD rozhodně označit nedá. Za jedinou významnou složku spolupráce se navzdory zbrojním embargům dá označit zbrojní průmysl. Relativně intenzivní jsou také politické styky a vojenská spolupráce, ostatní sektory ale silně zaostávají.

4.5 Keňa

Keňa získala nezávislost 12. prosince 1963, je tedy logické, že její raná historie je silně vázaná na politické soupeření supervelmocí dob studené války. Sovětský svaz pronikl do politické scény nově osamostatněné země první, již dva dny po vyhlášení nezávislosti byly diplomatické styky navázány a sovětská ambasáda byla úplně první ambasáda stanovená v hlavním městě Nairobi. Ambasáda druhé supervelmoci, tedy Spojených států amerických, byla založena až 2. března 1964, nedá se však říci, že by toto zpoždění dalo Sovětům převahu. Během studené války totiž byla Keňa součástí Hnutí nezúčastněných zemí, a proto udržovala dobré vztahy jak se Sovětským svazem, tak se Spojenými státy americkými (Odhiambo – Mutuku 2022). I přes snahu Keni zůstat neutrální a vyhnout se vojenskému spojení s kteroukoli stranou studené války, určité vnitřní konflikty byly nevyhnutelné díky nejednotnému názoru vlády.

První prezident samostatné Keni Jomo Kenyatta zastával a zdůrazňoval kontinuitu britských ekonomických zájmů a ochranu soukromého vlastnictví, zatímco se dvořil západním zemím, jeho viceprezident by se dal označit za pravý opak (Prince 2020: 59). Jaramogi Oginga Odinga byl označován za ústřední postavu politické opozice v postkoloniální Keni, která pěstovala přátelství se Sovětským svazem. Symbolem tohoto přátelství byla například tou dobou největší nemocnice v Keni, která za kombinace sovětských a keňských sil byla postavena v roce 1968. Nejen že tato nemocnice byla navržena sovětskými architekty a projektanty, Sovětský svaz také přislíbil, že nemocnici plně vybaví jak nejmodernějšími technologiemi (např. rentgenovými přístroji), tak i všemi potřebnými materiály od kabelů po žárovky. Kromě toho také slíbil, že po první dva roky bude nemocnici zásobovat veškerými potřebnými léky, stejně jako zdravotnickým personálem (patnáct lékařů a deset technických asistentů) po dobu prvních pěti let (Prince 2020: 57). Viceprezident Odinga se také zasloužil o to, že od konce padesátých let dvacátého století začal Sovětský svaz nabízet keňským studentům stipendia ke studiu v zemích východního bloku, převážně na Ruské univerzitě družby národů Patrice Lumumby, založené v roce 1960. Stejnomený institut byl následně prostřednictvím Odingy v roce 1964 zřízen i přímo v Nairobi, financován byl Sovětským svazem, Čínou, Indií a zeměmi východního bloku (Prince 2020: 59). Protože veškeré tyto aktivity odporovaly prozápadní vizi prezidenta Kenyatty, který považoval Odingu za příliš blízkého Sovětskému svazu a socialismu a byl podezřívavý k jeho sovětským konexím, otevření sovětské nemocnice vyústilo ve velice vypjatou situaci. Na slavnostním zahájení provozu Odingovi příznivci na prezidenta Kenyattu začali pokřikovat a házet kameny, načež jeho bodyguard zahájil palbu na davy shromážděné v ulicích. O tři dny později byl Odinga uvězněn a jeho politické hnutí zakázáno, což značně vztahy se Sovětským svazem oslabilo (Prezioso – Obiero – Ngare – Osano – Akinyi 2017).

4.5.1 Politické vztahy

Zatímco rétorika návratu ruského vlivu na kontinent Afriky je často směřována na obnovu starých vazeb, v případě Keni se spíše jedná o vytváření

vazeb nových (Shestakov 2010). Ani pád Sovětského svazu a transformace v Ruskou federaci vztahy zásadně neovlivnila, Keňa zůstala a zůstává blízkým spojencem Spojených států amerických (Hamasi 2021). Určitá změna se ale objevila v roce 2013 s nástupem prezidenta Uhuru Kenyatty, za jeho vlády se Keňa částečně odvracela od tradičních partnerství se zeměmi Západního světa a hledala nové partnery, což byla příležitost, které se Ruská federace snažila využít (Nyabiage 2023). Ruský Ministr zahraničních věcí Sergej Lavrov, předsedkyně Rady federace Valentina Matvijenková a zvláštní vyslanec prezidenta Putina pro Blízký východ a Afriku Michail Bogdanov patří mezi vysoké ruské státní úředníky, kteří během jeho vlády navštívili Keňu. Tyto návštěvy nebyly jednostranné, také keňské delegace na vysoké úrovni podnikly několik oficiálních návštěv Moskvy. Samotný prezident Uhuru Kenyatta uskutečnil soukromou návštěvu hlavního města, během které jednal s vicepremiérem Ruské federace Dmitrijem Kozakem, ruským Ministrem sportu Vitalijem Mutkem a se zástupci ruských podnikatelských kruhů (RIA Novosti 2019 c).

4.5.2 Zbrojní průmysl a vojenská spolupráce

Není žádné tajemství, že je Ruská federace dlouhodobě největším dodavatelem zbraní do Afriky (Bartlett 2023; Katusiime 2022). Důvodů je několik, na rozdíl od zemí Západu Ruská federace při prodeji zbraní netrvá na tom, aby země měla demokratický režim. Dalším důvodem může být fakt, že ruské zbraně jsou často pro africké země mnohem levnější, než zbraně pocházející ze Spojených států amerických, či jiných západních zemí (Atlantic Council 2023). Ruská strategie je tedy v Africe bezesporu účinná, specifikum Keni ale spočívá v tom, že se po většinu své historie zaměřovala výhradně na výzbroj a vojenskou techniku západních dodavatelů (Polyakov 2003). Úplně první oficiální dohoda o dodávce zbraní byla sjednána až v roce 2002, přesné číslo zakoupených zbraní nebylo zveřejněno, jednalo se ale o „značné množství“ automatických zbraní Kalašnikov AK-101 a AK-102 (Helmer 2002). Kromě zbraní se keňská armáda může chlubit i modernější ruskou vojenskou technikou, v roce 2011 zakoupila 3 ozbrojené vrtulníky typu Mi-35 a 88 obrněných průzkumných vozidel typu BRDM-3 v

celkové hodnotě 105,6 milionů amerických dolarů (Vojennye Obozrenije 2012). I přes tuto působivou částku se ale Ruská federace v letech 2010 až 2021 umístila až na sedmém místě v hodnotě vojenského materiálu importovaného do Keni, v tomto ohledu byla předechnána jak Spojenými státy americkými, tak Čínou (Kamer 2022).

Co se týče vojenské spolupráce, i v tomto ohledu Ruská federace oproti západním partnerům zaostává. Od začátku tisíciletí čelila Keňa dvěma hlavním bezpečnostním výzvám – pirátství a terorismu. V prvním desetiletí dvacátého prvního století byly teritoriální keňské vody cílem somálského pirátství, v současnosti je to ale problém téměř neexistující. Hlídkující válečné lodě s dobou odezvy třiceti minut a ozbrojené stráže doprovázející lodi v rizikových oblastech se ukázaly jako velice efektivní řešení (Hatcher 2013). Zatímco zásluha na konci somálského pirátství je z velké části připisována mezinárodním misím typu Ocean Shield nebo EU NAVFOR, určitou zásluhu na tomto pozitivním vývoji má i Ruská federace. Již v roce 2010 ruský Ministr zahraničí Sergej Lavrov oficiálně podpořil keňského Ministra zahraničí George Saitotiho v žádosti o vytvoření mezinárodního tribunálu pro námořní pirátství. Také aktivní roli ruské armády potvrdil, když prohlásil, že „ruská námořní plavidla spolu s námořními plavidly jiných zemí jsou tímto problémem zaneprázdněna“ a přislíbil, že „jejich snahy budou v budoucnu ještě intenzivnější“ (Metro 2010). I druhý keňský problém je spojen se Somálskem, konkrétně se jedná o aktivity somálské teroristické skupiny aš-Šabáb. V tomto případě je ruská podpora spíše symbolická, k žádné konkrétní akci pod ruským dozorem, nebo ve spolupráci s Ruskou federací nedošlo. Projevená snaha Ruské federace spočívala v tom, že předsedkyně Rady federace Valentina Matvijenková v roce 2015 potvrdila, že Rusko a Keňa mají společný postoj v boji proti mezinárodnímu terorismu a jsou připraveny v tomto směru spojit své síly, ministr Lavrov také dodal, že bude Ruská federace aktivně podporovat jak misi Africké unie v Somálsku, tak mise Rady bezpečnosti OSN (Vmeste 2015; Metro 2010).

4.5.3 Obchod a humanitární asistence

Když Keňa před šedesáti lety získala nezávislost, její populace dosahovala zhruba osmi a půl milionu obyvatel, od té doby se více než zšestinásobila, zatímco její ekonomika rostla mnohem mírnějším tempem (Macrotrends 2023; Worldometer 2023). Rozvoj keňského trhu je tedy další příležitostí, které by Ruská federace ráda využila. Sám prezident Putin označil rozvoji obchodních a ekonomických vztahů mezi Ruskou federací a Keňou za prioritu a hlavní oblast zájmu (TASS 2019 b). Ani v tomto ohledu ale nemůžeme ruské snahy označit za vyloženě úspěšné. Současná situace není příznivá velkým ruským projektů, díky slabé úrovni vzájemných vztahů je prozatím spíše nutné častěji komunikovat, vyjednávat a navazovat dlouhodobé kontakty na úrovni parlamentů (Vmeste 2015). Ruský podíl na celkové hodnotě exportu do Keni je pouze za 1,82 %²⁶, což je číslo naprosto zanedbatelné v porovnání s hlavními obchodními partnery, jako je například Čína, která je zodpovědná za 20,86 % (WITS nedatováno). Rozvojové aktivity trhu jsou tedy minimální, humanitární asistence je také spíše sporadická. V rámci světového potravinového programu ruská federace v roce 2012 poskytla zásilku pšeničné mouky ve výši dvou milionů dolarů, v roce 2021 dále dodala zásilku obohaceného oleje v hodnotě zhruba jednoho milionu. Jedná se spíše o *ad hoc* akce, než dlouhodobou spolupráci (Ministěrstvo inostrannych děl Rossijskoj Feděracii 2012; ReliefWeb 2021). Jeden projekt, který by ale stál za zmínku je čištění Viktoriina jezera. Díky intenzivnímu růst místní populace, nadměrnému odlesňování podél celého pobřeží a celkovému znečištění je ohrožen jak ekosystém nádrže, tak značná populaci Keňanů závislých na rybolovu. Ruská federace se také podílí na řešení tohoto problému tím, že v roce 2019 uvolnila sedm milionů dolarů na vyčištění čtrnácti tisíců hektarů od invazivního vodního hyacintu, který zabírá stále více místa (TASS 2019 c; Takoule 2019).

²⁶ Pro Keňu je důležitá především ruská pšenice, v roce 2020 31,6 % dovezené pšenice pocházelo právě z Ruské federace (OEC nedatováno f). Další poměrně významnou dováženou komoditou jsou hnojiva (Trading Economics 2023).

4.5.4 Ostatní formy spolupráce

Jako v mnohých afrických zemích, i v Keni se objevovaly snahy o kooperaci s Ruskou federací v sektoru atomové energie. Vrchol těchto snah ale přišel v roce 2016, kdy ruský Rosatom a Keňská rada pro atomovou energii podepsaly Memorandum o porozumění a spolupráci při mírovém využívání atomové energie. Rosatom tento krok bral za velmi nadějný, dával jasně najevo, že je ruská strana schopna zahájit práci jakmile strana keňská učiní rozhodnutí (TASS 2019 c). Od roku 2016 ale k žádnému výraznému posunu nedošlo, Ruská federace zatím trpělivě čeká, zatímco Keňská rada pro elektřinu z jádra (KNEB) provádí výzkum s cílem identifikovat nejvhodnější lokality pro rozvoj jaderné energie v zemi. Krom toho také probíhá environmentální hodnocení keňského programu rozvoje jaderné energie, které celý proces dále zpomaluje (Atomnaya Energiya 2018).

Zatímco byly doposud představené vztahy a formy spolupráce Keni a Ruské federace spíše vlažné, stále je tu jeden sektor spolupráce, který je nutno zmínit. Vzdělávání se totiž dá označit za jeden okruh spolupráce, který se dá považovat za stále aktivní již od dob Sovětského svazu. Ruská federace až do roku 2010 každoročně udělovala Keni z federálního rozpočtu třicet stipendií, po roce 2010 tento počet kvůli organizačním potížím klesl na 26. Za poslední půlstoletí tak Ruská federace v rámci státního stipendijního programu vyškolila tisíce národních pracovníků v technických, přírodovědných, lékařských a humanitních oborech. Ruský vliv je obzvláště vidět na keňském lékařském sektoru, každý desátý lékař praktikující v Keni je absolventem sovětské nebo ruské univerzity (TASS 2019 c; RIA Novosti 2019 c). I přes historickou zkušenost ale po snížení stipendií narážel vzdělávací systém na překážky s financováním, více než pět set studentů hledajících vysokoškolské vzdělání v Rusku, na Ukrajině, v Bělorusku a Kazachstánu, kteří spadají pod jurisdikci keňského velvyslanectví v Moskvě, uvedlo, že vysoké životní náklady v těchto zemích jsou bez vládní intervence nedostupné. Tyto neúnosné životní náklady vedou k tomu, že pokud se oběma vládám nepodaří stipendijní program aktualizovat, další studenti budou opouštět

ruské univerzity a vracet se zpět do Keni (Otieno 2016). I přes prosby ale k zásadnímu posunu v tomto ohledu nedošlo.

4.5.5 Shrnutí

V období studené války patřila Keňa k Hnutí nezúčastněných a dokázala udržovat pozitivní vztahy s oběma supervelmocemi. I když historicky je Keňa věrným spojencem Spojených států amerických, bývalý prezident Uhuru Kenyatta byl otevřen novým partnerstvím. Rusko se rychle chopilo této příležitosti a vyslalo do Keni nejvyšší úředníky a snažilo se zapojit do vojenské spolupráce. Rusko dále vyjádřilo zájem o rozšíření obchodních vztahů s Keňou, dosavadní snahy však byly relativně neúspěšné kvůli slabým bilaterálním vztahům. Ve srovnání s Čínou, která je hlavním obchodním partnerem Keni, je podíl Ruska na celkové hodnotě vývozu Keni nevýznamný. Rusko nicméně poskytuje příležitostnou humanitární pomoc, převážně formou příspěvků do Světového potravinového programu. V roce 2019 Rusko také přispělo sedmi miliony dolarů na významný projekt zaměřený na vyčištění Viktoriina jezera, které ohrožuje znečištění a invazivní vodní hyacint. Veliký potenciál mělo i podepsání memoranda o porozumění mezi Rosatomem a Keňskou radou pro elektřinu z jádra v roce 2016, které položilo základy intenzivnější spolupráci v odvětví jaderné energetiky. Ani v tomto ohledu ale zatím nebylo dosaženo žádného významného pokroku.

Keňa je zemí, ve které spolupráce není jednoznačná. Objevují se jak sektory s významnou spoluprací, jako je například obchod, tak sektory zanedbatelné. Spolupráce v těžebním a vojenském sektoru je téměř neexistentní. I přes to ale obě země udržují dobré politické vztahy a pokládají základy důležitým projektům, obzvláště v oboru jaderné energie.

4.6 Somálsko

Samostatné Somálsko vzniklo v roce 1960 spojením bývalých kolonií italského a britského Somálska. Již od počátku vzbuzoval nový stát obavy, protože jeho hlavním cílem byla spojení všech Somálců pod jednou vlajkou, naneštěstí

mnoho Somálců žilo na území okolních států, konkrétně Džibutska, Etiopie a Keni (Reyner 1960: 250–251). Raná historie Somálska je spojena jako u mnoha nově osamostatněných afrických zemí s hledání vlastní identity v kontextu studené války. A stejně jako mnoho těchto zemí, i Somálsko zpočátku hrálo na obě strany. Až do roku 1969 nemůžeme o Somálsku říci, že by to byl partner spíše Západu, nebo naopak Východu. Obě supermoci navázaly diplomatický kontakt se Somálskem již v roce 1960 a příštím rokem započaly i oficiální návštěvy. První sovětská diplomatická delegace dorazila do Somálska již v dubnu, v květnu uskutečnila zpáteční návštěvu i somálská strana v čele s premiérem Abdirashidem Shermarkem (Vojennye Obozrenije 2013).

Až do počátku sedmdesátých let čerpalo Somálsko mezinárodní podporu od obou bloků, nutno je ale zmínit, že se postupem času přiklonilo spíše na stranu Sovětského svazu. I přes to, že míra rozvojové pomoci poskytovaná Spojenými státy americkými převyšovala částku, kterou Američané poskytovali jiným africkým státům (v letech 1954 až 1970 Somálsko obdrželo téměř 80 milionů dolarů) nebyly somálské úřady spokojené. Toho Sovětský svaz využil tím, že za výhodných podmínek poskytl Somálsku dlouhodobou půjčku na rozvoj průmyslu a zemědělství ve výši 40 milionů rublů a také krátkodobou půjčku na dobu pěti let v hodnotě 7 milionů rublů²⁷. Moskva navíc poskytla Somálsku bezplatnou pomoc při výstavbě řady průmyslových zařízení a výcviku státních úředníků (LSV SX 2018). V roce 1962 byly také v souvislosti s pohraničními konflikty s Etiopií navázány první vojenské kontakty. Nabídka západního bloku byla založena na půjčce v hodnotě 10 milionů dolarů s podmínkou, že Somálsko dále nepřijme vojenskou pomoc od žádné další země. Sovětský svaz ale přišel s lákavější nabídkou, nejen že poskytl Somálsku půjčku ve výši 32 milionů dolarů, která byla následně navýšena na 55 milionů, ale také souhlasil s přijetím padesáti somálských vojáků na sovětské vysoké školy (David 1979: 72). Mimo to také do Somálska přiletělo přibližně 300 sovětských vojenských poradců, jejichž cíl byl vycvičit armádu (Vojennye Obozrenije 2013). Na podzim 1963 se somálská vláda pokusila

²⁷ V roce 1962 měly tyto půjčky hodnotu zhruba 264 a 46 tisíců amerických dolarů.

zakoupit zbraně z řady západních zemí, k dohodě však nikdy nedošlo. Sovětské vedení jim ale bylo připraveno vyjít vstříc a již v prosinci 1963 začaly nepřetržité dodávky sovětských zbraní (LSVSK 2018).

V roce 1969 provedli důstojníci somálské armády pod vedením generálmajora Mohammeda Siada Barreho státní převrat, při kterém veškerá moc přešla na Nejvyšší revoluční radu, která nastavila nový kurz země, založený na budování socialismu a posílení již tak úzkých vazeb se Sovětským svazem. Ministři bývalé vlády byli zatčeni, parlament, politické strany a veřejné organizace rozpuštěny (David 1979: 72). Tento krok jasně symbolizoval přechod k východnímu bloku, zdánlivě silné partnerství ale nebylo dlouhodobé. V létě 1977 zahájilo Somálsko válku s Etiopií, Etiopie tou dobou ale byla další z východně orientovaných zemí, kterým Sovětský svaz dodával zbraně. Siad Barre tedy navštívil Moskvu, kde se pokusil o získání sovětské podpory a zvýšení sovětských vojenských dodávek. Nejen, že se Moskva rozhodla návrhům somálského vůdce nevyhovět, naopak se v konfliktu připojila na stranu Etiopie, což Somálskou vládu rozzuřilo (Vojennye Obozrenije 2013). Vztahy se zhoršily natolik, že 13. listopadu 1977 prezident Barre nakázal, že by všichni sovětské občané měli do týdne opustit zemi, přičemž veškerý sovětský majetek nacházející se na území republiky podléhá konfiskaci (David 1979: 78 – 79). Během jednoho desetiletí se tedy Somálsko z neutrálního statu přičlenilo k Východnímu a následně západnímu bloku. V srpnu roku 1980 podepsalo se Spojenými státy americkými dohodu udělující americkým válečným lodím právo používat somálské přístavy a americkému letectvu používat letecké základny v Berbere, Mogadišu a Kismayu (Vojennye Obozrenije 2013).

4.6.1 Politické styky

Ze všech zemí regionu IGAD je právě zde diplomatický kontakt s Ruskou federací nejméně intenzivní. Jasně o tom svědčí skutečnost, že návštěva ambasadora Michaila Golovanova v roce 2019 byla úplně první oficiální návštěvou ruského diplomata za více než dvacet pět let. Spíše než konkrétní cíle

ale měla výprava za úkol představit příležitosti k bilaterální spolupráci v rámci humanitární pomoci, ekonomie a vzdělávání (Garowe Online 2019). První oficiální návštěva po více než čtvrt století ale neznamená, že by se státy vyhýbali kontaktu úplně. Například v roce 2006 se uskutečnilo setkání Ministra zahraničních věcí Sergeje Lavrova s Ministrem zahraničních věcí Somálské republiky Ismailem Mohammedem Khurrehem v New Yorku, důležité je ale mezi těmito setkáními rozlišit. Zatímco se toto setkání uskutečnilo při příležitosti multilaterálního zasedání Valného shromáždění OSN, návštěva v roce 2019 byla přímo cílena na posílení bilaterálních vztahů (Ministérstvo inostranných děl Rossijskoj Feděracii 2006). Nedá se však říci, že by se dal zaznamenat od tohoto roku nějaký významný posun, diplomatická setkání jsou stále poměrně vzácná a vztahy zůstávají i přes ruskou snahu podpořit Somálsko v boji proti terorismu vlažné (TASS 2017; Rambler 2019).

4.6.2 Obchod, humanitární pomoc a další sektory spolupráce

Během posledních 19 let rostl export Somálska do Ruska tempem 14,1 % za rok. Zatímco toto číslo zní poměrně slibně, musí se brát v potaz, že se zvýšil z 5,37 tisíce dolarů v roce 2001 na 65,8 tisíc dolarů v roce 2020, což je stále částka naprosto zanedbatelná. Ruský export do Somálska je logicky o něco větší, stále se ale za rok 2020 jednalo o pouhých 6.83 milionů dolarů (OEC nedatováno c). Potenciál pro zlepšení vzájemného obchodu měl rok 2018, kdy v kontextu boje proti islamistické militantní skupině aš-Šabáb projevila somálská vláda zájem o nákup zbraní z Ruska. I když nejde o čistě ekonomický projekt, potenciální prodej ruských zbraní do Somálska by mohl mít významné ekonomické a diplomatické důsledky. I přes somálské snahy ale k žádným oficiálním dodávkám ruských zbraní nedošlo (Oğultürk 2017).

V souladu s celkovým vývojem vztahů Ruské federace a Somálska i sektor humanitární pomoci zaostává. Významných realizovaných projektů je velice málo, doposud asi nejvýznamnějším byl plán uskutečněný v roce 2009, kdy vláda Ruské federace na výzvu Přechodné federální vlády Somálské republiky poskytla

obyvatelům Somálska humanitární lékařskou pomoc ve výši jednoho milionu dolarů ve snaze zmírnit důsledky dlouhodobých ozbrojených konfliktů uvnitř státu. Za zmínku také stojí rok 2007, ve kterém Rusko poskytlo jeden milion amerických dolarů prostřednictvím Světového potravinového programu na boj proti hladomoru způsobeného neúrodou v centrálních a jižních provinciích země. Ani tato iniciativa ale nepřišla z ruské strany, samotná somálská vláda se obrátila na mezinárodní společenství s žádostí o poskytnutí nouzové pomoci. (RBC 2009; Russkie.org 2007). I přes sporadickou humanitární pomoc se ale tento sektor v rámci rusko-somálských vztahů dá považovat za nadprůměrný. Při pohledu na současnou situaci je obtížné uvěřit, že koncem šedesátých let a v průběhu let sedmdesátých vypadal vývoj rusko-somálských vztahů velice nadějně. Navzdory tomu i v sektorech energetiky a těžby, které Ruská federace globálně považuje za prospektivní, je momentálně spolupráce téměř neexistující.

4.6.3 Shrnutí

Za dob Sovětského svazu se Somálsko transformovalo ze státu neutrálního, na zemi sovětsky orientovanou, a následně orientovanou spíše na Západní svět. Momentálně je diplomatický kontakt mezi Ruskou federací a Somálskem ze všech zemí regionu IGAD nejméně intenzivní a návštěva velvyslance Michaila Golovanova v roce 2019 byla první oficiální návštěvou ruského diplomata za více než 25 let. Před touto návštěvou byl diplomatický kontakt omezen na několik schůzek na ministerské úrovni. Obchod mezi oběma zeměmi sice roste, směňované částky jsou stále relativně malé. I když se uskutečnily některé humanitární projekty, jako například poskytnutí lékařské pomoci ze strany Ruska Somálsku v roce 2009, nedají se označit za moc významné.

Spolupráce Somálska a Ruské federace je minimální téměř ve všech oblastech. Důležitá otázka ale je, za je tato skutečnost způsobena nezájmem Ruské federace, či spíše sporem zájmů. Jak již bylo zmíněno, hlavní oblastí zájmu v regionu IGAD je pro Ruskou federaci Etiopie, která má dlouhodobou historii sporů se Somálskem. Jedním z hlavních zdrojů konfliktu je územní spor o region

Ogaden, který se nachází ve východní Etiopii a je obýván převážně etnickými Somálci. Vzájemná nevraživost je také stupňována tím, že Somálsko obvinilo Etiopii z poskytování podpory ozbrojeným skupinám působícím v Somálsku, zatímco Etiopie obvinila Somálsko z podpory povstaleckých skupin v regionu Ogaden. V tomto kontextu je tedy logické, že Ruská federace omezí vztahy se Somálskem, aby se *zavděčila* Etiopii.

4.7 Uganda

Do roku 1962 se Uganda dala považovat za vzkvétající britskou kolonii, stavící svou ekonomiku na vývozu kávy a bavlny. Zatímco ekonomicky se ale rozvíjela, v mnoha dalších ohledech zaostávala. Britská koloniální nadvláda umožnila Ugandě vytvoření základního aparátu potřebného k definování moderního národního státu, nedokázala ale vyřešit interní problémy kmenových společností, které tvořily území Ugandy. A právě s těmito problémy se musela v roce 1963 potýkat vláda Edwarda Mutesy, který byl zvolen prvním prezidentem samostatné Ugandy. Mutesa byl známý jako panovník, který měl potíže přijímat rozkazy od národní vlády, v jejímž čele stál Apollo Milton Obote, což vedlo k převratu, ve kterém se premiér Obote ujal vedení (Sejjaaka 2004: 98–99). Přebrot byl relativně nekrvavý, armáda bez většího odporu převzala klíčové vládní budovy a infrastrukturu. Oboteova vláda však byla poznamenána korupcí a špatným hospodařením, což vedlo k nespokojenosti veřejnosti, díky čemuž v roce 1971 provedla ugandská armáda další převrat, v jehož důsledku se k moci dostal Idi Amin, jeden z nejkrvavějších diktátorů v historii (Mulira 1986: 108).

Oboteova vláda ale byla důležitá v jednom ohledu, v tomto období počalo budování ugandského socialismu. Počínaje říjnem 1969 vydala vláda Obote řadu prohlášení a přijala zákony, jejichž cílem bylo nasměrovat Ugandu na socialistickou cestu společenského, politického a ekonomického rozvoje. Kapitalismus a nekoloniální postoje se dostaly pod útok. Socialismus měl v Obotově podání tendenci snižovat existujících nerovností ve společnosti (Gershenberg 1972: 81). Socialistické politiky ale budily nevoli mezi

kapitalisticky orientovanými skupinami v Ugandě, které proto naplánovaly Oboteho úspěšné svržení (Mulira 1986: 108). Sovětský svaz přirozeně na nový režim reagoval negativně. Socialisticky orientovaný nacionalista a neustálý kritik Západu byl ideálním kandidátem afrického vůdce. Sověti tedy převrat brali za akci orchestrovanou čistě Západem za účelem zničení anti-imperialistické síly v Africe (Mulira 1986: 111). Netrvalo však dlouho, než Sovětský svaz názor změnil, a vládu Idi Amina začal podporovat. Zpočátku se Amin orientoval spíše na Západ, postupně ale začal navazovat užší vztahy se Sovětským svazem jako způsob, jak snížit závislost Ugandy na Západě, který vinil za nedostatečný ekonomický růst Ugandy. Hlavní oblastí spolupráce Sovětského svazu a Ugandy byly dodávky zbraní. Velká část zdrojů země byla využita k nákupu zbraní sovětské výroby, dokonce byla ekonomika Ugandy značně omezována pokračujícím nákupem drahých sovětských zbraní, které zemi nepřinesly žádnou ekonomickou výhodu (Mulira 1986: 113; The New York Times 1975). Ugandsko-sovětská dohoda o technické a kulturní spolupráci dále zahrnovala několik stovek studentů přijímaných do akademických institucí Sovětského svazu. Spolupráce obou zemí také probíhala ve sportu, masmediální komunikaci a profesní sféře (Mulira 1986: 113). Aminův vztah se Sovětským svazem však nebyl vždy hladký. Byl známý svým nepředvídatelným chováním a často se střetával se svými sovětskými poradci. V roce 1975 Amin obvinil Sovětský svaz ze spiknutí s cílem svrhnout jeho vládu a vztahy mezi oběma zeměmi se zhoršily (The New York Times 1975). Po svržení Amina v roce 1979 se vztahy mezi Ugandou a Sovětským svazem dále ochladly. Nová vláda, vedená prezidentem Yusufem Lule a později Godfreyem Binaisou se snažila zlepšit vztahy se Západem a prosazovala politiku neangažovanosti, která byla dominantní až do pádu Sovětského svazu (Nazareth 2015: 26–28).

4.7.1 Politické styky

Zatímco Rusko a Uganda udržovaly diplomatické vztahy již od vzniku Ruské federace, v období zhruba dalších dvaceti let je obtížné charakterizovat jejich vztah jako přátelský. Jako u mnoha afrických zemí můžeme nárůst

diplomatických styků sledovat až kolem roku 2010, první významnou návštěvu uskutečnil v roce 2009 současný ugandský prezident Yoweri Kaguta Museveni, při které se v Moskvě setkal s ruským ministrem zahraničí Sergejem Lavrovem. Během rozhovoru zastupitelé obou zemí projednávali otázky rusko-ugandských vztahů, vyslovili se pro potřebu intenzivnější diplomatické kooperace a budování spolupráce především na mezinárodní scéně a v obchodně-ekonomické sféře. Intenzivnější vojenská spolupráce se začala projednávat v roce 2011, když se ministr Lavrov setkal s ugandským Ministrem bezpečnosti Amamem Mbabazimem. Stejně tak se ministr Lavrov setkal v Moskvě s Ministrem zahraničí Ugandy Samem Kutesou, výsledkem jednání bylo podepsání Memoranda o konzultacích mezi Ministerstvem zahraničních věcí Ruské federace a Ministerstvem zahraničních věcí Ugandy (TASS 2022). Nejpodstatnější diplomatické setkání pro obě země ale proběhlo v roce 2012, kdy se setkaly hlavy obou států. Ugandský prezident Yoweri Kaguta Museveni a ruský prezident Vladimir Putin v rámci oficiální návštěvy projednávali příležitosti pro spolupráci v již tradičně prioritních sektorech energetiky, geologického průzkumu, těžby a vojenské spolupráce, stejně jako strojírenství a stavebnictví (TASS 2022; Ministerstvo inostrannych děl Rossijskoj Feděracii 2022).

V současnosti k významným diplomatickým návštěvám dochází stále, alespoň jednou ročně se koná setkání vysokých představitelů obou zemí. Spolupráce se postupem času přesouvá spíše na Africký kontinent, zatímco začátkem tisíciletí se oficiální návštěvy odehrávaly převážně v Moskvě. V posledních pár letech Ugandu opakovaně navštívili Náměstci ministra zahraničí Ruska Michail Bogdanov a Gennadij Gatilov, stejně jako zvláštní představitel prezidenta Ruska pro spolupráci s africkými zeměmi Michail Margelov (Africa Intelligence 2022).

4.7.2 Vojenská spolupráce a zbrojní průmysl

Vojenská přítomnost Ruských složek na území Ugandy je minimální. Zatímco Rusko a Uganda v posledních letech zvyšují svou vojenskou spolupráci,

neexistuje žádné oficiální prohlášení ani dohoda o zřízení ruské vojenské základny v Ugandě. Téměř veškerá spolupráce tedy probíhá v sektoru výcviku vojenského personálu. Kupříkladu v letech 2018 až 2019 probíhal šestiměsíční výcvikový kurz pro velitele tankových jednotek a praporových taktických skupin. Kurzy pořádali a vedli vojenští instruktoři z Ruska, kteří během půl roku vycvičili celkem 60 důstojníků ugandské armády. Studenti absolvovali intenzivní kurz taktiky, velení a řízení jednotky v boji a splnili standardy pro řízení vojenské techniky a střelbu. Oficiálního ukončení programu se účastnil samotný prezident Museveni, který Rusům poděkoval za sdílení znalostí a přislíbil další rozšíření spolupráce (Sdelano U Nas 2019).

Co se týče dodávek zbraní, ani v tomto sektoru není Rusko v Ugandě dominantní, musí se o vliv dělit s Izraelem, Spojenými státy americkými, ale hlavně s Čínou (Katusiime 2021). Jedná se spíše o nahodilé akce, než dlouhodobé projekty. Ani tak tato spolupráce ale není zanedbatelná, například v roce 2010 Ugandské ministerstvo obrany utratilo 446 milionů dolarů na nákup ruských bojových letadel a tanků. Již v následujícím roce ministerstvo také získalo od Ruské federace řadu bojových letounů typu Suchoj Su-30 v celkové výši 740 milionů dolarů (Novosti VPK 2011).

4.7.3 Obchod a ostatní formy spolupráce

Ruská federace se v obchodním sektoru rozhodně za klíčového partnera Ugandy označit nedá. V roce 2021 dosáhla hladina ruského importu do Ugandy 90,2 milionů dolarů, mezi hlavní dovážené komodity patří pšenice a hnojiva. Za stejné období Uganda do Ruské federace vyvezla zboží v hodnotě 18,1 milionu dolarů. Tyto částky jsou ale naprosto zastíněny Čínou, která za stejný rok vyvezla do Ugandy 1,02 miliardy dolarů (OEC nedatováno d; OEC nedatováno e). Ještě hůře než obchodní sektor je na tom ale sektor humanitární. Humanitární pomoc mezi Ruskem a Ugandou je téměř neexistující, dá se mluvit pouze o ruských dotacích do multilaterálních organizací, které se do Ugandy dostanou.

Co se týče oblasti těžby a energetiky, částečnou spoluprací nalézt můžeme. Ruští investoři před více než deseti lety založili první rafinerii zlata v Ugandě, kterou stále aktivně využívají. Rafinérie, kterou zřídila ruská společnost Victoria Gold Star Limited, je schopna zpracovat až 1,2 tuny surového zlata měsíčně. Zájem o spolupráci z ruské strany se podstatně zvýšil, když před několika měsíci Uganda oznámila, že objevila ložisko 31 milionů tun zlaté rudy, s odhadovanou čistou vytěžitelností zlata 320 000 tun. K realizaci žádného konkrétního projektu ale zatím nedošlo (DZEN 2022). K pozitivnímu vývoji pro Ruskou federaci by ale mohlo sloužit memorandum o spolupráci v oblasti vědeckých, technických a inovačních aktivit z roku 2019, ve kterém se ruští vědci zavázali podílet se na těžebních projektech (Mikhailovich 2019). Rok 2019 byl také významný pro atomovou energii. Rusko a Uganda totiž podepsaly mezivládní dohodu o spolupráci při mírovém využívání jaderné energie. Podle dohody Rusko postaví Centrum pro jadernou vědu a technologii v Ugandě, v současnosti je projekt ve fázi plánování oficiálních návštěv průmyslových odborníků. Tato dohoda pokládá základy praktické spolupráce mezi Ruskem a Ugandou při mírovém využití jaderné energie, zahrnuje zejména spolupráci v oblastech vytvoření jaderné infrastruktury, výroby radioizotopů pro průmysl, zdravotnictví, zemědělství, ale i vzdělávání (Teslova 2019).

Poslední oblastí spolupráce Ruské federace s Ugandou, která stojí za zmínku, je vzdělávání. Ugandský sentiment vystihl velvyslanec Ugandy v Ruské federaci Johnson Agara Olva, když prohlásil, že jak Sovětský svaz, tak Ruská federace poskytovaly po mnoho generací příležitosti pro studium v zahraničí. Dále zdůraznil, že v důsledku toho se ukázalo, že ugandští vědci jsou často lidé s ruským vzděláním, což je trend, který je důležité udržet (Plotnikova 2021). Za posledních šedesát let využilo přes čtyři tisíce ugandských studentů sovětských a ruských univerzit. Momentálně každoročně studuje dvanáct ugandských studentů v Rusku na vládní stipendium, v roce 2022 ale bylo rozhodnuto státní stipendia zdvojnásobit (Nalwadda 2022).

4.7.4 Shrnutí

Přestože Uganda a Rusko mají diplomatické vztahy již od vzniku Ruské federace, jejich vztah nebyl vždy přátelský. I když ale vztahy mezi oběma zeměmi nebyly vždy ideální, došlo k pozoruhodnému nárůstu diplomatické spolupráce, zejména od roku 2010. Během několika posledních let se mezi oběma zeměmi pravidelně konala setkání na vysoké úrovni. Obě země mají značně omezené obchodní vztahy, největším obchodním partnerem Ugandy je Čína, i přes to ale uzavřely memoranda o konzultacích a spolupráci, především v oblastech energetiky, geologie, těžby a vojenské spolupráce. Obzvláště intenzivní snaha je z ruské strany, přestože Uganda nedávno objevila značná ložiska zlata, žádné konkrétní projekty však zatím nebyly uskutečněny. Podepsání mezivládní dohody o spolupráci při mírovém využívání jaderné energie s plány na vybudování Centra pro jadernou vědu a technologii v Ugandě se ale pro obě strany za úspěch považovat dá.

Uganda je podobně jako Džibutsko jednou ze zemí, která by se dala označit za středně významnou. Určitou spolupráci nalezneme téměř ve všech sektorech, s výjimkou humanitární pomoci. Ani v jednom z nich se ale Rusko nedá označit za dominantní.

4.8 Súdán

Historie prvních kontaktů Ruska se Súdanci sahá až do 19. století, do éry vlády Mikuláše I. Pavloviče. V roce 1848 dorazila na území první Ruska ruská mise v čele s cestovatelem, spisovatelem, diplomatem a orientalistou Jegorem Kovalevským. Smyslem této mise bylo pátrání po nalezištích zlata, kterými je Súdán proslulý. Kovalevskij svůj úkol úspěšně dokončil objevením nalezišť na úpatí pohoří Kossan, kde také vybudoval továrnu na praní zlata (Safaryan 2023). První diplomatické styky Rusko se Súdánem navázalo 28. května 1956, krátce poté, co Súdán 1. ledna 1956 získal nezávislost na Velké Británii. O významné spolupráci se ale dá mluvit až od roku 1969, kdy se k moci dostal prezident Jafar

Mohammed Nimeiri a sovětsko-súdánské vztahy se oteplily. Navzdory jeho pokusům vybudovat „sekulární socialismus“ se vzorem v Sovětském svazu v roce 1971 byla jeho moc dočasně oslabena v důsledku pokusu o převrat vedeného místními komunisty, což vztahům se Sovětským svazem rozhodně nepomohlo. Nevraživost vyvrcholila rokem 1976, kdy Nimeiri obvinil libyjského vůdce Muammara Kaddáfího a sovětské poradce z pokusu o organizaci dalšího státního převratu a začal Súdán spíše sblížování s Egyptem a Saudskou Arábií. Díky navázání nových partnerství pak následně v roce 1977 ze země vyhnal sovětské specialisty (Smolansky 1978: 6).

Rok 1977 ale rozhodně neznamenal konec sovětsko-súdánských vztahů, naopak za nejkonstruktivnější období se považuje vláda vysoce kontroverzního súdánského vůdce Omara al-Bašíra, který de facto vedl zemi v letech 1989 až 2019. O jeho náklonnosti k Sovětskému svazu a následně Ruské federaci jasně svědčí jeho prohlášení, že vidí Rusko „nejen jako přítele, ale jako stát, který vždy jedná spravedlivě a nenechá žádné přátele v nesnázích“ (Safaryan 2023).

4.8.1 Politické styky

Od začátku 70. let se Súdán, další z takzvaných jedenácti *párijských států*, jednostranně rozhodl omezit kontakty se Sovětským svazem, po vojenském převratu v dubnu 1985, který svrhl režim prezidenta Jafara Nimeiriho, se vztahy mezi oběma zeměmi, iniciované súdánskou stranou, začaly postupně obnovovat. Momentálně jsou politické styky mezi Ruskou federací a Súdánem celkem časté a probíhají na všech úrovních. Samotní prezidenti obou zemí se setkali například v roce 2019 při příležitosti rusko-afrického summitu v Soči, nebo v roce 2017 a při pracovní návštěvě prezidenta Omara al-Bašíra v Moskvě²⁸. Během tohoto setkání jednali o spolupráci v řadě oblastí, včetně obchodu, investic a vojensko-technické spolupráce. Další velice významnou osobou, jako u většiny politických styků se zeměmi Afriky, je Ministr zahraničních věcí Sergey Lavrov. První významná návštěva se uskutečnila v roce 2014, kdy se v Chartúmu setkal s prezidentem

²⁸ Moskvu navštívil i v roce 2018, jednalo se ale o soukromou návštěvu (RIA Novosti 2019 d).

Súdánu al-Bašírem. V roce 2015 se dále v Moskvě setkal se súdánským viceprezidentem Hassabem Abearrahmanem, projednáván byl převážně sektor těžby, proto byl přítomen i ruský Ministrem přírodních zdrojů a ekologie Sergej Donský a zástupci ruských obchodních kruhů (RIA Novosti 2019 d; France 24 2019). V tom samém roce také Lavrov v Moskvě delegoval jednání mezi Ministry zahraničí Súdánu a Jižního Súdánu Ibrahimem Gandurem a Benjaminem Barnabou (Sudan Tribune 2015).

Důležitým mezníkem pro posunutí rusko-súdánských vztahů byl především rok 2017, setkání prezidenta Súdánu s předsedou vlády Ruské federace Dmitrije Medveděva dne 24. listopadu znamenalo významný krok v rozvoji obchodní a hospodářské spolupráce mezi oběma zeměmi. Dohody podepsané mezi oběma vládami se týkaly atomu, vzdělávání a zemědělství. Pro Rusko byla obzvláště důležitá dohoda o spolupráci v jaderném sektoru. Následná spolupráce by eventuálně mohla vést k výstavbě jaderných elektráren v Súdánu, což by pomohlo uspokojit rostoucí energetické nároky země. Nejen že by výstavba jaderných elektráren v Súdánu zlepšila vzájemné vztahy obou zemí, mohla by také poskytnout nové obchodní příležitosti pro ruské společnosti, vytvořit pracovní místa a podpořit ruskou ekonomiku. Návštěva se uskutečnila navzdory dvěma zatykačům na prezidenta al-Bašíra, které vydal Mezinárodní trestní soud v souvislosti se soudním případem válečných zločinů, zločinů proti lidskosti a genocidy spáchaných v Dárfúru. Putin nejenže pozval kontroverzního vůdce do Ruska, ale také poslal ruské letadlo do Chartúmu, aby zajistilo jeho bezpečnost a pohodlí během cesty (Adam 2017). I když Rusko patřilo mezi země, které podporovaly vládu Omara al-Bašíra, po jeho sesazení od moci Rusko také vyjádřilo podporu přechodné vládě, která převzala kontrolu, čímž úspěšně udržela své diplomatické vztahy se Súdánem. V únoru 2023 se tak ruský ministr zahraničí Sergej Lavrov setkal v Chartúmu se súdánskými představiteli, aby projednali způsoby posílení bilaterální spolupráce v různých oblastech, jako je obchod, investice a energetika, nezdá se tedy, že by k výrazné změně v celkových diplomatických vztazích došlo (Al Jazeera 2023).

4.8.2 Zbrojní průmysl a vojenská spolupráce

V posledních letech si tyto dva národy mezi sebou vytvořily klíčová partnerství, Rusko se stalo jedním z hlavních dodavatelů zbraní do Súdánu. V roce 2017 pocházelo téměř 50 % celkového dovozu zbraní do Súdánu z Ruska, což zdůrazňuje hloubku této strategické aliance (Safaryan 2023). Navzdory mezinárodnímu odsouzení předchozí soudánské vlády v čele s bývalým prezidentem al-Bašírem Rusko nadále prohlubuje vojenské a politické vazby. Obě strany dokonce podepsaly předběžnou dohodu o zřízení ruské námořní základny v Rudém moři, která by mohla zahrnovat umístění jaderných ponorek a bojových lodí (Magdy 2023). Svržení této vlády ruské plány ale podstatně zkomplikovalo, protože díky ní byla dohoda o zřízení námořní základny oficiálně pozastavena, o její znovuoobnovení se Ruská federace aktivně snaží (Vojennye Obozrenije 2021). Co se týče počtu prodaných zbraní, přesné čísla se špatně odhadují. Tyto nejasnosti jsou z velké části způsobeny zbrojním embargem uvaleným Radou bezpečnosti OSN kvůli násilí v oblasti západního Súdánu v Dárfúru. Toto embargo zakázalo dodávky, prodej nebo převod zbraní a souvisejících materiálů nevládním subjektům a jednotlivcům působícím v oblasti Dárfúru, jakož i soudánské vládě ve vztahu k Dárfúru. Zrušeno bylo až v roce 2020 po politických změnách v Súdánu a úsilí země o mír, stabilitu a dodržování lidských práv (Lederer 2023). I tak ale k ruským dodávkám zbraní a vojenské techniky stále docházelo a dochází. Kupříkladu, i když oficiální počty jsou utajovány, lidskoprávní organizace Human Rights First uvádí, že od roku 2004, do roku 2008 bylo do Súdánu dodáno celkem 45 vojenských letadel, 33 z nich pocházelo právě z Ruska a ruští instruktoři se často účastní výcviku pilotů tamního letectva (Sheiko 2008).

I přes nevydařený pokus o námořní základnu nemůže být ruská vojenská přítomnost v Súdánu popřena díky aktivitám složek Wagnerovy skupiny. Ruské žoldnéřské síly s vazbami na Kreml se dohodly s politickými a vojenskými mocnostmi v Súdánu na poskytování služeb výměnou za privilegovaný přístup k lukrativnímu zlatému těžebnímu průmyslu země. Za normálních okolností soudánské předpisy zavazují všechny zahraniční těžářské společnosti poskytnout

Chartúmu 30 % akcií, podle dokumentů odhalených výzkumníky z OCCRP²⁹ však Prigožhina těžební operace, dceřiná společnost s názvem Meroe Gold, nepodléhá žádnému takovému podílu na zisku (Fitzpatrick 2022). Ruští žoldáci za posledních pár let provedli sérii krvavých útoků na zlaté doly v *bezzákonných* hraničních zónách mezi Súdánem a Středoafričskou republikou, při útocích údajně zapojených bojovníků Wagnerovy skupiny byly zabity desítky lidí (Burke – Salih 2022; Mediazona 2022).

4.8.3 Obchod a humanitární pomoc

Obchod mezi Ruskem a Súdánem je v současnosti z hlediska celkového objemu relativně skromný, i když v poslední době existují snahy o posílení hospodářských vazeb mezi oběma zeměmi. Jasně zde dominuje jeden produkt - dodávky pšenice tradičně v průměru tvořily 90-91 % veškerého ruského exportu. Celkově obchodní obrat mezi Ruskem a Súdánem v roce 2021 dosáhl 307 milionů USD. Z této částky ruský export činil 306 milionů dolarů a súdánský pouze 272 tisíc (Safaryan 2023). Rusko je bezesporu pro Súdán klíčovým dodavatelem obilí, stejně tak je ale významná ruská spolupráce při modernizaci zemědělského sektoru. Súdán navzdory svému významnému zemědělskému potenciálu zoufale potřebuje moderní zemědělské technologie. Ruské společnosti se v současné době nejvíce zajímají o účast na projektech modernizace sýpek, které byly postaveny ještě v sovětské éře. Asi 60 % domácích úrody obilí umírá díky nedostatku skladovacích prostorů, vyřešení tohoto problému by tedy mohlo značně pomoci při súdánském boji s hladem (Safaryan 2023).

Další nástroj pro boj s hladem je také humanitární pomoc. Ta přichází jak ze strany ruské vlády, kdy například v roce 2006 letadlo Ministerstva obrany dopravilo do země náklad potravinové pomoci v podobě třiceti tun rýže do Chartúmu (ReliefWeb 2006), tak i ze strany významných jednotlivců. Za zmínku opět stojí Jevgenij Prigožin, který je se Súdánem spojen nejen vazbami na

²⁹ Organized Crime and Corruption Reporting Project.

Wagnerovu skupinu, ale také humanitární asistencí. V roce 2021 v rámci charity pořádal v Chartúmu slavnostní ceremoniál, během nějž bylo v průběhu tří týdnů rozdáno více než milion potravinových balíčků pro potřebné, obsahujících převážně rýži, čočku a další nezbytné potraviny (Rambler 2021; Daily Karelija 2021).

4.8.4 Ostatní sektory spolupráce

Význam prvního prioritního sektoru ruské spolupráce, tedy těžby, byl již zmíněn v kapitole vojenské spolupráce. Druhý prioritní sektor, tedy energetika je ale také podstatný. Nejen že se v posledních letech využívají ruské schopnosti při vylepšení účinnosti súdánských hydroelektrických přehrad, zejména Roseires a Sennar (RIA Novosti 2023 c), ale hlavní pozornost je upřena na nukleární energetiku. V prosinci 2017 podepsala ruská společnost Rusatom Overseas a Ministerstvo vodních zdrojů, zavlažování a elektřiny Súdánu dohodu o vývoji projektu výstavby jaderné elektrárny v Súdánu. V příštích zhruba deseti letech by pod ruským dohledem na území Súdánu měla vyrůst nová plovoucí jaderná elektrárna s kapacitou čtyř jaderných bloků (Ševčenko – Bachtina 2019).

Zatímco sektory těžby a energetiky jsou poměrně úspěšné, spolupráce ve vědě, kultuře a vzdělávání je omezená. Asi nejvýznamnější oblastí spolupráce je školení súdánských specialistů na ruských univerzitách. Nejen že se na univerzitě v Chartúmu vyučuje ruský jazyk, ale také jsou súdánským studentům k dispozici různé stipendijní programy, včetně ruského vládního stipendia, které pokrývá školné, ubytování a měsíční stipendium na životní náklady. I přes tato stipendia je ale počet súdánských studentů v ruských vzdělávacích institucích značně omezen (RIA Novosti 2019 d).

4.8.5 Shrnutí

Vývoj vzájemných vztahů Súdánu a Somálska byl provázen jak neúspěchy, jako bylo například vyhoštění sovětských specialistů během 70. let 20. století, tak úspěchy při pozdějšího oteplování vztahů země vůči Rusku během kontroverzní

vlády Umara al-Bašíra v letech 1989 až 2019. Od roku 2010 se politické vztahy mezi Ruskem a Súdánem staly intenzivnějšími, schůzky na vysoké úrovni mezi prezidenty a ministry obou zemí prohlubovaly spolupráci v oblastech, jako je obchod, investice a vojenské technologie. Zatímco těžební sektor navzdory kontroverzí kolem zapojení ruské Wagnerovy skupiny zaznamenaly relativní úspěchy, spolupráce ve vědě, kultuře a vzdělávání zůstává omezená. Významným úspěchem bylo také sepsání smlouvy, podle níž by v příštích zhruba deseti letech měla pod ruským dohledem na území Súdánu vyrůst nová plovoucí jaderná elektrárna s kapacitou čtyř jaderných bloků.

Zatímco nejvýznamnější vztahy v regionu IGAD má Ruská federace s Etiopií, Súdán se drží na těsném druhém místě. Intenzivní kooperace probíhá jak ve vojenských sektorech spolupráce a zbrojního průmyslu, tak v prioritních sektorech energetiky a těžby. Obchod je také relativně silný, humanitární pomoc a společné vzdělávání je ale o něco slabší. Oproti Etiopii Súdán také zaostává v rámci diplomatických styků, rozdíly v intenzitě ale nejsou extrémní.

5 Porovnání sektorů spolupráce

Tabulka 1. Intenzita spolupráce ve vybraných sektorech

	Politické styky	Zbrojní průmysl	Vojenská spolupráce	Obchod	Humanitární pomoc	Těžební průmysl	Energetika	Vzdělávání
Džibutsko	žlutá	žlutá	žlutá	žlutá	žlutá	červená	červená	červená
Etiopie	zelená	zelená	žlutá	žlutá	zelená	zelená	zelená	zelená
Eritrea	žlutá	červená	žlutá	červená	žlutá	červená	červená	žlutá
Jižní Súdán	žlutá	zelená	žlutá	červená	červená	červená	červená	červená
Keňa	žlutá	žlutá	červená	zelená	žlutá	červená	žlutá	žlutá
Somálsko	červená	červená	červená	červená	žlutá	červená	červená	červená
Uganda	žlutá	žlutá	žlutá	žlutá	červená	žlutá	žlutá	žlutá
Súdán	žlutá	zelená	zelená	zelená	žlutá	zelená	zelená	žlutá

Jak vyplývá z Tabulky 1, základem pro komparaci byly vybrané sektory ruské zahraniční spolupráce, konkrétně se jedná o sektor politických styků, zbrojního průmyslu, vojenské spolupráce, obchodu, humanitární spolupráce, těžebního sektoru, energetiky a vzdělávání. Po představení těchto oblastí v jednotlivých zemích byla hladina spolupráce rozdělena do tří kategorií. Červená barva byla použita v případě, že se spolupráce neobjevuje vůbec, nebo je natolik bezvýznamná, že se dá bezesporu označit za minimální. Žlutou barvou je označováno široké rozmezí spolupráce, které se nedá označit za minimální, ale ani se Rusko v daném sektoru nedá považovat za klíčového partnera. Nejvýznamnější spolupráce je označena barvou zelenou, tato barva je rezervována pro sektory, ve kterých buď Ruská federace vyniká, nebo je aktivnější, než ostatní země.

V kategorii politických styků byla porovnávána jak četnost diplomatických setkání, tak úroveň, na které se tato setkání odehrávají. Ze všech porovnávaných sektorů byly právě diplomatické styky nejméně rozmanité, většina zemí se komfortně zařadila do kategorie žluté s diplomatickými styky relativně častými na všech úrovních. Ruská federace mezi těmito zeměmi nemá jediného *hlavního* partnera, místo toho s několika z nich udržuje aktivní vztahy na základě jejich příslušného geopolitického a strategického významu. Za výjimky se dají považovat pouze Etiopie a Somálsko. Co se týče Etiopie, oba národy udržují přátelské vztahy a aktivně se účastní častých diplomatických setkání a výměn na různých úrovních. Patří mezi ně oficiální návštěvy vládních úředníků na vysoké úrovni, konzultace mezi ministerstvy zahraničí a setkání obchodních a kulturních delegací. Vysoká intenzita diplomatických styků je logická, vezmeme-li v potaz, že je Etiopie hlavním obchodním partnerem Ruské federace v regionu IGAD,

stejně jako aktivním partnerem co se týče významných projektů v prioritních oblastech ruské zahraniční spolupráce. Somálsko se dá považovat za případ naprosto opačný. Zatímco v ostatních zemích se jedná o konkrétních formách spolupráce, v Somálsku se politické styky *zadržly* na rovině představování příležitostí k bilaterální spolupráci bez následné realizace. Důvod tohoto stavu je nejednoznačný. Mohlo by se jednat jednoduše o skutečnost, že se Somálsko jen stěží dá označit za funkční stát (The Africa Report 2021), který Ruská federace vyhodnotila za nadměrně rizikový. Další alternativou je snaha o zavděčení se Etiopii, která má se Somálskem dlouhodobou historii sporů a nevraživosti.

Následující sektory zbrojního průmyslu a vojenské spolupráce jsou silně propojeny, dominuje ale první zmíněný okruh. Překvapivě se intenzivní spolupráce v dodávkách zbraní a vojenského materiálu nutně nemusí promítat na intenzitě vojenské spolupráce. Právě tento poznatek poukazuje na možnost, že zásobování afrických zemí ruskými zbraněmi nemusí nutně vést k posilování vlivu Ruské federace v bezpečnostní oblasti. Zelenou barvou byly v tomto případě označeny země, ve kterých se Ruská federace dá považovat za klíčového partnera. Status klíčového partnera v tomto případě nemusí nutně znamenat, že je dodavatelem hlavním. I když může být v hodnotě dovozu poražen dalšími významnými vývozci zbraní, jako jsou například Spojené státy americké, nebo Čína, stále se svým příspěvkem podstatně zapojuje do zbrojního arzenálu země. Z případových studií tedy vychází, že významným partnerem je pro Etiopii, Súdán a Jižní Súdán. Zatímco Etiopie čerpá spíše z historického významu ruského partnerství, další dvě zvýrazněné země spíše využívají ruských tolerantních exportních politik, které často nediskriminují proti problémovým režimům. Protipólem těchto zemí je Eritrea a Somálsko. Nejedná se ani tak o fakt, že by Ruská federace odmítala těmto zemím zbraně prodávat, spolupráce je spíše omezena faktem, že je na obě země uvalené aktivní zbrojní embargo, které obchod s vojenským materiálem podstatně komplikuje.

Kategorie vojenské spolupráce je momentálně ve většině případů omezována na výcvik vojenského personálu, spíše než na aktivní roli ruských

ozbrojených složek přímo na území dané země. Několik zemí, jako například Džibutsko, nebo Súdán, mělo potenciál stát se klíčovým partnerem díky snahám o vytvoření ruské vojenské základny, ve všech případech se ale vyjednávání zadrhly, nebo byly zrušeny úplně. Súdán se ale do kategorie zelené dostal i bez existence vojenské základny, významný je doloženou přítomností ruských žoldáků z řad Wagnerovy skupiny. Kolaborace kontroverzní Wagnerovy skupiny se súdánskou vládou byla pro toto zařazení dostatečná i přes dilema, zda se přítomnost soukromé armády dá považovat za aktivní roli samotné Ruské federace.

Spolupráce v oblasti obchodu byla díky množství zdrojů sledujících globální obchod nejjednodušeji kvantifikovatelná. Ani v tomto sektoru se ale Rusko nedá označit za naprosto dominantního aktéra v žádné z těchto zemí. Zatímco je Rusko v Africe značně aktivní, přes 70 % veškerého ruského obchodu s Afrikou je koncentrováno pouze ve čtyřech zemích - Egyptě, Alžírsku, Maroku a Jihoafrické republice (Siegle 2023). I přes to ale v regionu IGAD nacházíme země, ve kterých se hodnota odchodu s Ruskou federací nedá považovat za zanedbatelnou.

Tabulka 2. Celková hodnota obchodu v USD

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Džibutsko	52,030,458	56,381,937	17,232,998	16,857,543	25,084,040	10,342,097	49,570,478
Etiopie	17,350,471	195,380,980	65,835,293	85,586,442	41,669,499	26,562,271	194,694,456
Eritrea	X	X	2,938,403	12,017,628	X	405,778	9,188,916
Jižní Súdán	972,772	875,565	1,057,625	2,809,706	3,086,937	4,246,115	7,748,423
Keňa	165,926,990	130,736,225	204,189,113	217,573,728	159,960,062	234,928,068	221,111,601
Somálsko	1,218,382	898,529	1,011,646	5,076,567	1,701,560	6,880,721	14,773,514
Uganda	48,340,508	28,820,827	64,804,853	62,655,444	52,552,932	267,715,620	407,745,240
Súdán	121,686,525	232,057,575	439,428,876	509,002,130	274,403,396	374,313,164	306,297,707

Přestože procentuální podíl Ruské federace na trhu jednotlivých zemí je důležitým ukazatelem, je značně omezen dostupností údajů. Údaje o procentuálním podílu Ruska jsou často neúplné, či nespolehlivé. Proto byl zvolen alternativní přístup využívající jako indikátor obchodních vztahů celkovou hodnotu obchodu. Tímto způsobem lze získat aktuální data, která stále mohou poskytnout cenné poznatky o rozsahu obchodu mezi Ruskem s těmito zeměmi. Kritériem pro určení úrovně spolupráce pro Tabulku 2 je tedy celková částka obchodu mezi oběma zeměmi od roku 2015, do roku 2021. Pro dosažení zelené barvy bylo potřeba, aby celková částka dosáhla alespoň úrovně jedné miliardy USD, tato hladina byla překročena pouze Somálskem a Keňou. Žlutá barva obsahuje země s obchodem v rozsahu 100 000 – 999 000 USD, v této kategorii můžeme nalézt Džibutsko, Etiopii a Ugandu. Poslední, červenou kategorií jsou země, jejich vzájemný obchod ve zkoumaném období nedosáhl ani 100 000 USD, jedná se o Eritreu, Somálsko a Jižní Súdán. Důležité je ale zmínit, že u všech zemí naprostá většina celkové hodnoty pochází ze strany Ruské federace, kupříkladu z roku za rok 2021 činil export Eritreji, Somálska a Jižního Súdánu do Ruské federace pouze 135, 108 a 38 tisíce USD (OEC nedatováno f; OEC nedatováno c; OEC nedatováno a).

Humanitární pomoc je nástroj, který může zvyšovat prestiž poskytovatele při snaze o navazování vztahů, stejně jako nástroj pro udržení pozitivních vztahů. V případě Etiopie, jediné země, která se v zelené kategorii umístila, se jedná spíše o možnost druhou. Etiopie se nedá označit za zemi, která v regionu IGAD potřebuje humanitární pomoc nejvíce, je to ale země s významnou spoluprací téměř ve všech zkoumaných kategoriích. Ruská federace tedy spíše využívá humanitární pomoci jako nástroje k dosažení svých zájmů v ostatních oblastech,

³⁰ Veškeré částky jsou uvedeny v USD a představují celkový obrat obchodu mezi oběma zeměmi za daný rok, pro obchod mezi Ruskou federací a Eritreou v letech 2015, 2016 a 2019 data chybí.

což je ideálním ukazatelem způsobu, jakým Ruská federace v Africe využívá měkkou sílu. Do červené kategorie tentokrát spadá Uganda a Jižní Súdán, jsou to obě země, kde je humanitární pomoc z Ruské strany naprosto zanedbatelná.

Následující dvě formy spolupráce se zaměřovaly na současné priority ruských zahraničních politik. První z nich je sektor těžební. Tento sektor je rozmanitý, ať už se jedná o těžbu ropy a zemního plynu, zlata, či bateriových kovů, určité snahy o získání vlivu a rozličné úrovně úspěšnosti nalezneme ve většině zkoumaných zemí. Neaktivnější doly nalezneme v Súdánu. Tamní zlaté doly jsou silně spojeny s aktivitami soukromé armády Wagnerovy skupiny, která využívá vazeb se súdánskou vládou k výhodnému vývozu tohoto drahého kovu. Další významnou zemí v tomto sektoru je Etiopie. Ruská federace zde zatím nemá významné aktivní doly, v posledních pár letech je ale tato sféra spolupráce velice aktivní. Sama Etiopie dává najevo zájem o spolupráci v oblasti geologického a nerostného rozvoje, dále projevila zájem o geologické studium pod ruským dozorem. Relativně významnou zemí je také Uganda, na jejímž území se již nachází historické zlaté doly ruských společností, do popředí se ale dostává v posledních pár letech, kdy objevila ložiska 31 milionů tun zlaté rudy. A právě na těžbě těchto ložisek by se Ruské federace velice ráda podílela, není tedy divu, že se o zvýšenou spolupráci v tomto sektoru aktivně snaží. V ostatních zkoumaných zemích významná kooperace v těžebních sektorech momentálně neprobíhá, nedostatek ruských snah však není na vině. Dobrým příkladem je například Eritrea, ve které by se Ruská federace na těžebních projektech velice ráda podílela, naneštěstí jsou ale již využívány konkurenčními zahraničními společnostmi.

Energetické spolupráce má také mnoho podob. V několika zemích můžeme nalézt snahy o vytvoření nových, či rekonstrukce již existujících vodních elektráren. Pro tuto práci, stejně jako pro samotnou Ruskou federaci je ale podstatně významnější energie jaderná. V tabulce je tento sektor rozdělován do tří skupin – státy, ve kterých probíhají aktivní projekty na výstavbu jaderných elektráren pod ruským dozorem, jsou označeny barvou zelenou; státy, které podepsaly smlouvu o spolupráci a projekty se připravují, jsou označeny žlutě; a

státy, ve kterých k žádným společným nukleárním projektům ve sledovaném období nedochází, jsou v kategorii červené. Do kategorie první se řadí Súdán a Etiopie. V prosinci 2017 byla totiž mezi Ruskou federací a Súdánem podepsána dohoda o vývoji projektu výstavby jaderné elektrárny s kapacitou čtyř jaderných bloků, která by na území Súdánu měla vyrůst v příštích deseti letech. O dva roky později se obdobná situace opakovala i v Etiopii, v dubnu 2019 se obě země zavázaly k společným snahám při vytváření základů pro etiopský jaderný průmysl, včetně sepsání bezpečnostních předpisů a zřízení skladovacích zařízení pro jaderné palivo a odpad. Desetiletým cílem tohoto projektu je konstrukce jaderné elektrárny o výkonu 3 GW s kapacitou vytváření radioaktivních izotopů pro lékařské, zemědělské a výzkumné účely. Do žluté kategorie se zařazuje Keňa a Uganda. Ruská federace sice s oběma zeměmi v letech 2016 a 2019 podepsala dohodu o spolupráci při mírovém využívání jaderné energie, od té doby ale k žádnému významnému posunu nedošlo. Situace se ale díky položeným základům může kdykoliv změnit.

Posledním kritériem pro komparaci byla spolupráce v sektoru vzdělávacím. Ukazatelem pro tuto kategorii byl jak počet studentů aktivně studujících v Ruské federaci, tak množství ruskou vládou sponzorovaných stipendií. Zatímco určité stipendijní programy se objevují ve všech zkoumaných zemích, ani jedna se nedá označit za nadmíru významnou. Například, podle ruské federální agentury Rossotrudničestvo³¹ v roce 2018 v Rusku studovalo asi 17 000 studentů z více než 50 afrických zemí, z toho 4 000 na úkor federálního rozpočtu (TASS 2019 d). Zatímco toto číslo by teoreticky znamenalo, že aby každá země Afriky měla stejnou příležitost k uplatnění svých studentů, musela by mít možnost čerpat ze strany ruské vlády osmdesát stipendií. Tohoto čísla ale ani zdaleka nedosahuje žádná ze zemí regionu IGAD. I v případě Etiopie, která má ze zkoumaných zemí spolupráci nejrozsáhlejší v současné době studuje v Rusku pouze 70 etiopských studentů, a to jen 50 z nich získává ruská státní stipendia. Nemůže se tedy ani zdaleka rovnat zemím, jako je Egypt, nebo Maroko, jejichž počet studentů na

³¹ Jejímž nadřazeným úřadem je Ministerstvo zahraničních věcí Ruské federace.

ruských univerzitách je v tisících (Gosudárstvennaja dúma Feděral'nogo sobranija Rossijskoj Feděracii 2023; Waruru 2022).

6 Závěr

Po rozpadu Sovětského svazu se ruské zahraniční politiky vůči zemím Afrického rohu rapidně měnily. Období od roku 1991, do roku 2000 se dá rozdělit na několik samostatných fází, pro všechny je ale společný minimální zájem o rozvojové země, obzvláště na africkém kontinentu. Od počátku jednadvacátého tisíciletí ale ruská angažovanost v Africe výrazně vzrostla. Základem pro kultivaci pozitivních vztahů zde často bývají odkazy na Sovětský svaz, obzvláště na skutečnost, že se prezentoval jako obhájce antikoloniálních a osvobozeneckých hnutí. A právě tento projektovaný odpor k imperialismu je charakteristika, kterou sdílí s mnohými zeměmi Afrického rohu, které jsou podstatné jak vzájemnou politickou spoluprací, tak významnými nalezišti přírodních zdrojů. Není se tedy

čemu divit, že se region těší zájmu mnoha světových mocností, mimo Ruskou federaci také například Číny, či Spojených států amerických.

V úvodu práce bylo zmíněno, že sovětské motivace v regionu IGAD nikdy nebyly zřejmé. Objevovala se tvrzení, že Sověti byli za každým státním převratem a každým západním neúspěchem, stejně jako tvrzení, že jsou pouhými oportunisty. Jasná ale byla skutečnost, že spolupráce Sovětského svazu byla podmíněna šířením myšlenkové základny, jeho politika byla primárně zaměřena na šíření socialistické ideologie a získání vlivu v regionu podporou socialistických a marxistickoleninských hnutí. Ať už se jednalo například o Etiopii, či Somálsko, nejužší spolupráce probíhala se zeměmi, které tuto ideologii akceptovaly a aktivně praktikovaly. V současnosti můžeme nalézt podstatně menší důraz na ideologii, motivace Ruské federace se zaměřují spíše na potenciální zisky. V tomto ohledu je tedy rozdíl mezi sovětskou strategií a tou ruskou zřejmý, zatímco Sověti intenzivně spolupracovali i se slabšími státy ve snaze o získání vlivu v co nejvíce zemích, ruská strategie spočívá spíše ve snaze o intenzivní kooperaci se silnými, nebo alespoň ambiciózními státy.

Cílem této práce bylo poskytnout interpretaci toho, jakým způsobem v tomto regionu Ruská federace v minulosti využívala a v současnosti aktivně využívá nástroje zahraniční politiky. Konkrétně se tato práce zaměřila na vybrané oblasti politických styků, zbrojního průmyslu, vojenské spolupráce, obchodu, humanitární pomoci, těžebního průmyslu, energetiky a vzdělávání - tedy směsice nástrojů tvrdé a měkké síly. O žádné ze zkoumaných zemí nemůžeme prohlásit, že by zde byla uplatňována jen jedna z těchto dvou forem moci, spíše se Ruská federace zaměřuje na takzvanou chytrou moc. Podstatné je také zmínit, že kvůli absenci informací na tato témata v českém jazyce je nutné zdůraznit nedostatek primárních zdrojů a obtížnost ověření zdrojů sekundárních, obzvláště pak těch v ruském jazyce. Právě kvůli nedostatku českých zdrojů by ale tato práce mohla sloužit jako inspirace k dalším akademickým textům a rozšíření povědomí o tématu. Obzvláště s ohledem na konflikt na Ukrajině je totiž velice důležité prozkoumat skutečnost, že intenzivnější rusko-africké vztahy přinesly mnoho

pozitivních aspektů. Jedním z nejvýznamnějších přínosů bylo zprostředkování vzdělávacích a školicích programů africkým národům, což vedlo ke zlepšení odborných dovedností a znalostí afrických občanů. Kromě vzdělávacích programů Ruská federace také poskytovala politickou a diplomatickou podporu africkým národům při obhajobě jejich zájmů na různých mezinárodních fórech. To pomohlo do jisté míry zviditelnit mnohé africké národy na celosvětové scéně a dalo jim silnější hlas v mezinárodním společenství. Zvýšení hospodářské spolupráce, investice a další ekonomická partnerství pak pomohla vytvořit pracovní místa a stimulovat hospodářský růst. Nutno je však zmínit, že ne veškeré aktivity spojené s Ruskou federací v Africe jsou pozitivní, příkladem opaku je utrpení způsobené Wagnerovou skupinou v těžebních regionech Súdánu.

Otázkou tedy zůstává, zda lze ze získaných dat stanovit vzor pro aktivity Ruské federace. Hned z počátku je možné vyloučit, že by spolupráce byla postavena převážně na historických základech. Zatímco Sovětský svaz udržoval velice aktivní vztahy s téměř všemi zkoumanými zeměmi, tato spolupráce se nutně nepromítá do současných aktivit Ruské federace. Názorných příkladů je hned několik. Somálsko se až do roku 1977 dalo označit za velmi důležitého spojence Sovětského svazu. Navzdory tomu je ale v současnosti jednou z nejméně Ruskem opomíjených zemí regionu IGAD. Ať je tato skutečnost způsobena nestabilitou samotného Somálska, nebo jeho historií sporů a nevraživosti s prioritní zemí Etiopií, důsledkem je nízká úroveň spolupráce. Naprosto opačným příkladem je Súdán. Ten, stejně jako Somálsko, v roce 1977 ze země vyhostil sovětské specialisty a zpretrhal diplomatické styky. V současnosti se ale jedná o jeden z pro Rusko nejvýznamnějších států v regionu. Ukazuje se tedy, že dobré, či naopak špatné vztahy se Sovětským svazem nejsou podmínkou pro současnou podobu spolupráce s Ruskou federací. To však neznamená, že by pozitivní vztahy se Sovětským svazem nebyly výhodou. Etiopie za svůj status prioritní země vděčí vlastním snahám, nejenže má nejsilnější armádu v regionu, kterou zapojuje do mírových misí v okolních zemích, její hlavní město Addis Abeba je také sídlem Africké unie a hraje významnou roli při prosazování míru a bezpečnosti v regionu.

Etiopie se také pyšní jednou z největších a nejrychleji rostoucích ekonomik v Africe, což z ní dělá lákavého partnera. Mimo to ale Etiopie nikdy neměla nepřátelské vztahy se Sovětským svazem, což jí v současných ruských prioritách bezesporu pomáhá.

Nastává tedy otázka, zda je intenzita spolupráce zaměřena na jednotlivé prioritní sektory, nebo spíše prioritní země. Zatímco prodej zbraní, posilování diplomatických styků, či budování silného společného trhu jsou dlouhodobé zájmy Ruska, za prioritní sektory současných zahraničních politik Ruské federace se dají označit převážně oblasti energetické spolupráce a těžebního průmyslu. Ani v těchto oblastech ale nemůžeme nalézt srovnatelné snahy ve všech zkoumaných zemích. Zatímco ve většině zemí můžeme jen stěží hledat významné společné projekty, není náhodou, že oba tyto sektory dosahují nejvyššího stupně spolupráce ve dvou zemích – Etiopii a Súdánu. I kdyby však tyto sektory byly ze zkoumání vynechány, i tak by právě tyto země stále dosahovaly *zeleného*³² stupně spolupráce v nejvíce oblastech. Z komparace tedy vyplývá, že intenzita spolupráce není odvozena od jednoho, či dvou prioritních sektorů. Ruská federace se v regionu IGAD nedá označit za dominantní sílu kupříkladu právě v energetice, je založena spíše na ruském přístupu k jednotlivým zemím. A v tomto ohledu jasně vynikají právě tyto dvě země. Zatímco prioritní oblasti spolupráce se u obu zemí liší, v Etiopii je spíše zaměřena na ekonomickou spolupráci a investice do etiopských infrastrukturních projektů. V Súdánu naopak převládá spíše oblast vojenské a bezpečnostní spolupráce, s důrazem na poskytování vojenské podpory, včetně dodávek zbraní a výcviku súdánských ozbrojených sil.

³² Viz Tabulka 1.

7 Seznam použité literatury a pramenů

Abbink, Jon (2015). The Ethiopian Revolution after 40 Years (1974–2014): Plan B in Progress? *Journal of Developing Societies* 31 (3), s. 333–357.

Adam, Ahmed H. (2017). What is behind Sudan's 'rapprochement' with Russia? *Al Jazeera*. 2. 12. 2017 (<https://www.aljazeera.com/opinions/2017/12/2/what-is-behind-sudans-rapprochement-with-russia>, 3. 4. 2023).

Africa Intelligence (2022). *Will Russian deputy foreign minister Bogdanov stick to West Africa tour as planned?* (<https://www.africaintelligence.com/west->

africa/2022/03/17/will-russian-deputy-foreign-minister-bogdanov-stick-to-west-africa-tour-as-planned,109761225-art, 29. 3. 2023).

Akademik (2010). *Rossijsko-džibutijskije otnošenija* (https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1859965?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 10. 4. 2023).

Akçay, Ekrem Y. – Kanat, Selim (2017). Carrot and Stick Approach in International Relations. *Journal of Süleyman Demirel University Institute of Social Sciences* (29), s. 415–435.

Al Jazeera (2023). *Russia's Lavrov visits Sudan on diplomatic push in Africa's Sahel* (<https://www.aljazeera.com/news/2023/2/9/russias-lavrov-visits-sudan-on-diplomatic-push-in-africas-sahel>, 20. 4. 2023).

Antwi-Boasiako, Isaac (2022). The quest for influence: Examining Russia's public diplomacy mechanisms in Africa. *South African Journal of International Affairs* 4, s. 463–482.

Arogbonlo, Israel (2023). Top 10 countries with strongest militaries in Africa. *Nigerian Tribune*. 15. 3. 2023 (<https://tribuneonlineng.com/top-10-countries-with-strongest-militaries-in-africa-latest/>, 27. 4. 2023).

Atanesian, Grigor (2022). Russia in Africa: How disinformation operations target the continent. *BBC*. 1. 2. 2022 (<https://www.bbc.com/news/world-africa-64451376>, 26. 2. 2023).

Atlantic Council (2023). *Russia's influence in Africa, a security perspective* (<https://www.atlanticcouncil.org/event/russias-influence-in-africa-a-security-perspective/>, 20. 3. 2023).

Atomnaya Energiya (2018). *Kenii rekomendovali izučit' opyt Rossii i Kitaja v atomnoj eněretike* (https://www.atomic-energy.ru/news/2018/10/15/89612?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 20. 3. 2023).

Baltija.eu (2022). *Rossija peredala partiju prodovol'stviya v Džibuti* (<https://baltija.eu/2022/02/11/rossiya-peredala-partiyu-prodovolstviya-v-dzhibuti/>, 3. 3. 2023).

Bar-Siman-Tov, Yaacov (1984). The Strategy of War by Proxy. *Cooperation and Conflict* 19 (4), s. 263–273.

Bartlett, Kate (2023). Russia Sanctions a Boon for Chinese Arms Sales to Africa? *Voice of America*. 17. 3. 2023 (<https://www.voanews.com/a/russia-sanctions-a-boon-for-chinese-arms-sales-to-africa-/7010383.html>, 20. 3. 2023).

BBC (2021). *Ethiopia's Tigray war: The short, medium and long story* (<https://www.bbc.com/news/world-africa-54964378>, 10. 4. 2023).

Bellucci, Stefano (2016). The 1974 Ethiopian Revolution at 40: Social, Economic, and Political Legacies. *Northeast African Studies* 16 (1), s. 1–14.

Biryabarema, Elias (2022). Russia's Lavrov courts Africa in quest for more non-Western friends. *Reuters*. 26. 7. 2022 (<https://www.reuters.com/world/africa/russias-lavrov-courts-africa-quest-more-non-western-friends-2022-07-25/>, 26. 2. 2023).

Blankenship, Mary – Ordu, Aloysius U. (2022). Russia's narratives about its invasion of Ukraine are lingering in Africa. *Brookings Institution* (<https://www.brookings.edu/blog/africa-in-focus/2022/06/27/russias-narratives-about-its-invasion-of-ukraine-are-lingering-in-africa/>, 19. 1. 2023).

Boulding, Kenneth E. (1990). *Three Faces of Power* (Thousand Oaks: SAGE Publications).

Bowen, Andrew S. – Welt, Cory (2021). Russia: Foreign Policy and U.S. Relations. *Congressional Research Service*. 15. 4. 2021 (<https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R46761>, 2. 3. 2023).

Brind, Harry (1984). Soviet Policy in the Horn of Africa. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* 60 (1), s. 75–95.

Burke, Jason – Salih, Zeinab M. (2022). Russian mercenaries accused of deadly attacks on mines on Sudan-CAR border. *The Guardian*. 21. 6. 2022 (<https://www.theguardian.com/world/2022/jun/21/russian-mercenaries-accused-of-deadly-attacks-on-mines-on-sudan-car-border>, 3. 4. 2023).

CENSS (2020). *Russia's "Humanitarian Aid", or what the Russian military personnel are doing in Europe*, 5. 5. 2020 (<https://censs.org/russias-humanitarian-aid-or-what-the-russian-military-personnel-are-doing-in-europe/?lang=en>, 23. 2. 2023).

Cohen, Ariel (2022). China And Russia Make Critical Mineral Grabs in Africa While the U.S. Snoozes. *Forbes*. 13. 1. 2022

(<https://www.forbes.com/sites/arielcohen/2022/01/13/china-and-russia-make-critical-mineral-grabs-in-africa-while-the-us-snoozes/>, 14. 3. 2023).

Country economy (2022). *Djibouti*
(<https://countryeconomy.com/countries/djibouti>, 3. 3. 2023).

Daily Karelija (2021). *Žitěljam Sudana razdali million produktovych naborov ot bizněsmena Prigožina* (<https://gubdaily.ru/news/zhitelyam-sudana-razdali-million-produktovyx-naborov-ot-biznesmena-prigozhina/>, 4. 4. 2023).

David, Steven (1979). Realignment in the Horn: The Soviet Advantage. *International Security* 4 (2), s. 69–90.

DFAT (nedatováno). *Sudan and South Sudan sanctions regimes* (<https://www.dfat.gov.au/international-relations/security/sanctions/sanctions-regimes/Pages/sudan-and-south-sudan-sanctions-regime>, 5. 4. 2023).

Drezner, Daniel W. (2003). Review: How Smart Are Smart Sanctions? *International Studies Review* 5 (1), 107–110.

Druláková, Radka – Trávníčková, Zuzana – Zemanová, Štěpánka (2009). Ekonomické sankce na počátku 3. tisíciletí. *Mezinárodní vztahy* 44 (1), s. 66–85.

DZEN (2022). *Rossija našla sebe zlotuju žilu v Ugandě* (https://dzen.ru/a/Y4DnQWa3pEH6u8F5?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp&_x_tr_hist=true, 30. 3. 2023).

EEAS (2022). *UN General Assembly demands Russian Federation withdraw all military forces from the territory of Ukraine* (https://www.eeas.europa.eu/eeas/un-general-assembly-demands-russian-federation-withdraw-all-military-forces-territory-ukraine_en, 15. 3. 2023).

EmbassyofRussia (2022). (příspěvek na Twitteru). 2. 12. 2022 (<https://twitter.com/EmbassyofRussia/status/1598615938869432322>, 19. 2. 2023).

eNCA (2019). *History of Russia-Africa links* (<https://www.enca.com/news/history-russia-africa-links>, 18. 2. 2023).

Eritrean Press Agency (2022). *Eritrea receives 8 Russian Zala KYB drones – in return for Russian military base*, 7. 3. 2022 (<https://eritreahub.org/eritrea-receives-8-russian-zala-kyb-drones-in-return-for-russian-military-base>, 30. 1. 2023).

Ethiopia Monitor (2022). *Ethiopia, Djibouti, and Russia Hold Joint Business Forum*. 25. 1. 2022 (<https://ethiopianmonitor.com/2022/01/25/ethiopia-djibouti-and-russia-hold-joint-business-forum/>, 13. 3. 2023).

Ethiopian News Agency (2020). *Ethiopia, Russia to Strengthen Ties in Education* (https://www.ena.et/web/eng/w/en_17762, 15. 3. 2023).

Ethiopian News Agency (2021). *Ethiopia, Russia Sign Various Agreements to Enhance Military Cooperation* (https://www.ena.et/web/eng/w/en_26439, 14. 3. 2023).

Ethiopian News Agency (2022). *Ethiopia Importing 67% of Its Fertilizer Needs: Ministry* (https://www.ena.et/web/eng/w/en_3481, 15. 3. 2023).

Evropská komise (2019). *Intergovernmental Authority on Development* (https://knowledge4policy.ec.europa.eu/organisation/intergovernmental-authority-development_en, 25. 1. 2022).

FAO (2020). *FAO welcomes additional €15 million from the European Union to fight Desert Locusts and their impacts on food security* (<https://www.fao.org/news/story/en/item/1296770/icode/>, 10. 4. 2022).

Fitzpatrick, Michael (2022). How Russian mercenaries colluded with Khartoum regime to exploit Sudan's gold. *Radio France Internationale*. 6. 11. 2022 (<https://www.rfi.fr/en/africa/20221106-how-russian-mercenaries-colluded-with-khartoum-regime-to-exploit-sudan-s-gold>, 26. 2. 2023).

France 24 (2019). *Sudan's President Bashir asks Putin for 'protection' from 'aggressive' US* (<https://www.france24.com/en/20171123-sudan-president-bashir-asks-putin-protection-aggressive-us>, 3. 4. 2023).

Garant (2001). *Děklaracija o principach družestvennyh otnošenij i partnerstve meždu Rossijskoj Feděracijej i Feděrativnoj Děmokratičeskoj Respublikoj Efiopijej (Moskva, 3 děkabrja 2001 g.)*. 13. 12. 2001 (<https://base.garant.ru/2561681/?ysclid=lf8nz0boh7258295327>, 14. 3. 2023).

Garowe Online (2019). *Russia sends Ambassador to Somalia after nearly 3 decades* (<https://www.garoweonline.com/en/news/somalia/russia-sends-ambassador-to-somalia-after-nearly-3-decades>, 22. 3. 2023).

GCR (2019). *Russia signed up to help Ethiopia start its first nuclear plant by 2029* (<https://www.globalconstructionreview.com/russia-signed-help-ethiopia-start-its-first-nuclea/>, 14. 3. 2023).

Gershenberg, Irvin (1972). Slouching towards Socialism: Obote's Uganda. *African Studies Review* 15 (1), s. 79–95.

Gharib, Malaka (2017). Is Corruption Really A Big Problem In Foreign Aid? *NPR*, 4. 8. 2017 (<https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2017/08/04/539285319/is-corruption-really-a-big-problem-in-foreign-aid>, 30. 1. 2023).

Ghebrezghiabher, Habtom – Gerhelase, Tesfazion (2022). Eritrea is the only African country that voted against the United Nations General Assembly resolution demanding that Russia withdraw its military forces from Ukraine—a strong statement of support for Russia. *Fikra Forum*. 13. 4. 2022 (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/eritrea-supporting-russia-stay-power>, 15. 3. 2023).

Giles, Keir (2013). *Russian Interests in Sub-Saharan Africa* (Carlisle: US Army War College Press).

Gosudárstvennaja dúma Feděral'nogo sobranija Rossijskoj Feděracii (2023). *Prospects of Russian education were discussed at the International Parliamentary Conference “Russia-Africa”* (<http://duma.gov.ru/en/news/56635/>, 15. 4. 2023).

Gray, Colin S. (2011). *Hard Power and Soft Power: The Utility of Military Force as an Instrument of Policy in the 21st Century* (Carlisle: US Army War College Press).

Gupta, Vijay (1978). The Ethiopian revolution: causes and results. *India Quarterly* 34 (2), s. 158–174.

Haass, Richard N. (1998). Economic Sanctions: Too Much of a Bad Thing. *Brookings*, 1. 6. 1998 (<https://www.brookings.edu/research/economic-sanctions-too-much-of-a-bad-thing/>, 30. 1. 2023).

Hairsine, Kate (2022). Africa: Russia Pushes Military Diplomacy in Africa Amid Ukraine War. *AllAfrica*. 17. 11. 2022 (<https://allafrica.com/stories/202211190277.html>, 7. 3. 2023).

Hamasi, Linnet (2021). Kenya-US Relations under Joe Biden's Presidency: Prospects and Challenges. *Kujenga Amani*. 10. 2. 2021 (<https://kujenga-amani.ssrc.org/2021/02/10/kenya-us-relations-under-joe-bidens-presidency-prospects-and-challenges/>, 19. 3. 2023).

Haneş, Nicolae – Andrei, Adriana (2015). Culture As Soft Power In International Relations. *International conference KNOWLEDGE-BASED ORGANIZATION* 21(1), s. 32 – 37.

Hatcher, Jessica (2013). Somali pirates find life in Kenyan jail more comfortable than on ocean waves. *The Guardian*. 16. 8. 2013 (<https://www.theguardian.com/world/2013/aug/16/somali-pirates-kenya-jail-indian-ocean>, 20. 3. 2023).

Hawari, Alhadi (2023). Russia announces 20 scholarships for S. Sudan students. *Eye Radio*. 5. 4. 2023 (<https://www.eyeradio.org/russia-announces-20-scholarships-for-s-sudan-students/>, 5. 4. 2023).

Hawilti (2021). *Despite Lack of Natural Resources, Djibouti Attracts Major Investments in Infrastructure* (<https://hawilti.com/infrastructure/despite-lack-of-natural-resources-djibouti-attracts-major-investments-in-infrastructure/>, 3. 3. 2023).

Helmer, John (2002). Kenya: Russia Sells Weapons to Kenyan Government Body. *AllAfrica*. 6. 9. 2002 (<https://allafrica.com/stories/200209060602.html>, 20. 3. 2023).

Huntington, Samuel (1996). *Střet civilizací* (New York: Simon & Schuster).

Chichkin, Alexey (2022). Eritreja – zabytyj sojuznik iz Afriki. *Vojennye Obozrenije*. 1. 4. 2022 (<https://topwar.ru/194121-jeritreja-zabytyj-sojuznik-iz->

afriki.html?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=wapp, 16. 3. 2023).

IDK.RU (2010). *Rossija pomogla Efiopii zernom* (https://exp.idk.ru/news/russia/rossiya-pomogla-ehfiopii-zernom/314874/?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=wapp, 15. 3. 2023).

iDNES (2022). *Rusko uvalilo sankce na desítky Američanů, formují rusofobní kurz, uvedlo* (https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/rusko-usa-sankce-valka-ukrajina.A220628_115523_zahranicni_jadv, 26. 2. 2023).

IGAD (nedatováno). *The IGAD Region* (<https://igad.int/about/>, 25. 1. 2023).

Ivanov, Iskren (2021). Understanding Russian Smart Power: Perceptions and Ideology. *Chalykharalykh ghylymi-taldau žurnaly* 76 (1), s. 51–59.

Jonas, Raymond (2015). *The Battle of Adwa: African Victory in the Age of Empire* (Cambridge: Belknap Press).

Kaldor, Mary – Selchow, Sabine (2015). From Military to ‘Security Interventions’: An Alternative Approach to Contemporary Interventions. *Stability: International Journal of Security and Development*, 4 (1).

Kamer, Lars (2022). Main suppliers of arms in Kenya 2010-2021. *Statista*. 16. 12. 2022 (<https://www.statista.com/statistics/1245415/arms-imports-into-kenya-by-supplier/>, 20. 3. 2023).

Kassymbekova, Botakoz (2023). How Western scholars overlooked Russian imperialism. *Al Jazeera*. 24. 1. 2023 (<https://www.aljazeera.com/opinions/2023/1/24/how-western-scholars-overlooked-russian-imperialism>, 18. 2. 2023).

Katsakioris, Constantin (2021). Return from the USSR: Soviet-educated Africans, politics and work, 1960s–2000s. *Canadian Journal of African Studies* 55 (2), s. 267–286.

Katusiime, Ian (2021). Uganda buys Chinese arms for war on ADF. *The Independent*. 19. 12. 2021 (<https://www.independent.co.ug/uganda-buys-chinese-arms-for-war-on-adf/>, 29. 3. 2023).

Katusiime, Ian (2022). Russia is largest supplier of weapons to Africa – new report. *The Independent*. 15. 3. 2023 (<https://www.independent.co.ug/russia-is-largest-supplier-of-weapons-to-africa-new-report/>, 20. 3. 2023).

KIPPRA (2022). *Russia-Ukraine Conflict and Wheat Supply in Kenya* (<https://kippra.or.ke/russia-ukraine-conflict-and-wheat-supply-in-kenya/>, 25. 1. 2023).

Klomegah, Kester K. (2020). Russia's interest in South Sudan. *Modern Diplomacy*. 30. 1. 2020 (<https://moderndiplomacy.eu/2020/01/30/russias-interest-in-south-sudan/>, 5. 4. 2023).

Klomegah, Kester K. (2021a). Russia offers 300 million doses of Sputnik V vaccine to Africa. *Modern Diplomacy*. 23. 1. 2023 (<https://moderndiplomacy.eu/2021/02/23/russia-offers-300-million-doses-of-sputnik-v-vaccine-to-africa/>, 16. 3. 2023).

Klomegah, Kester K. (2021b). Russia's Interest in Djibouti. *Horn Observer*. 12. 6. 2021 (<https://hornobserver.com/articles/1050/Russias-Interest-in-Djibouti>, 5. 3. 2023).

Klyszcz, Ivan U. K. (2020). Russia's Thwarted Return to the Red Sea. *Orient XXI*. 10. 11. 2020 (<https://orientxxi.info/magazine/russia-s-thwarted-return-to-the-red-sea,4283>, 5. 3. 2023).

Kosenok, Artem (2022). Rossija okažet gumanitarnuju pomošč' Džibuti «Sputnikom» na 56 mln rublej. *Pharmvestnik*. 13. 12. 2022

(https://pharmvestnik.ru/content/news/Rossiya-okajet-gumanitarnuu-pomosh-Djibuti-Sputnik-na-56-mln-rublei.html?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=wapp, 5. 3. 2023).

Krasnaja Vesna (2020). *Vstreča glav MID Rossii i Južnogo Sudana prošla v Moskve*
(https://rossaprimavera.ru/news/dbf9c7bc?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=c&_x_tr_pto=wapp, 5. 4. 2023).

Krasnaja Vesna (2021). *Vlasti Džibuti namereny rabotat' s Rossijej v oblasti eněrgetiki*
(https://rossaprimavera.ru/news/474a8bc3?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=c&_x_tr_pto=wapp, 10. 4. 2023).

Krasnaja Vesna (2022). *Projekt Efiopii i RF po stroitěl'stvu AES idět po planu — posol Efiopii*
(<https://rossaprimavera.ru/news/6f4a47cc?ysclid=lf8ux7a5nt303042972>, 13. 3. 2023).

Lederer, Edith M. (2023). UN renews Sudan arms embargo as Russia and China abstain. *AP News*. 9. 3. 2023 (<https://apnews.com/article/sudan-sanctions-darfur-un-resolution-beb89d2173fdf2c70fa7976746472051>, 3. 4. 2023).

Liu, Fenghua (2022). Russia's Foreign Policy Over the Past Three Decades: Change and Continuity. *Chinese Journal of Slavic Studies* 2 (1), s. 86–99.

LSVSX (2018). *Ad dlja sovetskich specialistov v Somali i mest' SSSR* (https://lsvsx.livejournal.com/608498.html?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=cs&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=wapp, 22. 3. 2023).

Macrotrends (2023). *Kenya Population 1950-2023* (<https://www.macrotrends.net/countries/KEN/kenya/population>, 20. 3. 2023).

Magdy, Samy (2023). Sudan military finishes review of Russian Red Sea base deal. *AP News*. 11. 2. 2023 (<https://apnews.com/article/politics-sudan-government-moscow-803738fba4d8f91455f0121067c118dd>, 3. 4. 2023).

Makarychev, Andrei (2010). Foreign policy of the Russian Federation. *International Yearbook CIDOB 2010*, s. 223–231.

Markelov, Georgij (2022). Za kulisami mirovogo teatra: kak i počemu Eritreja ukrepljaet sotrudničestvo s Rossijej. *RIA FAN*. 21. 7. 2022 (https://riafan.ru/23548939-za_kulisami_mirovogo_teatra_kak_i_pochemu_eritreya_ukreplyaet_sotrudnichestvo_s_rossiei, 16. 3. 2023).

Matusevich, Maxim (2019). Russia in Africa: A Search for Continuity in a Post-Cold War Era. *Insight Turkey* 21 (1), s. 25–40.

Mbendi (nedatováno). *Facility: Assab Refinery* (<https://mbendi.co.za/reer.htm>, 16. 3. 2023).

McGlynn, Jade (2023). Why Russia Markets Itself as an Anti-Colonial Power to Africans. *Foreign Policy*. 8. 2. 2023 (<https://foreignpolicy.com/2023/02/08/russia-ukraine-colonialism-diplomacy-africa/>, 18. 2. 2023).

Mediazona (2022). *Guardian: bojcy «ČVK Vagněra» vesnoj ubili děsjatki žitělej Sudana na zolotodobyvajuščich šachtach* (https://zona.media/news/2022/06/23/chvk?_x_tr_sl=auto&_x_tr_tl=cs&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 3. 4. 2023).

Mengisteab, Kidane – Bereketeab, Redie (2012). *Regional Integration, Identity and Citizenship in the Greater Horn of Africa* (Melton: James Currey).

Menkhaus, Ken – Prendergrast, John (1999). Conflict and Crisis in the Greater Horn of Africa. *Current History* 98 (628), s. 213 – 217.

Metro (2010). *RF i Kenija vystupajut za sozdanije meždunarodnogo tribunala po morskemu piratstvu – Lavrov* (<https://www.metronews.ru/novosti/reviews/rf-i-keniya-vystupajut-za-sozdanie-mezhdunarodnogo-tribunala-po-morskemu->

piratstvu-lavrov-

1090906/?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 20. 3. 2023).

Mikhailovich, Kotyukov M. (2019). Učenyje Rossii i Ugandy budut sovместno razrabatyvat' projekty po dobyče poleznych iskopajemych. *TASS*. 22. 2. 2019 (https://nauka.tass.ru/nauka/6149889?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 30. 3. 2023).

Ministěrstvo inostrannyh děl Rossijskoj Feděracii (2000). *Ob okazanii gumanitarnoj pomošči naseleniju Efiopii i Eritrei* (https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/international_safety/1605060/?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=wapp, 16. 3. 2023).

Ministěrstvo inostrannyh děl Rossijskoj Feděracii (2006). *O vstreče Ministra inostrannyh děl Rossii S. V. Lavrova s Ministrom inostrannyh děl Somali Ismailom Mochammedom Churre* (https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/1619758/?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=wapp, 22. 3. 2023).

Ministěrstvo inostrannyh děl Rossijskoj Feděracii (2012). *O peredače rossijskoj gumanitarnoj pomošči Respublike Kenii* (https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/1612207/?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=wapp, 20. 3. 2023).

Ministěrstvo inostrannyh děl Rossijskoj Feděracii (2022). *O rabočem vizitě Ministra inostrannyh děl Rossijskoj Feděracii S.V.Lavrova v Respubliku Uganda*

(https://www.mid.ru/ru/maps/ug/1823948/?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 29. 3. 2023).

Minprosveščeniya Rossii (2023). *Rossiya razvivaet mezhdunarodnoe sotrudnichestvo s Efiopiey v oblasti obrazovaniya* (http://edu.gov.ru/press/6749/rossiya-razvivaet-mezhdunarodnoe-sotrudnichestvo-s-efiopiey-v-oblasti-obrazovaniya/?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 12. 4. 2023).

Morgenthau, Hans (1962). A political Theory of Foreign. *American Political Science Review* 56 (02), s. 301–309.

Mulira, James (1986). SOVIET PROP TO IDI AMIN'S REGIME: AN ASSESSMENT. *The African Review: A Journal of African Politics, Development and International Affairs* 13 (1), s. 105–122.

Mumford, Andrew (2013). Proxy Warfare and the Future of Conflict. *The RUSI Journal* 158 (2), s. 40–46.

Nalwadda, Hajarrah (2022). Russia doubles state scholarships for Ugandan students. *NewVision*. 15. 11. 2022 (<https://www.newvision.co.ug/category/news/pictorial-russia-doubles-state-scholarships-f-147456>, 30. 3. 2023).

Nastojasheje Vremja (2023). *Doklad: Rossiya tajno eksportirujet oružije v Južnyj Sudan v obchod sankcij OON* (<https://www.currenttime.tv/a/rossiya-tayno->

eksportiruet-oruzhie-v-yuzhnyy-sudan/32273947.html?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 5. 4. 2023).

Nazareth, Peter (2015). *Makerere's Chancellors and their Times* (Fountain Publishers: Kampala).

Negash, Belayneh Z. (2020). Ethiopia and Russia Relation: Strength, Weakness, Opportunities. *SDIR*

([Novosti VPK \(2011\). *Uganda kupila rossijskich istrebitel'ej na 740 millionov dollarov*](https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/62086632/Ethio_Russia20200213-115860-hp3ikd-libre.pdf?1581606258=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DEthio_Russia_Relation.pdf&Expires=1678718233&Signature=NK~C0FeY7UA vBehC1byLUojcmP31r5ODOWmdtvPSRbjghMjxHYmKLRLyBhlt-NoT8nyqbRPlhtbykDv4wPCFGzuNcMMbKcSnhkmeEVpj69LdTZSAKm~Yoh hrg1S7IFz4AufVOXKtcKMUEDX6JYj9Ta4VY7Kau-kn4KksK8OuA-jZJ6kA96k3RuERvOHZ3tR397WLMGDuJ93IE71G1~DpAX86IYkSAawr6wOp0TKY8cnoq8hXUvMq9cwSxj8n9hkVP1tbQlcbZ9LlkrYv4L9KaNaT9Jiguy74jiQd12a6CpyX54uyDbr34bihN8b19QqP~yM8S1Di4GO6tu3kX5NIGw__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA, 13. 3. 2023).</p></div><div data-bbox=)

([99](https://vpk.name/news/53222_uganda_kupila_rossiiskih_istrebitelei_na_740_millionov_dollarov.html?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 30. 3. 2023).</p></div><div data-bbox=)

Novosti VPK (2020). *Vlasti Južnogo Sudana gotovy k sotrudničestvu s Rossiej v sfere* VTS
(https://vpk.name/news/246334_vlasti_yuzhnogo_sudana_gotovy_k_sotrudnichestvu_s_rossiei_v_sfere_vts.html?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 5. 4. 2023).

NPR (2023). *Examining the Wagner Group, a private military company that Russia has relied on* (<https://www.npr.org/2023/02/06/1154739417/examining-the-wagner-group-a-private-military-company-that-russia-has-relied-on>, 26. 2. 2023).

Nyabiage, Jevans (2023). Does US embrace mean end of Kenya's pro-China 'Look East' policy? *South China Morning Post*. 20. 3. 2023
(<https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3212882/does-us-embrace-mean-end-kenyas-pro-china-look-east-policy>, 20. 3. 2023).

Nye, Joseph S. (1990). Soft Power. *Foreign Policy* 80, s. 153–171.

Nye, Joseph S. (2008). Public diplomacy and Soft Power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 616, s. 94–109.

Nye, Joseph S. (2009). Get Smart: Combining Hard and Soft Power. *Foreign Affairs* 88 (4), s. 160–163.

Nye, Joseph S. (2011). Power and foreign policy. *Journal of Political Power* 4 (1), s. 9–24.

Odhiambo, Paul – Mutuku, Catherine (2022). Russia's Renewed Interest in Africa: Implications for Kenya. *KIPPRA*. 22. 12. 2019 (<https://kippra.or.ke/russias-renewed-interest-in-africa-implications-for-kenya/>, 19. 3. 2023).

OECD (2021). *Wheat in Uganda* (<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/wheat/reporter/uga>, 26. 1. 2023).

OECD (nedatováno a). *Russia – South Sudan* (<https://oec.world/en/profile/bilateral-country/rus/partner/ssd>, 5. 4. 2023).

OECD (nedatováno b). *Wheat in Kenya* (<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/wheat/reporter/ken?yearExportSelector=exportYear1>, 20. 3. 2023).

OECD (nedatováno c). *Somalia – Russia* (<https://oec.world/en/profile/bilateral-country/som/partner/rus>, 22. 3. 2023).

OECD (nedatováno d). *Russia – Uganda* (<https://oec.world/en/profile/bilateral-country/rus/partner/uga>, 30. 3. 2023).

OEC (nedatováno e). *Uganda – China* (<https://oec.world/en/profile/bilateral-country/uga/partner/chn?redirect=true>, 30. 3. 2023).

OEC (nedatováno f). *Eritrea – Russia* (<https://oec.world/en/profile/bilateral-country/eri/partner/rus>, 16. 4. 2023).

Oğultürk, Mehmet Cem (2017). Russia's Renewed Interests in the Horn of Africa As a Traditional and Rising Power. *Rising Powers Quarterly* 2 (1), s. 121–143.

Omar, Mohamed S. (2021). Al Jazeera (Katar): soglašenije o rossijsko-efiopskom vojennom sotrudničestve. Kakije intëresy ono otvečajet obeim storonam? *Al Jazeera*. 25. 7. 2021 (<https://inosmi.ru/20210725/250187957.html?ysclid=lf8q7v47i1137897409>, 14. 3. 2023).

Otieno, Rawlings (2016). Kenyan University students in Russia starved of cash by the State. *The Sunday Standard* (<https://www.standardmedia.co.ke/education/article/2000190870/kenyan-university-students-in-russia-starved-of-cash-by-the-state>, 12. 4. 2023).

Page, Matthew T. – Stronski, Paul (2022). How Russia's Hollow Humanitarianism Hurt Its Vaccine Diplomacy in Africa. *Carnegie Endowment for International Peace*. 28. 4. 2022 (<https://carnegieendowment.org/2022/04/28/how-russia-s->

hollow-humanitarianism-hurt-its-vaccine-diplomacy-in-africa-pub-87004, 23. 2. 2023).

Petrič, Ernest (2013). *Foreign Policy* (Leiden: Martinus Nijhoff Publishers).

Plotnikova, Nadezhda (2021). Posol Ugandy o sotrudničestve: «Rossijskije investory smogut svobodno i besplatno polučat' zemlju». *Feděral Press*. 29. 12. 2021

(https://fedpress.ru/interview/2907740?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 30. 3. 2023).

Polyakov, Andrey (2003). Kenija pokupajet rossijskoje oružije. *Russkie.org*. 13. 11. 2003 (https://russkie.org/articles/keniya-pokupaet-rossiyskoe-oruzhie/?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 20. 3. 2023).

Prezioso, Sarah – Obiero, Leonard – Ngare, Merresha – Osano, Luiza – Akinyi, Roseline (2017). The Role of Politics in the Problems and Challenges at the Jaramogi Oginga Odinga Teaching and Referral Hospital, 1969-1990s. *Macleki*. 4. 12. 2017 (<https://macleki.org/stories/russia-hospital/>, 19. 3. 2023).

Prince, Ruth J (2020). From Russia with love: medical modernities, development dreams, and Cold War legacies in Kenya, 1969 and 2015. *Africa* 90 (1), s. 51–76.

QS World University Rankings (2023). *Lomonosov Moscow State University* (<https://www.topuniversities.com/universities/lomonosov-moscow-state-university>, 26. 2. 2023).

Rambler (2019). *Rossija i Somali namereny ukrepit' dvustoronnije svyazi Ob etom soobščajet* (https://news.rambler.ru/politics/42046880-rossiya-i-somali-namereny-ukrepit-dvustoronnie-svyazi/?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=wapp, 22. 3. 2023).

Rambler (2021). *Žitěli Sudana polučat million produktovyh naborov iz Rossii Ob etom soobščajet* (https://news.rambler.ru/world/46221236-zhiteli-sudana-poluchat-million-produktovyh-naborov-iz-rossii/?_x_tr_sl=auto&_x_tr_tl=cs&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp&_x_tr_hist=true, 4. 4. 2023).

RBC (2009). *Rossija okazala Somali gumanitarnuju pomošč' na \$1 mln* (https://www.rbc.ru/society/08/12/2009/5703d82b9a7947733180d0fd?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=wapp, 22. 3. 2023).

RBC (2013). *RŽD zaintěresovalis' projektami v Efiopii* (<https://www.rbc.ru/economics/10/10/2013/570410e19a794761c0ce2920?ysclid=1fbgqybbfo165549048>, 15. 3. 2023).

Reichel, Yuri (2018). Afrikanškaja avantjura Rossii: začem Putinu vojennaja baza v Džibuti. *Politeka*. 25. 1. 2018 (https://politeka.net/reading/analytics/409556-afrikanškaja-avantjura-rossii-zachem-putinu-voennaya-baza-v-dzhibuti?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 10. 4. 2023).

ReliefWeb (2006). *Russian humanitarian aid to population of Darfur, Sudan* (<https://reliefweb.int/report/sudan/russian-humanitarian-aid-population-darfur-sudan>, 4. 4. 2023).

ReliefWeb (2020). *FAO welcomes Russian Federation's \$10 million donation to support fight Desert Locusts in East Africa* (<https://reliefweb.int/report/ethiopia/fao-welcomes-russian-federation-s-10-million-donation-support-fight-desert-locusts>, 15. 3. 2023).

ReliefWeb (2021). *WFP welcomes KES 112.2 million support from the Russian Federation towards resilience-building in Kenya's arid lands* (<https://reliefweb.int/report/kenya/wfp-welcomes-kes-1122-million-support-russian-federation-towards-resilience-building>, 20. 3. 2023).

Reyner, Anthony S. (1960). Somalia: The Problems of Independence. *Middle East Journal* 14(3), s. 247–255.

Reynolds, Nathaniel (2019). Putin's Not-So-Secret Mercenaries: Patronage, Geopolitics, and the Wagner Group. *Carnegie Endowment for International Peace*

(https://carnegieendowment.org/files/GlobalRussia_NateReynolds_Vagner.pdf, 7. 3. 2023).

RIA Novosti (2019 a). *Mežgosudarstvennyye otnošenija Rossii i Efiopii* (https://ria.ru.translate.googleusercontent.com/20191023/1560053259.html?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=wapp, 14. 3. 2023).

RIA Novosti (2019 b). *Gedu Andargačeu: my ně obsuždajem otkrytije rossijskoj bazy v Efiopii* (https://ria.ru/20190911/1558585406.html?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=wapp, 14. 3. 2023).

RIA Novosti (2019 c). *Mežgosudarstvennyye otnošenija Rossii i Kenii* (https://ria.ru/20191024/1560053713.html?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=wapp, 20. 3. 2023).

RIA Novosti (2019 d). *Mežgosudarstvennyye otnošenija Rossii i Sudana* (https://ria.ru/20191023/1560059005.html?_x_tr_sl=auto&_x_tr_tl=cs&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 3. 4. 2023).

RIA Novosti (2022). *V MID anonsirovali rasširennuju programmu vtorogo sammita Rossija-Afrika* (<https://ria.ru/20221130/sammit-1835319914.html?ysclid=leln7sc461560116123>, 26. 2. 2023).

RIA Novosti (2023 a). *Eritreja namerena prodolžat' sotrudničestvo s Rossijej v vojennoj sfere* (https://ria.ru/20230108/sotrudnichestvo-1843459151.html?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=wapp, 16. 3. 2023).

RIA Novosti (2023 b). *Rossija mogla by sygrat' bol'suju rol' v něftėdobyče v Eritreje, zajavil posol* (https://ria.ru/20230108/eritreya-1843448953.html?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=wapp, 16. 3. 2023).

RIA Novosti (2023 c). *V Sudaně rasskazali o pomošči Rossii v povyšėnii effektivnosti plotin* (https://ria.ru/20230303/sudan-1855517166.html?_x_tr_sl=auto&_x_tr_tl=cs&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 4. 4. 2023).

Roggio, Bill (2022). Mapping the Fall of Afghanistan. *The Foundation for Defense of Democracies*. 29. 8. 2022 (<https://www.fdd.org/analysis/2022/08/29/mapping-the-fall-of-afghanistan/>, 29. 1. 2023).

Rollins, Patrick J. (1968). Imperial Russia's African Colony. *The Russian Review* 27 (4), s. 432–451.

Rosnedra (nedatováno). *Rossija i Efiopija aktivizirujut sotrudničestvo v novych uslovijach* (<https://special.rosnedra.gov.ru/article/14950.html>, 14. 3. 2023).

RT (2023). *V MID Rossii zajavili o gotovnosti ukrepljat' bojesposobnost' stran Afriki*, 26. 2. 2023 (<https://russian.rt.com/world/news/1116007-mid-afrika-oruzhie>, 26. 2. 2023).

Russian Trade (nedatováno). *Torgovlja meždu Rossijej i Džibuti v 2020 g.* (https://russian-trade.com/reports-and-reviews/2021-02/torgovlya-mezhdu-rossiey-i-dzhibuti-v-2020-g/?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 10. 4. 2023).

Russkie.org (2007). *Rossija pomožet Somali* (https://russkie.org/news/rossiya-pomozhet-somali/?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=wapp, 22. 3. 2023).

Russkiy Mir (2022). *Festival of Russian culture takes place in Zambia, Tanzania and Ethiopia* (<https://russkiymir.ru/en/news/307381/>, 26. 2. 2023).

Safaryan, Levon (2023). *Baza, zerno, zoloto, «Vagněr»: čto my znajem o rossijsko-sudanskich otnošenijach?* *EurAsia Daily*. 27. 2. 2023 (https://dzen.ru/a/Y_yKHiCGcVQwFRaO?_x_tr_sl=auto&_x_tr_tl=cs&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 3. 4. 2023).

Sawe, Benjamin E. (2019). What Are The Major Natural Resources Of Djibouti? *World Atlas*. 1. 4. 2019 (<https://www.worldatlas.com/articles/what-are-the-major-natural-resources-of-djibouti.html>, 2. 3. 2023).

Sdelano U Nas (2019). *Rossijskije vojennye proveli šestimesjačnye kursy komandirov tankovykh podrazdelenij v Ugandě* (https://sdelanounas.ru/blogs/117105/?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 29. 3. 2023).

Sejjaaka, Samuel (2004). A Political and Economic History of Uganda, 1962–2002. In: Bird, Frederick – Herman, Stewart W. eds., *International Businesses and the Challenges of Poverty in the Developing World* (London: Palgrave Macmillan).

SIPRI (nedatováno). *Ethiopia* (<https://www.sipri.org/databases/armstransfers/ethiopia>, 10. 4. 2022).

Sheiko, Alexandra (2008). Vzdali za Sudan. *Gazeta.ru*. 15. 10. 2008 (https://www.gazeta.ru/politics/2008/10/15_a_2856892.shtml?_x_tr_sl=auto&_x_tr_tl=cs&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 3. 4. 2023).

Shepperson, George (1960). The Centennial of the West African Conference of Berlin, 1884-1885. *Phylon (1960-)* 46 (1), s. 37–48.

Shestakov, Evgeny (2010). Vpervye v istorii glava MID Rossii posetil Keniju. *Rossiyskaya Gazeta*. 11. 17. 2010

(https://rg.ru/2010/11/17/kenia.html?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=wapp&_x_tr_hist=true, 19. 3. 2023).

Schwab, Peter (1978). Cold War on the Horn of Africa. *African Affairs* 77 (306), s. 6–20.

Siegle, Joseph (2023). Decoding Russia's Economic Engagements in Africa. *Africa Center for Strategic Studies*. 6. 1. 2023 (<https://africacenter.org/spotlight/decoding-russia-economic-engagements-africa/>, 14. 4. 2023).

Smith, Elliot (2021). Russia is building its military influence in Africa, challenging U.S. and French dominance. *CNBC*. 13. 9. 2021 (<https://www.cnbc.com/2021/09/13/russia-is-building-military-influence-in-africa-challenging-us-france.html>, 10. 4. 2023).

Smolansky, Oles M. (1978). Soviet Policy in the Middle East. *Current History* 74 (433), s. 5–9.

Soglašenije meždu Pravitelstvom Rossijskoj Federacii i Pravitelstvom Respubliki Južnyj Sudan o vojenno-techničeskom sotrudničistvě od roku 2019 (2019). *Elektronnyj fond pravovyh i normativno-těchničeskich dokumentov* (<https://docs.cntd.ru/document/420336686>, 25. 4. 2023).

Solomon, Salem (2018). Russia-Eritrea Relations Grow with Planned Logistics Center. *Voice of America*. 9. 2. 2018 (<https://www.voanews.com/a/russia-eritrea-relations-grow-with-planned-logistics-center/4554680.html>, 16. 3. 2023).

Statista (2022). *Number of students from African countries enrolled in higher education institutions and scientific organizations in Russia from academic year 2010/2011 to 2020/2021* (<https://www.statista.com/statistics/1131825/number-of-african-students-in-russia/>, 26. 2. 2023).

Statista (2023). *Leading fertilizer exporting countries worldwide in 2021, based on value* (<https://www.statista.com/statistics/1278057/export-value-fertilizers-worldwide-by-country/>, 15. 3. 2023).

Sudan Tribune (2015). *Lavrov: Both Sudan and South Sudan want Russia to host their dialogue* (<https://sudantribune.com/article54812/>, 3. 4. 2023).

Sucharitkul, Sompong (1996). The Principles of Good-Neighborliness in International Law. *Golden Gate University School of Law* (<https://digitalcommons.law.ggu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1559&context=pubs>, 12. 4. 2023).

Sun, Degang – Zoubir, Yahia H. (2016). The Eagle's Nest in the Horn of Africa: US Military Strategic Deployment in Djibouti. *Africa Spectrum* 51 (1), s. 111–124.

Ševčenko, Alex – Bachtina, Omar (2019). Rosatom i Sudan obsudili stroitel'stvo plavučej AES maloj moščnosti. *Neftegaz*. 16. 2. 2019 (https://neftegaz.ru/news/nuclear/475538-rosatom-i-sudan-obsudili-stroitelstvo-plavuchey-aes/?_x_tr_sl=auto&_x_tr_tl=cs&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 4. 4. 2023).

Takoule, Jean M. (2019). KENYA: Moscow supports action against water hyacinth on Lake Victoria. *Afrik 21*. 19. 11. 2023 (<https://www.afrik21.africa/en/kenya-moscow-supports-action-against-water-hyacinth-on-lake-victoria/>, 20. 3. 2023).

Tandon, Tulika (2020). What is the difference between Hard power and Soft power? *Jagran Josh* (<https://www.jagranjosh.com/general-knowledge/what-is-the-difference-between-hard-power-and-soft-power-1608095574-1>, 29. 1. 2023).

Tareke, Gebru (2009). *The Ethiopian Revolution: War in the Horn of Africa* (London: Yale University Press).

TASS (2017). *Russia ready to help Somalia in war on terror* (<https://tass.com/politics/966402>, 22. 3. 2023).

TASS (2019 a). *Putin: Russia trained over 2,500 African servicemen in past five years* (<https://tass.com/politics/1084216>, 26. 2. 2023).

TASS (2019 b). *Putin vystupil za rasširenije ekonomičeskich svjazej s Kenijej* (https://tass.ru/ekonomika/7042522?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=wapp, 20. 3. 2023).

TASS (2019 c). *Posol RF v Najrobi: Kenija izučajet vozmožnost' sooruženija AES s pomošč'ju Rossii* (https://tass.ru/ekonomika/7031138?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=wapp, 20. 3. 2023).

TASS (2019 d). *Počemu afrikanskije studěnty postupajut v rossijskije vuzy i kakije professii vybirajut* (https://tass.ru/obschestvo/7027479?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp&_x_tr_hist=true, 15. 4. 2023).

TASS (2021). *Russia, Djibouti must create conditions for mutually beneficial energy projects — Lavrov* (<https://tass.com/politics/1300255>, 5. 3. 2023).

TASS (2022). *Lavrov v Ugandě obsudit perspektivnye napravlenija sotrudničestva* (https://tass.ru/politika/15307701?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp&_x_tr_hist=true, 29. 3. 2023).

TASS (2023). *Čto izvestno ob otnošenijach Rossii i Eritrei* (https://tass.ru/info/16893295?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=wapp&_x_tr_hist=true, 16. 3. 2023).

Teslova, Elena (2019). Russia, Uganda sign deal on civil nuclear energy. *Anadolu Agency*. 20. 9. 2019 (<https://www.aa.com.tr/en/energy/nuclear/russia-uganda-sign-deal-on-civil-nuclear-energy/26676>, 30. 3. 2023).

The Africa Report (2021). *How Somalia become an isomorphic state: All form, no function* (<https://www.theafricareport.com/79952/how-somalia-become-an-isomorphic-state-all-form-no-function/>, 26. 4. 2023).

The Afrinik (nedatováno). *How Tsar Peter I wanted to turn Madagascar into a Russian colony* (<https://afrinik.com/how-tsar-peter-i-wanted-to-turn-madagascar-into-a-russian-colony/>, 18. 2. 2023).

The New York Times (1975). *Amin Getting Away With Biting Soviet Hand That Feeds Him* (<https://www.nytimes.com/1975/11/20/archives/amin-getting-away-with-biting-soviet-hand-that-feeds-him.html>, 28. 3. 2023).

The Observatory of Economic Complexity (nedatováno). *What does Burundi, Djibouti, Eritrea, Ethiopia, Kenya, Rwanda, Somalia, South Sudan, Sudan, Tanzania, and Uganda import from Russia?* (https://oec.world/en/visualize/tree_map/hs92/import/bdi.dji.eri.eth.ken.rwa.som.ssd.sdn.tza.uga/rus/show/2020/, 18. 1. 2023).

The World Bank (nedatováno). *Russia and the World Bank: International Development Assistance*
(<https://www.worldbank.org/en/country/russia/brief/international-development>,
15. 3. 2023).

Torgovo-promyšlennaja palata Rossijskoj Feděracii (2022). *Dělovoj forum «Rossija – Efiopija – Džibuti: perspektivy razvitija bizněsa»*. 24. 1. 2023
(<https://news.tpprf.ru/ru/announcement/2954854/>, 13. 3. 2023).

Trading Economics (2022a). *Ethiopia Exports to Russia*
(<https://tradingeconomics.com/ethiopia/exports/russia>, 14. 3. 2023).

Trading Economics (2022b). *Russia Exports to Eritrea*
(<https://tradingeconomics.com/russia/exports/eritrea>, 16. 3. 2023).

Trading Economics (2022c). *Russia Exports to Ethiopia*
(<https://tradingeconomics.com/russia/exports/ethiopia>, 16. 3. 2023).

Trading Economics (2023). *Kenya Imports from Russia* (<https://tradingeconomics.com/kenya/imports/russia>, 20. 3. 2023).

U.S. Department of State (2022). *U.S. Relations With Djibouti* (<https://www.state.gov/u-s-relations-with-djibouti/>, 3. 3. 2023).

United States of Africa (2020). (příspěvek na Facebooku). 27. 2. 2020 (<https://www.facebook.com/USAfrika.gov/posts/the-russians-who-fought-for-ethiopia-in-the-battle-of-adwamenelik-invited-leonti/1762631037207368/>, 13. 3. 2023).

Usacheva, Maria (2016). Is Smart Power the New Soft Power? German and Russian Examples. *Russian International Affairs Council* (https://www.europeanleadershipnetwork.org/wp-content/uploads/2017/11/Soft_Smart_Power_RUS_GER_translation_FIN.pdf, 29. 1. 2023).

USDA (2022). *Ethiopia is Expected to Export Wheat for the First Time as Summer Production Progresses Nicely* (<https://www.fas.usda.gov/data/ethiopia-ethiopia-expected-export-wheat-first-time-summer-production-progresses-nicely>, 25. 1. 2023).

Vmeste (2015). *Rossija i Kenija gotovy ob'jedinit' usilija v bor'be s meždunarodnym těrrorizmom* (<https://vmeste->

rf.tv/news/129240/?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 20. 3. 2023).

VNN (2019). *Ethiopia, Russia extend cooperation in nuclear energy* (<https://world-nuclear-news.org/Articles/Ethiopia,-Russia-extend-cooperation-in-nuclear-ene>, 13. 3. 2023).

Vojennye Obozrenije (2012). *Rossijskoje vooruženije postupajet v Keniju* (https://topwar.ru/11272-rossijskoe-vooruzhenie-postupaet-v-keniyu.html?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=wapp , 20. 3. 2023).

Vojennye Obozrenije (2013). *Vojny na Afrikanskom roge. Sovetskoje vojennoje prisutstvije v Somali* (https://topwar.ru/23464-voyny-na-afrikanskom-roge-sovetskoe-voennoe-prisutstvie-v-somali.html?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=cs&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=wapp, 21. 3. 2023).

Vojennye Obozrenije (2021). *Vojenno-političeskije rasklady Sudana: proigrannaja bitva za rossijskuju bazu* (https://topwar.ru/185966-voenno-politicheskie-rasklady-sudana-proigrannaja-bitva-za-rossijskuju-bazu.html?_x_tr_sl=auto&_x_tr_tl=cs&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 3. 4. 2023).

Wanner, Michal (2008). The Madagascar Pirates in the Strategic Plans of Swedish and Russian Diplomacy 1680-1730. *Prague papers on History of International Relations* 2008, s. 73 –94.

Waruru, Maina (2022). Russia in renewed drive for African students. *The Pie News*. 30. 6. 2022 (<https://thepienews.com/news/russia-renewed-drive-african-students/>, 15. 4. 2023).

Weiss, Thomas G. (1999). Sanctions as a Foreign Policy Tool: Weighing Humanitarian Impulses. *Journal of Peace Research* 36 (5), s. 499–509.

Wijninga, Peter – Oosterveld, Willem T. – Galdiga, Jan H. – Marten, Philipp (2002). STATE AND NON-STATE ACTORS: BEYOND THE DICHOTOMY. In: van Esch, Joris – Bekkers, Frank – De Spiegeleire, Stephan – Sweijs, Tim eds., *Strategic Monitor 2014: Four Strategic Challenges* (Haag: The Hague Centre for Strategic Studies), s. 139–162.

Wilson Center (2021). *Global Perspectives | Ethiopia-Russia Relations*. 11. 2. 2021 (<https://www.wilsoncenter.org/event/global-perspectives-ethiopia-russia-relations>, 13. 3. 2023).

WITS (nedatováno). *Kenya trade balance, exports and imports* (<https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/KEN/Year/2019/tradeFlow/EXPIMP>, 20. 3. 2023).

World Data (nedatováno). *The 11 current pariah states* (<https://www.worlddata.info/pariahstates.php>, 20. 4. 2023).

World Food Programme (nedatováno). *South Sudan* (https://ru-wfp-org.translate.google/emergencies/south-sudan-emergency?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=wapp, 5. 4. 2023).

Worldometer (2023). *Kenya Population* (<https://www.worldometers.info/world-population/kenya-population/>, 20. 3. 2023).

Yordanov, Radoslav A. (2017). *The Soviet Union and the Horn of Africa during the Cold War: Between Ideology and Pragmatism* (Landham: Lexington Books).

8 Résumé

This master's thesis focuses on exploring the different ways in which the Russian Federation cooperates with the countries in the Horn of Africa. This region is becoming increasingly important due to its political cooperation and abundant natural resources, attracting the attention of new world powers, including Russia, which is the main focus of this thesis. Russia has a longstanding history of engagement with the Horn of Africa, and this work aims to examine and map out the country's activities in the region, with the aim of developing a regional strategy based on the findings.

The purpose of choosing this topic is to raise awareness of Russia's engagement in Africa before the current conflict in Ukraine, which is currently dominating global political affairs. Despite the negative attention that Russia has received from Western countries and the European Union due to its foreign activities, it's important to highlight the positive aspects of the development of Russo-African relations that occurred before the current situation.

The first part of the thesis is theoretical and aims to explain key terms used in the paper, such as foreign assistance, soft power, hard power, and smart power, and their applications in Russian foreign policy. This part also provides a historical context for Russian-African relations, which will be used in the empirical section of the paper.

The second part of the thesis focuses on the individual countries of the Horn of Africa. It introduces selected sectors of cooperation in those countries, and evaluates the intensity of cooperation in those areas. The results of this analysis will be used to create a table that shows the intensity of cooperation between Russia and each country in the Horn of Africa. This table will then be used to determine the regional strategy of the Russian Federation in the Horn of Africa.

The ultimate goal of this research is to provide a better understanding of Russia's regional strategies in the Greater Horn of Africa and to highlight the positive aspects of Russo-African relations. The findings of this study can contribute to the current debate on Russia's foreign activities and provide valuable insights not only for policymakers and researchers but also for anyone interested in this topic.

9 Přílohy

Tabulka 1. Intenzita spolupráce ve vybraných sektorech, s. 69.

	Politické styky	Zbrojní průmysl	Vojenská spolupráce	Obchod	Humanitární pomoc	Těžební průmysl	Energetika	Vzdělávání
Džibutsko								
Etiopie								
Eritrea								
Jižní Súdán								
Keňa								
Somálsko								
Uganda								
Súdán								

Tabulka 2. Celková hodnota obchodu v USD, s. 72. Zpracována autorem z dat dostupných na internetovém portálu UN Comtrade Database.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Džibutsko	52,030,458	56,381,937	17,232,998	16,857,543	25,084,040	10,342,097	49,570,478
Etiopie	17,350,471	195,380,980	65,835,293	85,586,442	41,669,499	26,562,271	194,694,456
Eritrea	X	X	2,938,403	12,017,628	X	405,778	9,188,916
Jižní Súdán	972,772	875,565	1,057,625	2,809,706	3,086,937	4,246,115	7,748,423
Keňa	165,926,990	130,736,225	204,189,113	217,573,728	159,960,062	234,928,068	221,111,601
Somálsko	1,218,382	898,529	1,011,646	5,076,567	1,701,560	6,880,721	14,773,514
Uganda	48,340,508	28,820,827	64,804,853	62,655,444	52,552,932	267,715,620	407,745,240
Súdán	121,686,525	232,057,575	439,428,876	509,002,130	274,403,396	374,313,164	306,297,707